

LUNDS
UNIVERSITET

Historiska institutionen

HIS S40,

Magisteruppsats 30 hp

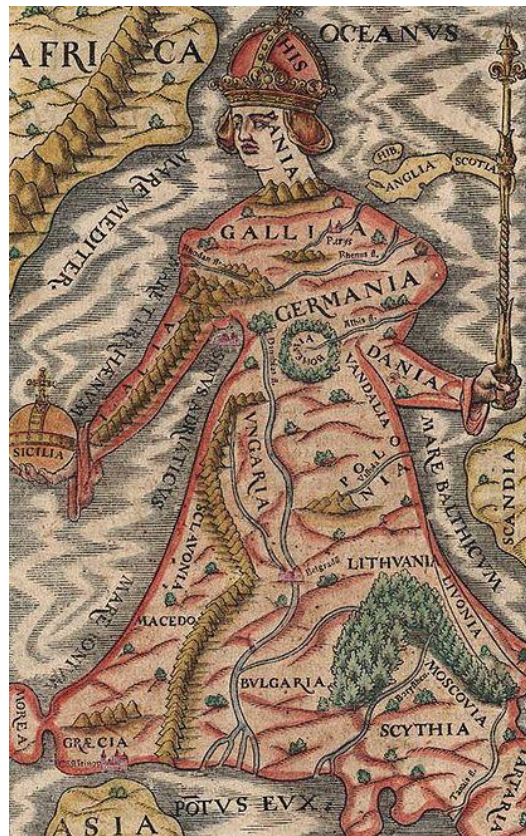
Examinator: Yvonne Maria Werner

Handledare: Klas-Göran Karlsson

Tid och plats: 3 juni 2020 kl. 13:15 i sal B429

När stormen kom till Stockholm

Europatanken i svensk pressdebatt under revolutionsåret 1848

Carl-Vincent Reimers

Abstract

Around the 150th anniversary in 1998, historical research showed new interest for the wave of revolutions that swept across Europe in 1848. This research focused on providing a new European frame of interpretation for the events in 1848, questioning the exclusive national historiographical traditions of European history, a field of study already formed by the works of Jean-Baptiste Duroselle in 1990. Among other results, this research has concluded that the revolution of 1848 can be considered as a birthplace for modern thinking about Europe as a political concept, and has emphasised the transnational dimensions of the national and democratic movements that were the root cause of upheaval. It also inquires about the relationship between the forming of new nations (nationalisation), international political ideas (internationalisation) and a common European consciousness (Europeanisation).

Since then, the interest in historical research about 1848 from a European context has to a large extent vanished from the academic history. This study aims to reopen this field of study from the angle of Swedish politics. Although being a country on the geographic periphery of the major events in 1848, previous research of journalism in 1848 has shown that the revolutionary events in continental Europe provided a foundation for intense debate and political reasoning in Sweden. The aim of this study is to contribute to filling this gap by inquiring if political reasoning around Europe as an idea appeared in the Swedish press in 1848, as well as how and why such views were articulated.

Through applying a method based on *framing theory*, common in contemporary research about journalism, this study aims to analyse a set of political ideas that were articulated in three major Swedish newspapers with different political profiles – liberal, radical and conservative – in 1848. In this regard the political ideas expressed in the newspapers are analysed through the eyes of the journalist. However, the triangular historical concepts of nationalisation, internationalisation and Europeanisation provides a theoretical foundation for a deeper analysis of the views on Europe from the perspective of the political historian. Here, emphasis is put on how political ideas about Europe relate to the development of nationalism as well as other ideas about an international political world order.

The results show that thinking about Europe as a political concept indeed appeared in the Swedish press in a highly diversified form. In the liberal and radical press, Europe was used as a polemic symbol of democratic progressivism and national emancipation. We can observe that proponents of pan-Scandinavianism combined these views in a larger vision of national emancipation on the European level. Somewhat surprisingly, elaborate thinking

about Europe as a political concept in 1848 was to no extent limited to the liberal and radical press but did also appear in a conservative newspaper. In fact, pacifist views relating to Europe, similar to the values promoted by today's European Union, were present in the conservative press to a larger extent than in their liberal and radical counterparts. Even the more radical ideas of pan-European federalism, with Italian revolutionary Giuseppe Mazzini as a leading figure, were expressed in the Swedish press, although with limited exposure. These findings are new observations that contribute to a broader understanding of the Swedish experiences in 1848.

Next to the historical interest in the Swedish experience of 1848 this study also aspires to contribute to 1848 as a meta-historical narrative in modern European identity-building. This relates to the view held by modern research of intellectual history that European identity lacks historical depth, which might be explained by the one-sidedness in defining modern European identity through the lens of the great disasters of the 20th century. While historical knowledge relating to the Holocaust and the Great War of 1914 forms collective memories for modern Europeans with negative historical lessons, collective memories with positive historical lessons that highlight the pan-European historical roots of our democratic institutions, are rare.

The author of this study argues that the European memory of 1848, based on the evidence found in the Swedish experience, has the potential of providing Europeans with a *lieu de mémoire*. Similar to what Pierre Nora accomplished in tracing the historical roots of French republicanism, modern European historians could here also find a task in tracing the positive historical lessons from the history of democracy, nation-building, social consciousness and transnational political development in the "people's spring" of 1848. The fact that 1848 is used as the start of a modern, democratic and pan-European consciousness in the permanent exhibition of the newly inaugurated *House of European History* in Brussels, provides us with reason to believe that 1848 also has the potential for identity building in today's political institutions of the European Union.

Key words: the revolutions of 1848, Europeanisation, modern political history, European history, framing theory, Aftonbladet, Svenska Minerva, Dagligt Allehanda, Jean-Baptiste Duroselle

Innehållsförteckning

Del I	6
I. Inledning	6
Syfte & frågeställning	8
Hypotes.....	9
II. Forskningsläge	10
1848 i tidigare internationell forskning.....	10
1848 i Sverige: tidigare forskning.....	12
1848 som historisk lärdom i en europeiserad historieskrivning	14
III. Teoretiskt ramverk.....	17
Nationalisering.....	17
Internationalisering.....	19
Europeisering.....	20
IV. Utförande	25
Tematisering.....	25
Material	29
Metod	31
Del II	34
V. Undersökning av journalistiska gestaltningar	34
Ryssland vs. Europa (RE).....	35
Paris som centrum (P).....	36
Svensk exceptionalism (SE).....	38
Europeisk enhet (EE).....	39
Europeisk pacifism (EP).....	40
Modelland (M).....	42
Skandinavism (S)	42
VI. Resultat.....	44
Antal gestaltningar	45
Svenska Minerva.....	46
Aftonbladet.....	52
Dagligt Allehanda	61
VII. Analys	70
Minerva	70
Aftonbladet.....	76
Dagligt Allehanda	80

Del III.....	85
VIII. Slutsats	85
IX. En väg mot europeisering med positiva historiska lärdomar?	89
Käll- och litteraturförteckning	93

”Ett verk av hennes hand är alltid en händelse här, i vår lugna nord, dit stormen, som skakar Europa, ej kan hinna: Vi hafva ju våra skogar och berg, som skydda oss.”

- Recension av Fredrika Bremers *Nya teckningar ur vardagslivet* i *Aftonbladet*, 30 juni 1848

Del I

I. Inledning

Revolutionsvågen 1848 var en kedja politiska händelser då europeiska liberaler och nationalisterna reste sig mot dynastiska regimer med krav på nationellt självbestämmande och demokratiska rättigheter. I tidigare historisk forskning har händelserna kallats för en "vattendelare", ett avgörande år som för första gången ställde nationella och internationella ideal emot varandra. Den analysen grundar sig i vetenskapen att 1848 förde fram två parallella politiska idéströmningar. Dels fanns internationellt sinnade ambitioner att förena européer av olika nationaliteter i en internationell demokratisk kamp för mänskliga fri- och rättigheter, dels fanns starka krafter som verkade för en frigörelse av den egna nationen och folket, i motsats till de dynastiska politiska system som dittills dominerat europeisk politik, med den franska revolutionen 1789 som ett viktigt men begränsat undantag.¹

I början av 2000-talet väcktes ånyo ett akademiskt intresse för kopplingen mellan de internationella idéerna som fördes fram 1848 och revolutionernas europeiska dimension. Studier har kunnat visa på de genuint transnationella dimensionerna av händelserna 1848 som i de nationella historiografiska traditionerna blivit bortsållade, i sin tur en del av inlemmandet av 1848 års historia i en nationell tolkningsram. Denna nya inriktning som får fart kring millenniumskiftet ifrågasätter den exklusivt nationella tolkningsramen som ofta ges åt 1848 års händelser genom att visa på hur gränsöverskridande de faktiskt var. Därtill har europeiska historiker intresserat sig också för de radikala idéer som 1848 fördes fram i syfte att skapa en europeisk politisk federation.

Vid revolutionsårets 150-årsjubileum 1998 konstaterade den italienska historikern Simonetta Soldani att 1848 i en italiensk kontext kan ses som en "rapprochement to Europe".² Den tyske historikern Hartmut Kaelbe går ännu längre och ifrågasätter att 1848 kan betraktas som nationaliseringsprocessens början som sedan kulminerade i nationalstatens fulländning med Tysklands enande 1871. I stället argumenterar Kaelbe för att 1848, med hänsyn till den transnationella dimensionen, bör ses som roten till den Europatanke som realiserats politiskt efter 1945.³ Det är en djärv tanke som delvis omkullkastar den traditionella förståelsen av 1848. Samtidigt konstaterar den forskning som producerades i

¹ Valentin. *Geschichte der deutschen Revolution 1848–49*.

² Körner. (red.). *1848: A European Revolution?*, 12.

³ Kaelble. *1848: Viele nationale Revolutionen oder eine europäische Revolution?*, 273.

samband med 150-årsjubiléet kring 1998 att de pan-europeiska politiska ideal som uttrycktes 1848 fortfarande behöver studeras ytterligare för att kunna kartlägga dess europeiska dimension. En av de främsta företrädarna för dessa ideal var den italienske tänkaren Giuseppe Mazzinis organisation "Det unga Europa", som förde fram tankar på en europeisk federation i upptakten till revolutionsåret. Det faktum att Victor Hugo 1849 vid en fredskonferens i Paris också förde fram en liknande vision om ett "Europas förenta stater" ställer också frågor om vad 1848 års händelser betydde för utvecklingen av dessa idéer.⁴

Sedan den våg av ny forskning som följde i 150-årsjubiléets spår har intresset för 1848 i dag svalnat märkbart. Samtidigt har frågan om var den svenska offentligheten befann sig 1848 i förhållande till politiska ideal kopplat till Europa till stor del förblivit ett ostuderat ämne. De internationella studierna som kring millennieskiftet omvärderat 1848 års europeiska historia exkluderar i hög grad den svenska erfarenheten. Det finns icke desto mindre flera utmärkta svenska studier av hur nyheterna om revolutionerna på kontinenten skapade debatt och politisk agitation i Sverige, till exempel i form av Marsrevolten i Stockholm. Här kan nämnas Perényi (1979) och Berglund (2009). Perényis doktorsavhandling undersöker revolutionsbegreppets användning i svensk debatt och kartlägger detta med hjälp av den svenska pressen.⁵ Berglund förklarar hur revolterna i Stockholm till stor del utfördes med en dramaturgi som hämtats från utlandet via den svenska pressen.⁶ Däremot fokuserar inga svenska historiska studier som jag hittat systematiskt på vilka idéer om Europa som artikulerades i den svenska offentligheten 1848 eller hur Europatanken skilde sig åt mellan olika politiska grupperingar i Sverige. Här finns alltså en forskningslucka för att ytterligare kartlägga den europeiska dimensionen av 1848 års svenska erfarenhet. Denna studie har för avsikt att erbjuda en sådan undersökning av hur den svenska debatten använde sig av och artikulerade politiska ideal kopplat till Europa, om dessa kan identifieras. Svenska dagstidningar förefaller här kunna erbjuda en grund för en historisk undersökning av vilka idéer som var bärande i den svenska samhällsdebatten.

Vid sidan av huvudintresset att kartlägga 1848 års svenska debatt vill också denna studie bidra till att kontextualisera de idéer som kom till uttryck. Det gäller inte minst de pan-europeiska enhetssträvanden som Kaelbe identifierat i 1848 års händelser.⁷ Sedan 150-årsjubiléet 1998 har tanken om 1848 som starten på en politisk Europatanke slagit rot, inte

⁴ Lejeune-Resnick. *L'idée d'États-Unis d'Europe au Congrès de la Paix de 1849*, 67.

⁵ Perényi. *Revolutionsbegreppets anatomi*, 47–61.

⁶ Berglund. *Massans röst*, 393.

⁷ Körner. (red.). *1848: A European Revolution?*, 12.

bara bland historiker, utan också bland Europeiska unionens politiska institutioner. För EU har 1848 på senare tid blivit relevant för att kunna spåra den europeiska enhetstanken historiskt liksom de politiska ideal som EU:s institutioner identifierar sig med. 2017 öppnades muséet *Europeiska historiens hus* i Bryssel på Europaparlamentets initiativ. Europaparlamentets talman Antonio Tajani kallade muséet vid invigningen för “ett hem för europeisk identitet och europeiska minnen”.⁸ I den permanenta utställningen gestaltas 1848 års revolutioner som starten på en egen sektion om EU:s moderna politiska historia och fyller på så sätt en central funktion i den historiska självbild EU vill förmedla till sina medborgare och sin omvärld. Under rubriken “Politiska förändringar” förmedlas 1848 års revolutioner som första gången då Europas folk gör gemensam sak och kräver sina medborgerliga fri- och rättigheter från kungamakterna, efter de ideal som redan förts fram under den franska revolutionen 1789. Händelserna utgör i muséet på så sätt en historiografisk brytpunkt mot tiden innan 1848, då idéerna om Europa främst beskrivs i mytologiska, ekonomiska och kulturella termer.⁹

Det faktum att 1848 har fått en politisk relevans i dagens EU är ett sekundärt intresse till att närmare kartlägga 1848 års historia, utöver det rent historievetenskapliga intresset att kartlägga den svenska debatten. Det innebär dock att denna historiska undersökning måste hålla sig neutral till de politiska motiv som finns och inte bekräfta dagens politiska användning av en viss historisk tolkningsram. Samtidigt delar jag uppfattningen att historiker i hög grad kan, och bör, delta i att kontextualisera Europeiska unionens historiska rötter i syfte att fördjupa den europeiska samhällsdebatten. Således måste historikern inta en dubbel uppgift: Förhålla sig objektiv gentemot källorna, men aktiv i målet att formulera användbara historiska lärdomar för framtidens européer i ett europeiskt, kollektivt minne.

Syfte & frågeställning

Syftet med denna studie är att undersöka Europatanken såsom den kom till uttryck i den svenska debatten 1848. Det grundar sig i ett intresse för att kartlägga Europa som politiskt koncept, och Sveriges plats i detta Europa, ur historiskt hänseende med särskilt fokus på svenska dagstidningar.

⁸ Pressmeddelande. Europaparlamentet, 2017-05-04.

⁹ Europeiska historiens hus. “Europa som global stormakt”.

Den övergripande frågeställningen för denna studie är:

- Hur artikuleras idéer om Europa i politisk bemärkelse i svenska dagstidningar 1848?

Denna huvudfråga har sedan delats upp i följande frågor:

- Hur kommer den transnationella dimensionen av 1848 års händelser till uttryck i tidningarna?
- Hur förhåller sig bilden av Europa och Sverige till processerna europeisering/nationalisering/internationalisering?
- På vilka sätt skiljer sig Europatanken 1848 mellan konservativa, moderat-liberala och radikal-liberala ideologiska åsiktsströmningar?
- På vilka sätt förhåller sig Europatanken till bilden av Sveriges plats och politiska roll i Europa?

Hypotes

Min hypotes är att källmaterialet i svenska dagstidningar kommer att kunna visa på ett varierat politiskt tänkande kring Europa och på Sveriges plats i detta Europa beroende på tidningarnas politiska profiler. I den liberala pressen är det möjligt att, baserat på tidigare forskning, föreställa sig en politisk vision som alternerar mellan nationalism och en idé om ett enat Europa. I den radikal-liberala tidningen tror jag kunna se ett tydligare ställningstagande för europeiska, och internationella, ideal i motsats till de svenska nationella anspråken. I den konservativa pressen är det däremot sannolikt att förvänta sig ett tydligare avståndstagande från Europa som politiskt begrepp till förmån för en mer renodlat geografisk förståelse av det europeiska. Av den uppfattningen följer också att Sverige i den konservativa pressen bör betraktas som en suverän monarki utan politiska eller idealistiska band till övriga Europa.

Vid sidan av de historievetenskapliga hypoteserna som avser den svenska pressens förhållande till 1848 är det också min hypotes (samt förhoppning) att förnyad förståelse av 1848 ur en svensk historievetenskaplig kontext kan bidra till ökad grad av europeisering av det svenska historiemedvetandet.

II. Forskningsläge

1848 i tidigare internationell forskning

Den tidigare historiska forskningen om 1848 års revolutioner har främst beskrivit händelserna utifrån varje lands nationella kontext. Ett par klassiska studier i denna genre är exempelvis Maurice Agulhons studie av Frankrike (1973) eller Lewis Namiers studie av Frankfurtparlamentet (1944).¹⁰ Under 1990-talet och början av 2000-talet tillkom flera studier som belyser den europeiska dimensionen av händelserna. Jonathan Sperbers standardverk *The European Revolutions: 1848–1851* (1994) presenterar tre huvudsakliga historiska förklaringsmodeller för 1848 ur ett europeiskt perspektiv. Sperbers verk för in en ny dimension i europeiseringsgenren då den betraktar revolutionernas orsaker i transnationell bemärkelse.¹¹ Denna studie intresserar sig dock inte främst för 1848 års orsaker, utan för revolutionernas europeiska gestaltningar i sin svenska kontext.

En annan klassisk studie av större intresse här är Veit Valentins verk från 1931 *Geschichte der deutschen Revolution 1848–1849*. Valentin introducerar idén att 1848 innebar en “vattendelare” där nationalism och internationalism för första gången blev politiska motståndare. Studien var revolutionerande i Tyskland genom att ifrågasätta den nationella tolkningsramen av 1848 och visa på de liberala idéernas internationella karaktär hos männen bakom Frankfurtparlamentet.

Valentins studie är relevant eftersom den använts i nyare historisk forskning och då framförallt analysen av 1848 som en “vattendelare” mellan nationalister och internationalister på europeisk nivå. En sådan studie är Axel Körners antologi *1848: A European revolution? International ideas and national memories of 1848* (2000). Boken tar avstamp i Valentins tes att 1848 var en vattendelare mellan nationalister och internationalister, och visar sedan på vilka sätt denna vattendelare manifesterade sig i de politiska rörelserna 1848. I flera fallstudier undersöks sedan den internationella dimensionen av 1848 i flera länder, i relation till det nationella minnesskapandet. I en studie av Sabine Freitag beskrivs hur de liberala försöken att grunda en republik i tyska Baden 1848 var starkare och mer internationellt präglade än vad som hittills redovisats. I en annan studie visas hur den franska radikala rörelsen efter februarirevolutionen 1848 hade en tydlig internationell koppling till tyska

¹⁰ Namier. 1848: The Revolution of the Intellectuals; Agulhon. 1848 ou l'apprentissage de la République, 1848–1852.

¹¹ Sperber. The European Revolutions 1848–1851, 1–4.

radikala martyrer. I andra delen av boken visas sedan hur dessa internationella dimensioner stegvis kommit att suddas ut i nationaliseringsprocessen av minnena från 1848 under det sena 1800-talet för att bättre passa en nationell kontext. Motsättningen mellan nationell-internationell som Valentin myntade 1931 ges därmed en kronologisk dimension.¹² 2018 utkom en ny antologi som i stället anlägger ett pan-europeiskt perspektiv på 1848 års implikationer för den europeiska politiska idéhistorien, där framförallt demokratiseringen, nationalismen och socialismens idéer kartläggs innan, under och efter 1848 i ett antal delstudier.¹³

Körners antologi är ett exempel på en europeiserande studie av 1848 års revolutioner, med geografisk bredd i sin analys. Samtidigt som boken visar hur de radikala politiska rörelserna 1848 i hög grad var europeiska i sin transnationella organisering fokuserar Körner mindre på den europeiska enhetstanken, så som den kom till uttryck 1848. Körner konstaterar också själv i inledningen till antologin att den idé om ett enat Europa som bland annat den italienske nationalisten Giuseppe Mazzini fört fram under 1848 behöver studeras ytterligare i sitt förhållande till de nationella respektive de internationella anspråken hos revolutionärerna.¹⁴ Frågan handlar alltså om vilken roll denna europeiska enhetstanke spelade för de politiska rörelserna 1848 och om denna tanke främst bör tillskrivas nationalistiska eller internationalistiska visioner för Europa. Med andra ord: Var idén om ett enat Europa 1848 främst ett uttryck för internationella eller nationella ideal? Historiker har hittills visat på olika svar i denna fråga. Wolfgang Mommsen hänvisar till det faktum att Mazzinis idé om ett enat Europa byggde på ett europeiskt "folkförbund", dvs. fria nationer i en europeisk gemenskap, vilket därmed inordnar Europatanken i en nationalistisk tankeram. Å andra sidan kan vi i primärkällorna hitta exempel på motstridiga uppgifter. Arnold Ruge, en av grundarna till Mazzinis europeiska demokratiska kommitté, menade att "nationaliteten för den fria nationen är mänskligheten" och motsatte sig därmed nationella anspråk i Europas namn.¹⁵

Här finns alltså i den historiska forskningen kring 1848 års revolutionärer en dubbelhet i synen på om Europa som ännu inte är helt utredd: Var "Europa" en gemenskap för att förverkliga fria nationer eller representerade Europa en enda universell mänsklighet? Svaret på denna fråga ger i sin tur konsekvenser för hur 1848 kan placeras i ett större nationellt, europeiskt eller internationellt metanarrativ. Om man med Kaelbes ord ser 1848

¹² Freitag. "National Union or Cosmopolitan Unity? Republican Discourse and the Instrumental Approach toward the German Question". Körner. (red.). *1848: A European Revolution?*, 106.

¹³ Moggach & Stedman Jones. (red.). *The 1848 Revolutions and European Political Thought*, 4.

¹⁴ Körner. (red.). *1848: A European Revolution?*, 12.

¹⁵ Körner. (red.). *1848: A European Revolution?*, 12.

som starten på det förenade Europa såsom det kom till uttryck efter 1945, bör förhållandet mellan Europatanken 1848 och nationalstatens tillkomst studeras ytterligare.

Samtidigt som Körners bok visar på den europeiska dimensionen av 1848 i flera länder lämnas Norden i princip helt utanför hans forskning. Nordens och i synnerhet Sveriges (eller Sverige-Norges) erfarenhet av 1848 var betydligt mindre dramatisk än händelserna på kontinenten, men representerar ändå en del av den samlade europeiska erfarenheten.¹⁶ Norden är också påfallande frånvarande i andra centrala verk som tagit en europeiserande synvinkel på 1848, bland annat Duroselle (1990), även om den svenska och norska erfarenheten har blivit uppmärksammas i en del tysk- och engelskspråkiga antologier i samband med jubileumsåret 1998. Här förtjänar att nämnas Göran B. Nilssons studie ”Sweden 1848 – on the road to the ”middle way”” som berör den svenska liberalismens historia.¹⁷ Däremot finns det anledning att ytterligare rikta fokus mot den svenska erfarenheten av 1848 vad avser de europeiska idéerna och hur Europatanken kom till uttryck i just den svenska debatten.

1848 i Sverige: tidigare forskning

Det finns en rad betydelsefulla svenska verk som beskriver 1848 ur en svensk, nationell kontext. Ett av de äldsta, men också mest betydelsefulla, när det gäller forskningen kring Marsrevolten eller Marsoroligheterna 18–19 mars är Helge Almquists studie från 1942.¹⁸ En nyare studie av Marsrevolten är Mats Berglunds doktorsavhandling *Massans röst: Upplopp och gatubräk i Stockholm 1719–1848* (2009), som undersöker ett antal uppror i Stockholm under 1700- och 1800-tal. Båda studier fokuserar främst på upploppen som sociala och politiska fenomen och erbjuder detaljerade beskrivningar av händelseförloppet under dagarna i mars och dess omedelbara politiska konsekvenser. 2018 utkom en ny historisk skildring av året – *1848: Nationalismen föds i ett brinnande Europa* – av Rosenlund och Söderholm som detaljerat beskriver händelseförloppet i Europa, inkluderat Sverige. En del av materialet om Sverige är direkt hämtat från Nils Erdmanns biografi från 1892 om liberalen August Blanche, som ger flera centrala källor för denna studie.¹⁹ Rosenlund och Söderholm återger bland

¹⁶ För en genomgång av marsoroligheterna i Stockholm 18–19 mars 1848, se Berglund. *Massans röst*.

¹⁷ Nilsson. *Sweden 1848 – on the road to the ”middle way”*.

¹⁸ Almquist. *Marsoroligheterna i Stockholm*.

¹⁹ Erdmann. *August Blanche och hans samtid*.

annat hur nyheten om februarirevolutionen i Paris gav upphov till ett väldigt firande i flera svenska städer och på universiteten.²⁰

En studie som utrett den utländska påverkan i den svenska politiska debatten vetenskapligt är den tidigare nämnde Perényi. I sin studie söker han svara på hur uppfattningen om de europeiska revolutionerna 1848 påverkade hur revolutionsbegreppet användes i svensk pressdebatt. Som material använder sig Perényi av kommenterande artiklar i de stora tongivande tidningar som 1848 dominerade den svenska offentliga debatten. Främst används artiklar från tidningen *Tiden* (konservativ) och *Aftonbladet* (liberal), men även ett antal andra tidningar.²¹ Perényi lyckas genom detta material definiera ett antal typutsagor av ideologisk karaktär som beskriver att uppfattningen om revolutionen (främst den franska februarirevolutionen) i det liberal-radikala, respektive det konservativa politiskt lägret var diametralt olika.²² Resultatet tas också upp i Berglunds avhandling från 2009.²³ Perényis arbete är värdefullt för denna studie eftersom det identifierar användbara källor för att studera den svenska offentligheten 1848 och använder sig av en kvalitativ metod för att definiera och analysera politiska typutsagor i en historisk kontext. Däremot är fokus genom hela studien de ideologiska uppfattningarna om revolutionsbegreppet. Studien berör inte Europatanken och hur denna kom till uttryck i förhållande till nationella, respektive internationella ideal i den svenska debatten, vilket lämnar en forskningslucka.

Mats Berglund närmar sig i sin studie den europeiska dimensionen av marsoroligheterna i Stockholm när han i sin analys skriver att dessa händelser var “ett skådespel med manus hämtat från utlandet – via pressen!”.²⁴ Berglunds fokus ligger dock helt på själva dramaturgin i de politiska revolterna, inte på idéerna som fördes fram.

Ett av få exempel på sentida svensk forskning om 1848 års svenska erfarenhet är en doktorsavhandling i idéhistoria från 2020 av John Björkman som riktar fokus mot den svenska pressdebatten 1848. Även Björkman tar sin utgångspunkt i den transnationella forskning som Körner (2000) lämnat efter sig. Studien undersöker retoriken i de Stockholmstidningar som under och efter de europeiska revolutionerna som radikaliserades vänsterut mot socialistiskt och kommunistiskt tankegods. I centrum för studien står klassbegreppet och hur begreppet användes i den svenska debatten främst i de arbetarradikala pressorganen. Björklund konstaterar också att Stockholms tidningar utgör ett intressant

²⁰ Rosenblad & Söderholm. 1848: Nationalismen föds i ett brinnande Europa, 321–323.

²¹ Perényi. Revolutionsuppfattningens anatomi, 47–50.

²² Perényi. Revolutionsuppfattningens anatomi, 61–62.

²³ Berglund. Massans röst, 390.

²⁴ Berglund. Massans röst, 393.

studieobjekt för 1848 års politiska rörelser då det där fanns en ”dynamisk” och ”europatillvänd” pressoffentlighet över hela det politiska spektrumet. Det är en ytterst intressant observation och det styrker tesen att 1848 års svenska erfarenhet utgör ett intressant studieobjekt även för vidare forskning om just den europeiska dimensionen.²⁵

Hur Europatanken kom till uttryck är alltså något som varken Perényi (1979), Berglund (2009), eller Björkman (2020) utreder, men som är ett ämne det snuddas vid och som delvis framträder i det källmaterial som presenterats i Rosenblads och Söderholms färska verk i ämnet (2018).

1848 som historisk lärdom i en europeiserad historieskrivning

Som ovan nämnts har flera internationella verk åren kring 2000 bidragit till att kartlägga 1848 års revolutioner i en europeisk kontext.²⁶ Denna studie tar sin utgångspunkt i europeiseringsgenren, en genre som inom historievetenskapen sedan 1980-talet har varit nästintill synonym med att belysa vissa grundläggande historiska lärdomar med grund i 1900-talets stora europeiska katastrofer. Forskningen har ofta haft en moralisk dimension där syftet varit att genom historiska lärdomar avleda framtidens européer från despotism, folkmord och krig. 1848 års tyska misslyckande att genomföra liberala reformer har i den teleologiska historieskrivningen ibland beskrivits som starten på en tysk *Sonderweg* vilken kulminerade 1945, även om denna tolkningsram har ifrågasatts av senare forskning.²⁷ Europas moderna historia sedan 1848 kontrasteras på så sätt mot det moderna fredsprojekt som sedan 1945 är Europeiska unionen. Samtidigt som negativa lärdomar har varit ledande motiv inom europeiseringsgenren konstaterar identitetsforskningen att den europeiska identiteten i sin moderna politiska form ofta saknar ”känslomässig tyngd och historiskt djup”.²⁸

I den samtida europeiska politiken ifrågasätts Europeiska unionen från allt större politiska krafter. På europeisk skala är nu (2019) auktoritära populister lika stora som till exempel socialdemokratiska partier. En del av dessa partiers kännetecken är ofta en starkt EU-kritisk agenda.²⁹ 2019 gick Milan Kundera och ett antal europeiska författare och intellektuella i januari 2019 ut och deklarerade att “det europeiska huset brinner,” i ett

²⁵ Björkman. ”Må de herrskande klasserna darra”, 10-14, 17.

²⁶ Se Körner. (red.). 1848: A European Revolution?; Duroselle. L'Europe – histoire de ses peuples; Sperber. The European Revolutions; Dowe et al. (red.). Europe in 1848.

²⁷ Körner. (red.). 1848: A European Revolution?, 9.

²⁸ Mikkeli. Europe as an idea and an identity, 220–221.

²⁹ Timbro Authoritarian populism index, 2019.

polemiskt upprop för ett politiskt enat och demokratiskt Europa. Även i denna artikel var det kampen mot totalitarismen och den historiska möjligheten att “lyfta våra folk över vårt krigiska förflutna” som stod i centrum.³⁰

Om man ser både dagens politiska utveckling och den historiska tolkningsramen av Europas historia som två parallella processer kan man fråga sig om den avsaknad av “känslomässig vikt och historiskt djup” som Mikkeli identifierar i den europeiska identiteten är en konsekvens av det ensidiga fokus vid negativa historiska lärdomar som varit vägledande i europeiseringen av historien. En av denna studies antaganden är att så kan vara fallet. Med andra ord blir det svårt att ge en europeisk identitet en mening och relevant klangbotten för dagens européer om dess enda historiska lärdom är att *inte* göra vad som gjorts i historien. Om en konsekvens av detta är dagens stigande stöd för EU-skeptiska partier i många europeiska länder är svårt att säga och inte en forskningsfråga som denna studie kommer att undersöka. Däremot kan man hävda att nationella identiteter som bygger på välutvecklade historiska referensramar har lättare att hävda sig när de aktiveras och armeras med värderingsmässiga, om inte politiska, lärdomar. Den europeiska identiteten skiljer sig märkbart från Europas nationella identiteter på det sätt att den främst görs relevant i kraft av Europas politiska och moraliska misslyckanden.

I idéhistorisk nationalismforskning finns en uppdelning mellan etnisk/kulturell nationalism och politisk/medborgerlig nationalism. Ett exempel på den senare typen som brukar nämnas är den franska nationella identiteten som i hög grad hämtar sitt arv från en republikansk tradition från 1789, ofta i motsats till en tysk, mer etniskt betonad tradition som emanerar från Herder och Fichte. Mentalitetshistorikern Pierre Nora går så långt att betrakta denna medborgerliga nationella identitet som en drivande historisk princip. I sitt verk *Les Lieux de mémoire* beskriver han hur han i det franska samhället såg en tilltagande skepsis och ignorans mot de republikanska värderingar som enligt honom var bärande för att upprätthålla goda, demokratiska värderingar och ett gott samhällssystem. Att undersöka och visa på hur den franska nationella identiteten formats och överensstämde med den levda politiska historien var enligt honom historikerns uppgift för att skapa ett historiskt djup och en folklig acceptans för de symboler som många fransmän tar för givna: trikolorn, marseljäsen, krigsmonumenten. För Nora var detta en rent språklig fråga:

³⁰ Kundera et al. “Il y a le feu dans la maison d’Europe”. LN, 2019.

Det faktum att det på franska bara finns ett enda ord för att beskriva den levda historien och den intellektuella process för att göra den begriplig (det som tyskarna skiljer på mellan *Geschichte* och *Historie*), en ofta nämnd språklig brist, vittnar här om sin djupa sanning: den historiska rörelse som formar oss är ett med den som representerar oss. (Författarens övers.)³¹

Om man för ögonblicket antar att den europeiska identiteten inte skiljer sig i sin grundläggande anatomi från de nationella identiteterna som sedan 1800-talet utvecklats i Europa kan man här se en påtaglig brist. De mentala europeiska minnesplatser som efter brytpunkterna 1945 och 1989 kommit att utgöras av Auschwitz, Normandies stränder, men också Berlinmuren, har inte kunnat visa på det samband mellan levd historia (*Geschichte*) och samhällets bärande politiska principer (*Historie*) som Nora identifierar i den franska historieskrivningen, åtminstone inte med några positiva historiska lärdomar. I stället markerar minnesplatserna ett avståndstagande från tyranni och brutalism och det är just detta avståndstagande som utgör den europeiska identitetens verkliga politiska essens.

Att definiera vad som är en positiv historisk lärdom som är utmärkande för den europeiska identiteten i motsats till en negativ är svårt att göra utan att hänge sig åt en ideologisk tolkning av historien. Här kan man dock ta hjälp av de värderingspolitiska dokument som de europeiska staterna själva antagit. Utgår man från Köpenhamnskriterierna, de värderingsmässiga kriterier som stater måste uppfylla för medlemskap i Europeiska unionen, kan man läsa att det första politiska kravet är:

Stabila institutioner som garanterar demokrati, rättsstatsprincipen, mänskliga rättigheter samt respekt för och skydd av minoriteter.³²

Man kan alltså anta att demokrati, rättsstatsprincipen och mänskliga rättigheter är principer som man i dagens europeiska och institutionella kontext kan beskriva som normativt "positiva värden". I strävan efter att kartlägga dessa principers historiska framväxt på den europeiska kontinenten utkristalliserar sig 1848 som en möjlig källa, inte minst med hänsyn till den senaste tidens ökade användning av 1848 i EU-politiska sammanhang men också för att nyare akademiska studier identifierat 1848 års politiska idéer som relevanta för att förstå dagens politiska utveckling i den demokratiska världen.³³

³¹ "Le fait qu'il n'y ait qu'un mot, en français, pour désigner l'histoire vécue et l'opération intellectuelle qui la rend intelligible (ce que les allemands distinguent par *Geschichte* et *Historie*), infirmité de langage souvent soulignée, délivre ici sa profonde vérité: le mouvement qui nous emporte est de même nature que celui qui nous le représente." I Nora. (red.). *Les Lieux de mémoire*, 24.

³² Europeiska rådet. Anslutningskriterierna.

³³ Moggach & Stedman Jones. (red.). *The 1848 Revolutions and European Political Thought*, 5.

III. Teoretiskt ramverk

För att genomföra den studie som skisserats ovan måste det begreppsliga ramverk inom vilken denna studie rör sig definieras. Det rör sig framförallt om förhållandet mellan tre historiska processer tillika centrala begrepp: *nationalisering*, *europisering* och *internationalisering*, som här nedan kommer att definieras mer utförligt.

Nationalisering

Nationalisering som begrepp handlar om den historiska process som format människans tänkande i nationella termer och som är intimt sammankopplad med framväxten av nationalstater. Denna historiska process kan ha en varierande kronologi men en klassisk indelning av nationaliseringsprocessen är Smiths indelning i fyra perioder, där den första (“integrativ/uppbyggande fas”) löper från Napoleonkrigens slut 1815 till Tysklands enande 1871. 1848 befinner sig alltså mitt i denna uppbyggande fas och representerar kulmen på ett tilltagande nationellt medvetande som redan inletts genom franska revolutionen 1789.³⁴

I historisk forskning har nationaliseringen förklarats med främst två modeller som delvis står emot varandra: Benedict Andersons *Imagined communities* (1983) och Anthony D. Smiths etnosymboliska *The ethnic origin of nations* (1986). Anderson, som kan placeras i en modernistisk tradition, menar att den föreställda gemenskapen om en nation är intimt förknippad med framväxten av *print-capitalism* – masskonsumtion av böcker och tidskrifter. Anderson identifierar också framväxten av nationella språk som central för framväxten av ett nationellt medvetande i Europa under 1800-talet där Josef Jungmangs ordbok mellan det tjeckiska och tyska språket 1835–39 och Ivar Aasens *Det norske Folkesprogs Grammatik* från 1848 kan nämnas. Nationaliseringen förklaras därmed främst genom en intellektuell utveckling till följd av tekniska landvinningar.³⁵ Anthony D. Smith betraktar också skapandet av nationalistiska ideologier som en modernistisk företeelse, men menar att nationerna har ett förmodernt ursprung i etniska gemenskaper. Smith menar att etniska symboler, traditioner och värderingar utgör grunden för den moderna nationen - vilket han definierar med begreppet “ethnie”.³⁶

³⁴ Tägil. (red.). Den problematiska etniciteten, 59.

³⁵ Anderson. *Imagined Communities*, 73–75.

³⁶ Smith. *The Ethnic Origins of Nations*.

Nationalismen har också idémässigt delats upp i det som kan beskrivas som statscentrerad/medborgerlig nationalism och etnisk/kulturell nationalism, vilket delvis har en geografisk koppling till de nationella rörelsernas olikartade utveckling i Väst- respektive Östeuropa.³⁷ Den franska statsnationalistiska traditionen innehåller exempelvis ett starkt drag av universalism i synen på staten och på mänskliga rättigheter vilket därmed har bidragit till en fransk nationalism som byggt på spridandet av de republikanska idealen till övriga Europa, och resten av världen.³⁸ Det står i skarp kontrast mot den tyska tradition av kulturnationalistiskt tänkande som genom Johan Gottlieb Fichte och Johann Gottfried Herder betonat just det partikulära i nationen över det universella, men som samtidigt ofta inbegripit en pluralism i synen på Europa som ett "folkförbund eller aeropag".³⁹

I denna studie kommer begreppet *nationalisering* användas för att analysera båda dessa tanketraditioner som påverkade Sverige som det övriga Europa 1848. Studien kommer att använda sig av både stats- och kulturnationalismens bakomliggande idéer för att analysera på vilket sätt den svenska nationalismens framväxt 1848 kom till uttryck i bilden av Sverige i Europa.

Det kan också vara på sin plats att säga att begreppet nationalism på svenska ändrat betydelse över tid. Under mitten av 1800-talet användes "nationalism" och "nationell" i en liberal idétradition på ett sätt som skiljer sig användningen i dag i den politiska debatten. När nationalism används i denna uppsats är det alltså i denna historiska kontext som det avses och ej i nutida betydelse. Ibland används dock begreppet nation/nationalism i kombination med en mer nutida förståelse som emanerar från en främst fransk- och engelskspråkig kontext. *La nation* i betydelsen medborgerlig nationalism, folkrepublik eller politisk gemenskap skulle här på svenska snarare kunnat översättas med "statsnationalism" eller "statsgemenskap". För att markera den idéhistoriska kontinuiteten i begreppet nation/nationalism som jag argumenterar för i en särskild tradition från 1848 kommer dock begreppet nation och nationalism att fortsätta användas även i denna betydelse. Nationalism ska alltså här särskiljas från användandet i den dagliga svenskspråkiga debatten där etnisk chauvinism, isolationism, protektionism eller främlingsfientlighet kommit att bli vanliga och – idéhistoriskt sett – beklagansvärda synonymer. Vid vissa fall när jag vill dra en skiljelinje kommer jag dock att använda begreppet "kulturnationalism" för att betona att det rör sig om just den tyska tradition som skiljer sig från den franska "statsnationalismen".

³⁷ Tägil. (red.). Den problematiska etniciteten, 33.

³⁸ Cloots, Anarchis. "La République universelle" (1792). I Tägil. Europa – historiens återkomst, 69.

³⁹ Tägil. (red.). Europa – Historiens återkomst, 72.

Internationalisering

Internationalisering är begreppsligt en påbyggnad på nationaliseringen: den förutsätter “nationen” som ett relevant begrepp. Det handlar i första hand i denna studie om den historiska process där nationer engagerar sig i ett ömsesidigt utbyte, ekonomiskt, kulturellt eller politiskt. Vid sidan detta kan man dock också tala om internationaliseringen av historien, som gjorde sitt inträde i historievetenskapen under 1980- och 90-taleen, genom ett ifrågasättande av den nationella tolkningsramen av historien. Det intresse som i denna studie riktas mot de transnationella dimensionerna av 1848 kan ses som en del i denna genre.⁴⁰

Idémässigt förhåller sig internationalisering som historisk process till den politiska idén om *internationalism* på ungefär samma sätt som nationalisering förhåller sig till *nationalism*. Det är med andra ord svårt att idéhistoriskt separera den historiska processen av tilltagande, främst ekonomiska, kulturella och politiska, internationella kontakter, från dessa politiska idéers framväxt. Idén om internationalism kan spåras idéhistoriskt till den engelske filosofen Jeremy Bentham som myntade termen “international” på modern engelska på 1780-talet. Termen hade då en främst juridisk innebörd och avsåg de rättsliga förpliktelser och avtal som ingåtts mellan suveräner, bortom statens egentliga sfär.

Filosofiskt kom internationalismen under det sena 1700-talet att ha ett nära samband till idén om en evig, universell fred mellan jordens folk, vilket gestaltas väl i Immanuel Kants essä *Idee zu einer allgemeinen Geschichte in weltbürgerlicher Absicht* (1784). Idéhistoriskt liknar därför internationalism det mer nutida begreppet *globalism*, för att beskriva internationella processer och kontakter, eller *universalism* för att beskriva anspråk på att genomföra vissa allomfattande, mänskliga värderingar eller politiska ideal.⁴¹

Under den första hälften av 1800-talet fortsatte internationalismen som idé att artikuleras på engelska och franska, ofta i symbios med idén om nationell frigörelse. Giuseppe Mazzini såg nationen som en av de “koncentriska cirklar” som i förlängningen skulle utgöra hela världen. För det tidiga 1800-talets internationalister var därmed *nationen* ett avgörande evolutionärt steg på frigörelseprocessen för hela *mänskligheten*. Historikern Glenda Sluga har i sin forskning visat att detta 1800-talets symbiotiska förhållande mellan

⁴⁰ Akira. ”The Internationalization of History”, 1–10.

⁴¹ På engelska och franska översätts *weltbürgerlicher* (världsmedborgerlig) med *cosmopolitan/cosmopolitique*. Internationalism är dock inte nödvändigtvis samma sak som kosmopolitism då det sistnämnda inte förutsätter nationens existens; Sluga. *Internationalism in the age of nationalism*, 3.

nationalism och internationalism i dag inte reflekteras i begreppens användning. Sluga visar också att det var Mazzinis evolutionära syn på nationen som ett steg i mänsklighetens frigörelse som skulle utmytna i en allomfattande, universell världsregering, som via den schweiziske juristen Johannes Blunschli inspirerade Woodrow Wilson till idén bakom Nationernas förbund.⁴²

I likhet med den tes som förts fram av Veit Valentin (1931) menar dock Sluga också att nationalismen och internationalismen under det senare 1800-talet delvis kom att gå skilda vägar, främst på grund av socialisternas förkastande av den nationella gemenskapen till förmån för den internationella klassgemenskapen. Däremot kan Sluga också visa att den vattendelare som Valentin såg i 1848 års revolutioner var långt ifrån vattentät. De symbiotiska upplysningstankarna om den nationella gemenskapen som nödvändig för det internationella fortsatte att vinna gehör, även hos en del av det senare 1800-talets socialister.⁴³ Det gör förhållandet mellan nationalisering och internationalisering särskilt intressant avseende de politiska tankar som kom till uttryck 1848.

Internationaliseringens förhållande till nationaliseringen i Europa under revolutionsåret 1848 befinner sig också i ett samspel med olika idéer om Europa. Det enade Europa som politisk vision utgjorde för 1800-talets internationalister ett exempel på hur en internationell politisk ordning skulle kunna genomföras. Denna idé uppträder redan hos Mazzini på 1830-talet och i mer konkret form hos Garibaldi som 1867 var president för *Ligue internationale de la paix et de la liberté*. Under det tidiga 1900-talet kom även idén om USA som modell för ett federalt Europa för Woodrow Wilson men också hos andra att göra sitt intåg. Denna ”internationalisering av de europeiska nationerna” kallas här nedan för *eupeisering*.⁴⁴

Europeisering

Europeisering som begrepp kan dels, likt internationalisering, handla om en genre inom historievetenskapen där Europa görs till det centrala metanarrativet, dels om den faktiska historiska process som avser en ökad grad av europeiskt medvetande i exempelvis geografisk, kulturell eller politisk bemärkelse eller den transnationella karaktären på historiska händelser i Europa.

⁴² Sluga. Internationalism in the age of nationalism, 4–5.

⁴³ Den tyske socialisten August Bebel skrev 1876 om familjen, nationen och det internationella som tre evolutionära steg. Sluga. Internationalism in the age of nationalism, 4.

⁴⁴ Bouchard. Le citoyen et l'ordre mondial 1914–1919.

Europeisering av historievetenskapen är fortfarande ett relativt nytt fenomen inom den historiska forskningen. Den har följt som en konsekvens av de senaste decenniernas allt tydligare politiska integration inom Europeiska unionen. Europeiska kommissionens ordförande Jacques Delors deklarerade 1992 att vi behöver hitta en "själ för Europa", vilket kan sägas vara symptomatiskt för den nya anda som ville söka efter Europas kulturella och historiska rötter. Delors ville således fördjupa den europeiska integrationen kulturellt som ditintills haft en främst ekonomisk karaktär. Den politiska ambitionen att definiera Europas identitet började dock redan 1973, när Europeiska rådet för första gången slog fast europeiska kärnvärderingar i en gemensam deklaration vid ett toppmöte i Köpenhamn.⁴⁵

I akademien skedde en liknande utveckling. 1984–1985 organiserades två konferenser på temat europeisk kulturell identitet med den italienska journalisten Maria-Antonietta Macciocchi som initiativtagare. Vid den första konferensen deltog bland annat välkända historiker som Fernand Braudel och Rudolf von Thadden.⁴⁶ Vid den andra konferensen, som finansierades av Europeiska kommissionen, presenterade den franske historikern Georges Duby ett projekt för en ny typ av europeisk historieskrivning som väl sammanfattar den grundläggande idén om europeisering i historievetenskapen. Macciocchi summerade Dubys idé med följande ord:

The historian should conceive a European history which does not consist in the exaltation of only those events orientated towards the building of the nations, downplaying the dynamics which strove for the creation of Europe, they should operate in the opposite direction, and without ignoring the first factors, speak in new terms of the second.⁴⁷

I denna nya strömning sökte historiker alltså aktivt ifrågasätta det nationella narrativets betydelse i Europas historiografi. Syftet var här i stället att utveckla ett genuint europeiskt betraktelsesätt över den egna historien och på så sätt beskriva historiens drivande krafter med icke-nationella termer. En som antog denna utmaning var den franske historikern Jean-Baptiste Duroselle som i boken *L'Europe: Histoire de ses peuples* (1990) gör ett försök att skriva europeisk universalhistoria från forntid till våra dagar. Verket producerades i ett projekt finansierat av Europeiska kommissionen, och gavs ut samtidigt på åtta språk. Duroselle har strukturerat sitt verk genom att delvis döpa om centrala historiska händelser. Franska revolutionen blir således "*La grande révolution occidentale*" (Den stora

⁴⁵ Declaration on European identity. 14 december 1973, Köpenhamn.

⁴⁶ Calligaro. *Negotiating Europe*, 57–58.

⁴⁷ Calligaro. *Negotiating Europe*, 58.

västerländska revolutionen) och dess verkningar utanför det franska hjärtlandet beskrivs tydligare än vad som vanligtvis är fallet.⁴⁸ Första världskriget får också en framträdande plats i Duroselles europeiska historia i kapitlet “*L’Europe se détruit elle-même 1914–1945*” (Europa förstör sig självt), alltså rollen som europeiskt inbördeskrig. Ett annat europeiserande grepp är också att Duroselle ägnar en substantiell del i kapitlet om tiden efter första världskriget åt de pan-europeiska rörelsernas relativa framgångar under 1920-talet med Aristide Briand och Gustav Stresemann.⁴⁹

Europeiseringen av historien har därmed delvis ett samband med *historiseringen av Europa*. Med historisering av Europa menas processen när historiker och idéhistoriker spårar föreställningar om Europa och idéer om europeisk enhet i den europeiska historien. Idén om Europa som en distinkt enhet kan spåras tillbaka ända till krönikor om Karl Martells koalition mot araberna i slaget vid Poitiers 732 som talar om “européer” som en distinkt folkgrupp i förhållande till araberna.⁵⁰ Senare enhetsidéer inkluderar exempelvis medeltidens *Res Publica Christiana* och upplysningstidens *République des Lettres*. Ett centralt verk i denna genre är Denis de Rougemonts *Vingt-huit siècles d’Europe* (1961) som spårar den europeiska enhetstanken till framförallt antika symboler och till den medeltida kristenheten. I förordet skriver han:

Det enade Europa är ingen modern, ekonomisk eller politisk egennytta, men ett ideal som sedan tusen år delas av alla de stora tänkare som haft en vision. Redan Homeros beskrev Zeus som *europos*, ett adjektiv som betyder “att ha vision”. (Författarens övers.)⁵¹

På så sätt visar de Rougemont på den idealistiska kontinuiteten i Europatanken genom historien. Samtidigt visar han också att gränsdragningen mellan en *europeisering av historien* å ena sidan, och en *historisering av Europa* å andra sidan, är svår att göra. Ofta går dessa båda strömningar in i varandra och är ömsesidigt förstärkande. de Rougemonts beskrivning av Europatankens utveckling förutsätter en transnationell analys av historiskt material. Att historisera Europa torde därmed vara omöjligt utan att väga in ett genuint europeiskt betraktelsesätt på hur begreppet används historiskt. Omvänt innebär en europeisering av historien att Europa ska motiveras vara en historiskt relevant och avgränsad kategori och

⁴⁸ Duroselle. *L’Europe – histoire de ses peuples*, 245.

⁴⁹ Duroselle. *L’Europe – histoire de ses peuples*, 358.

⁵⁰ Wilson (red.). *The History of the Idea of Europe*, 26.

⁵¹ “L’Europe unie n’est pas un expédient moderne, économique ou politique, mais c’est un idéal qu’approuvent depuis mille ans tous ses meilleurs esprits, ceux qui ont vu loin. Homère déjà qualifiait Zeus d’europos, adjectif signifiant “qui voit très loin”.”. I Rougemont. *Vingt-huit siècles d’Europe*, 8.

därmed en grund för ett historiskt metanarrativ. Att därmed reflektera över Europa som etnisk, kulturell, religiös eller politisk enhet blir en nödvändighet för att anlägga ett europeiskt perspektiv, vilket man ser exempel på i inledningen till Duroselles bok. Som Duroselle visar behöver inte en europeisering innebära att alla nationella särdrag suddas ut till förmån för ett pan-europeiskt narrativ. I stället är det möjligt för historikern att ambulera mellan ett pan-europeiskt och flera nationella perspektiv utan att detta äventyrar europeiseringen. Däremot kan Duroselle rätteligen kritiseras för att anlägga ett opropotionerligt stort gallocentriskt fokus i sitt verk, och snarare europeisera den franska historieskrivningen än att verkligen anlägga ett genuint, transnationellt betraktelsesätt. Just denna brist visar också på svårigheten att dra gränsen mellan nationell och europeisk historia. Skandinavien är också i flera kapitel helt frånvarande hos Duroselle liksom mycket av Europas religiösa historia.

En central svensk forskningssammanställning som behandlar historiseringen av Europa är Sven Tägils antologi *Europa – historiens återkomst* (1992) som beskriver den europeiska enhetstankens förhållande till bildandet av nationalstater från en rad nationella perspektiv. Rune Johansson skriver där om den europeiska enhetstankens kronologiska historia från antiken till nutid, där 1800-talets romantiska idétradition finns välrepresenterad. Denna politiska enhetstanke som influerade 1848 års rörelser och hämtade sitt stoff från det sena 1700-talet och tidiga 1800-talets idéer om ett enat Europa kommer att presenteras närmare nedan som ”europeisk enhet”.⁵²

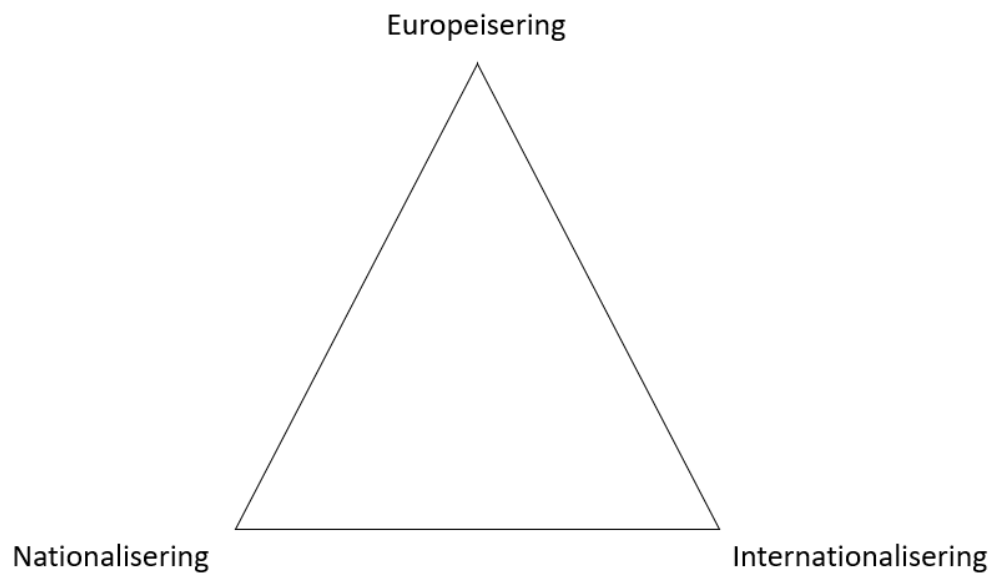
Denna studie kommer att använda begreppet *europeisering* som en kombination av både Georges Dubys teoretiska ramverk för en europeisering av historien och Denis de Rougemonts definition av att identifiera Europa historiskt. *Europeisering* innebär alltså *både* historikerns arbete med att synliggöra de europeiska utvecklingslinjerna i historien, i det här fallet, i samband med händelserna 1848. Det innebär dock också, i enlighet med de Rougemonts tes, att synliggöra “de som haft vision”, med andra ord de som tänkt, yttrat, propagerat för, filosoferat kring Europa som enhet eller som idé 1848. Europeisering i förhållande till 1848 års revolutioner kan alltså sägas utgöra de tankar, politiska rörelser och symboler och politiska händelser som 1848 verkat i en riktning mot ökad europeisk enhet, och som kom till uttryck i den svenska pressen.

Tillsammans utgör *nationalisering*, *internationalisering* och *europeisering* tre historiska processer och idéer som begreppsligt står delvis i beroendeställning till varandra.

⁵² Tägil. (red.). *Europa – Historiens återkomst*, 68–76.

Europeiseringen kan här delvis ses, som ovan nämnts, som syntesen av de två tidigare begreppen, men kan också ses som en självständig analytisk kategori. I denna studie utgör dessa tre begrepp det analytiska ramverk som kommer att appliceras på källmaterialet.

Figur 1.

IV. Utförande

Tematisering

Vid sidan av nyckelbegreppens teoretiska bakgrund fordras ett ramverk som kan strukturera analysen av materialet. Det handlar alltså om att i den svenska offentligheten 1848 empiriskt identifiera politiska uppfattningar om Europa och sedan göra dessa föremål för en kvalitativ analys. En metod som har det uttalade syftet att kunna erbjuda en sådan analys bygger på *Gestaltningsteori* som används främst inom medie- och journalistikforskning.

Gestaltningsteorin bygger på uppfattningen att journalister aktivt deltar i att forma medborgarnas och samhällets uppfattningar om sakfrågor, beroende på hur problem eller beskrivningar av verkligheten gestaltas. En gestaltning kan exempelvis vara en problemformulering, en beskrivning av verkligheten, orsaksförklaringar eller värderingar som genomsyrar en artikel. Teorin har sin filosofiska bakgrund inom socialkonstruktivismen och idén att medier deltar i meningsskapande processer för människan. Gestaltningsteorin bygger därför på idén att man genom medias sätt att hantera kontroversiella frågor kan utläsa uppfattningar i den politiska offentligheten. I den anglosaxiska litteraturen talas om begreppet *Framing*. Gestaltningsteorin har också likheter med dagordningsteorin (*Agenda setting*), som båda beskriver sambandet mellan människors uppfattningar eller världsbild och media. Dagordningsteorin intresserar sig dock för processen om *vad* som blir en del av nyhetsrapportering eller offentlig debatt medan gestaltningsteorin mer intresserar sig för *hur* dessa fenomen beskrivs. Eftersom denna studie redan identifierat *vad* som är av intresse att undersöka – nämligen bilden av Europa i den svenska offentligheten – är gestaltningsteorin följaktligen mer intressant.⁵³

Gestaltningsteorin har flera möjliga ursprung i vetenskapliga discipliner. Inom forskning om journalistik, där gestaltningsteorin fått störst genomslag, användes begreppet först av Gaye Tuchman i *Making News* (1978).⁵⁴ I Sverige har främst medieforskaren Jesper

⁵³ Karlsson & Strömbeck. Handbok i journalistikforskning, 357.

⁵⁴ Karlsson & Strömbeck. Handbok i journalistikforskning, 360.

Strömbeck introducerat konceptet i svensk forskning.⁵⁵ Idén om vad en gestaltning är kan för de flesta te sig intuitiv, i så måtto att det handlar om att beskriva ett intryck eller vinkling.

I en artikel som 1993 publicerades av Robert Entman formulerades dock en specifik definition som även denna undersökning kan utgå i från:

To frame is to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating text, in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation for the item described.⁵⁶

Senare forskning har utvecklat denna definition för att identifiera olika typer av gestaltningar. Här har framförallt två typer utkristalliserat sig, nämligen *sakfrågespecifika/politiska* gestaltningar och *generella* gestaltningar. Generella gestaltningar berör främst sådant som är intimt förknippat med en medial logik, till exempel att gestalta en fråga genom en konflikt mellan två parter. Ett annat exempel är ekonomiska konsekvenser-gestaltning där rapportering om politiska reformer åtföljs av analyser av denna reforms ekonomiska konsekvenser. Sammantaget berör alltså generella gestaltningar främst *formen* för hur nyheter gestaltas. Sakfrågespecifika/politiska gestaltningar berör å andra sidan främst gestaltningar som fokuserar på det ideologiska *innehållet*. Ett klassiskt exempel på detta är hur ett nyhetsinslag om en manifestation kan gestaltas antingen som en fråga om yttrandefrihet eller som en fråga om allmän ordning. Underförstått är att valet av gestaltning i detta fall både speglar värderingar bland opinionsbildare/journalister/allmänhet och att gestaltningen har konsekvenser för mediekonsumentens egna uppfattningar om nyheten. Gestaltningen är på så sätt inte bara ett uttryck för journalisters/skribenters egna uppfattningar, utan för kulturella värderingar, ideologier och hela politiska system som samverkar. På så sätt används gestaltningsteori för att förklara maktförhållanden i samhället, framförallt maktförhållandet mellan medierna, de politiska institutionerna och medborgarna.⁵⁷

Eftersom denna studie främst intresserar sig för gestaltningarnas kvalitativa och idémässiga innehåll, nämligen synen på Europa, har denna användning av gestaltningsteori mer likhet av en funktionell idéanalys än en analys av makt. Gestaltningarna studeras som egna storheter, oberoende av enskilda journalisters, skribenters eller redaktörers position i den samhällsliga maktstruktur som gestaltningsteorin vill förklara. Det är de politiska idéerna, inte makten bakom idéerna, som är i centrum för denna undersökning. Om

⁵⁵ Strömbeck. Makt, medier och samhälle, 118–132.

⁵⁶ Karlsson & Strömbeck. Handbok i journalistikforskning, 361.

⁵⁷ Karlsson & Strömbeck. Handbok i journalistikforskning, 367.

undersökningen ändå skulle benämnas som en underkategori skulle det vara sakfrågespecifik/politisk gestaltning, då bilden av Europa är ett specifikt politiskt eller värderingsmässigt innehåll.

Följaktligen är det rimligt att ställa frågan vad som skiljer analysen av gestaltningar från en vanlig historisk idéanalys. Här finns utan tvekan många likheter, men framförallt en viktig skillnad i hur gestaltningsteori applicerats i denna undersökning. Analysen av gestaltningar riktar inte enbart fokus mot innehållet i en viss idé som artikuleras utan också mot sambandet mellan idé, journalistens mål och läsarens karaktär. I analysen av gestaltningar beaktas alltså också den politiska idéns framställning och journalistiska syfte för att ge läsaren en viss politisk uppfattning, lika mycket som själva idén i sig. Det kan röra sig om en viss gestaltnings samband till tidigare publiceringar, användningen av en viss typ av retorik (t.ex. ironi/satir) i syfte att svara på polemik eller gestaltningens förhållande till den tilltänkta målgruppens karaktär.

En annan invändning till att använda gestaltningsteori för en studie med material från 1848 skulle vara att det främst är en teori som används inom medie- och samhällsvetenskaplig forskning som fokuserar på moderna massmedier och dess maktrelationer till det övriga samhället. Frågan om gestaltningsteori är relevant i en historisk idéanalys av 1848, bör rimligen ställas. Det blir därför nödvändigt att sätta in gestaltningsteorin i ett presshistoriskt sammanhang. 1766 års tryckfrihetsförordning kan sägas vara starten på den fria pressens utveckling i Sverige och 1767 grundades den första svenska dagstidningen *Dagligt Allehanda*.⁵⁸ Efter det gustavianska enväldets relativa inskränkning av yttrandefriheten innebar den nya tryckfrihetsgrundlagen 1810 större möjligheter för en friare press. *Aftonbladets* grundande 1830 åtföljdes av en snabb expansion för andra dagstidningar, såväl i Stockholm som ute i landet. I slutet av 1840-talet uppnådde tidningen en läsekrets på 8000 exemplar.⁵⁹ 1848 hade också ett nytt antal tidningar följt i *Aftonbladets* fotspår, av vilka vissa tidningar radikaliserades ytterligare vilket följaktligen delade det liberala lägret i en moderat-liberal del och en radikal-liberal del.⁶⁰ Sedan tidigare fanns också ett litet antal konservativa tidningar, såsom statskontrollerade *Post- och inrikestidningar*, eller *Tiden* och *Svenska Minerva*.

I jämförelse med tidigare historiska studier framstår det som rimligt att kunna dra slutsatser om olika idéers spridning i det svenska samhället baserat på innehållet i de svenska

⁵⁸ Karlsson & Strömbeck. Handbok i journalistikforskning, 48.

⁵⁹ Gustafsson & Rydén. (red.). Den svenska pressens historia, 26.

⁶⁰ Gustafsson & Rydén. (red.). Den svenska pressens historia, 89.

dagstidningarna vid denna tidpunkt. Magnus Nymans monografi *Upplysningens spegel: Götheborgs Allehanda om Frankrike och världen 1774–1789* (1994) undersöker rapporteringen om Frankrike i en av de stora svenska dagstidningarna.⁶¹ Nyman slår i inledningen fast att den svenska pressen i slutet av 1700-talet fyllde tre funktioner:

1. Granskning av maktens representanter
2. Spridning av idéer (främst upplysningens idéer)
3. Nyhetsförmedling.

Denna studie använder sig av Nymans tre funktioner för att förstå den svenska pressens funktion även 1848, om än i högre omfattning numerärt och kvalitativt sett. Man kan alltså se dagspressen 1848 som den initiala fasen på den mediakonsumerande offentlighet som under 1900-talet kom att fullbordas, en process som Habermas beskrivit väl i *Borgerlig offentlighet*.⁶² Därmed bör gestaltningsteori, trots att den främst applicerats i en 1900-talskontext, också lämpa sig för en undersökning på material från den svenska 1800-talspressen för att förstå centrala idéers spridning.

Ett annat skäl för att använda gestaltningsteori i stället för någon annan teori kopplad till mediehistorisk forskning är att det redan finns ett väl belagt forskningsfält som fokuserar vid mediernas teknologiska och historiska utveckling. Fokus ligger här vid mediernas förhållande till kunskapsskapande, litteratur, teknologiska landvinningar genom historien. Se exempelvis antologin *Mediernas kulturhistoria* från 2008. Gestaltningsteori kan här erbjuda en framkomlig väg för att applicera modern journalistikforskning i en historisk kontext.⁶³

Gestaltningarna som presenteras i denna studie bör dock endast ses som representativ för den bildade borgerligheten i främst Stockholm och de större regionala svenska städerna. Att dra slutsatser om hela det svenska folkets uppfattningar i detta ämne är därför inte en framkomlig väg med det material som i denna studie ska användas.

⁶¹ Nyman. *Upplysningens spegel*, 18–19.

⁶² Habermas. *Borgerlig offentlighet*, 162.

⁶³ Jülich, Lundell & Snickars. *Mediernas kulturhistoria*. 10–27.

Material

För att kunna göra en samlad bedömning av den svenska debatten utifrån ovanstående frågeställningar framstår dagspressen som särskilt relevant. I sin studie av uppfattningen om revolutionsbegreppet i Sverige 1848 använder sig Perényi (1979) av den svenska dagspressen, och identifierar här sex stycken tidningar som särskilt idépolitiskt relevanta.⁶⁴

1. Aftonbladet
2. Aftonposten
3. Dagligt Allehanda
4. Post- och inrikestidningar
5. Svenska Minerva
6. Tiden

Samtliga är Stockholmstidningar. För att begränsa materialet och studiens omfattning ytterligare har jag valt ut *Aftonbladet*, *Dagligt Allehanda* (hädanefter *Allehanda*) och *Svenska Minerva* (hädanefter *Minerva*) som särskilt intressanta då dessa tidningar representerar var sin politisk inriktning.

Aftonbladet (1830-) intog under de föregående två decennierna till 1848 en liberal mittenposition på den svenska politiska kartan i formen moderat-liberal.⁶⁵ Det var också den överlägset största svenska dagstidningen i antal sålda nummer. *Aftonbladet* hade dock redan 1839 prenumeranter i hundra svenska orter i hela landet, samt ett tjugotal i unionslandet Norge.⁶⁶ Under 1848 skapades dock en spricka i den liberala pressen som följde i *Aftonbladets* spår, där bland annat *Allehanda* (1769-1849) förflyttades politiskt till vänster om *Aftonbladet* och kan i stället betecknas som radikal-liberal, inklusive en del socialistiska tendenser.⁶⁷ *Minerva* (1830-1848) var i stället en av de främsta konservativa dagstidningarna under 1840-talet, men stod till skillnad från *Post- och inrikestidningar* fri från direkt inblandning från hovet och regeringen. Dag Nordmark kallar i *Den svenska pressens historia* (2001) *Minerva* för *Aftonbladets* ”antipod” och utkämpade flera strider med i främst de två förstnämnda liberala tidningarna.⁶⁸ Genom dessa tre tidningar bör det därför vara möjligt att

⁶⁴ Perényi. *Revolutionsuppfattningens anatomi*, 47–48.

⁶⁵ Gustafsson & Rydén (red.). *Den svenska pressens historia*, 28.

⁶⁶ Gustafsson & Rydén (red.). *Den svenska pressens historia*, 26–27.

⁶⁷ Gustafsson & Rydén (red.). *Den svenska pressens historia*, 89.

⁶⁸ Gustafsson & Rydén (red.). *Den svenska pressens historia*, 37.

täcka den större delen av den svenska pressdebatten 1848 och utskilja tre politiska profiler i den svenska pressen.

Materialet inkluderar såväl nyhetsartiklar som kommenterande artiklar i form av analyser, korrespondentartiklar, debattinlägg, och insändare. På så sätt skiljer sig denna studie från Perényi, som endast undersöker kommenterande artiklar. Anledningen till detta är att gestaltningsteori utgår från premisen att gestaltningar är dominerande i all form av publicistik, inte bara i de artiklar där skribentens åsikter är huvudbudskapet. Materialet inkluderar också översatta artiklar från utländska medier, då det bör ses som ett publicistiskt och värderingsmässigt val från tidningarnas sida att publicera dessa. Däremot innebär olika typer av redaktionellt material att man kan dra olika typer av slutsatser. I analysen görs en viss åtskillnad mellan inhemsk och översatt utländsk textproduktion, liksom om en utsaga förekommer i en redaktionell text eller i en insändare. Trots att alla dessa typer av texter exponeras för läsarna på samma sätt kan inte en tidning tillskrivas de värderingar som uttrycks i ett översatt material i lika hög grad som egen textproduktion, även om det är ett publicistiskt val att publicera dem. Inte heller kan insändare tillskrivas redaktionens åsikter. Jag har därför valt att kommentera artikelns typ när det är relevant i artikeln för att dra en distinktion mellan redaktionen för respektive tidning och den offentlighet som deltog i att skriva insändare till tidningarna.

Avgränsning i tid har definierats från 3 mars 1848 till 1 juli 1848. Startdatum motiveras utifrån det faktum att Stockholm 2 mars 1848 nåddes av de första nyheterna om februarirevolutionen i Paris som därmed fick avtryck i pressen från och med 3 mars.⁶⁹ Därefter utbröt en rad uppror som följde i spåren av februarirevolutionen, bland annat Baden, München, Wien, Budapest, Berlin och Milano. I juli hade majoriteten av de stora händelserna inträffat. Ett sekundärt skäl till valet av slutdatum är också att *Minervas* utgivning upphörde 11 juli 1848.⁷⁰ Det ska dock sägas att resten av året och år 1849 med fördel skulle kunna ha inkluderats i studien för den "reformriksdag" som sammankallades i Örebro sommaren 1849, där reformsällskap från hela landet sammanstrålade för att utarbeta ett nytt förslag på reform i representationsfrågan. Denna har dock bedömts ha begränsat inflytande för att analysera Europatanken, även om den är inrikespolitiskt mycket intressant, och har därför exkluderats.⁷¹

⁶⁹ Marsoroligheterna. *Nationalencyklopedin*. 2019.

⁷⁰ Svenska Minerva. Stockholm: Kungliga biblioteket, 1848.

⁷¹ Scharp. *Människan, Rättvisan, Friheten*, 48.

Metod

Undersökningen kommer att genomföras i tre steg. En kvantitativ, empiriskt undersökande del, en presentation av resultatet samt en analys av fördelningen av gestaltningar samt utsagorna.

D) Identifikation av källorna

Artiklar som berör frågeställningarna har identifierats genom sökningar i Kungliga bibliotekets (KB) databas över digitaliserade dagstidningar med relevanta sökord.⁷² Detta tillvägagångssätt har dock endast använts för *Aftonbladet* och *Allehanda* då *Minerva* inte är digitaliserad hos KB.

För *Allehanda* och *Aftonbladet* har följande sökord använts: "Europa OR Europas OR Europeisk OR Europeiskt OR Europeiska OR Folkförbund OR Förbrödring OR Kontinent," i *Aftonbladet* mellan under perioden 1848-03-03 och 1848-07-01. Sökorden som valts har bedömts kunna ringa in centrala utsagor som på olika sätt berör synen på Europa. I *Aftonbladet* gav sökorden 224 träffar under perioden och i *Allehanda* 159 träffar.

I ett första steg har sökningarna på KB använts för att analysera förekomsten av sökorden i den svenska pressen generellt. Sedan har de artiklar som identifierats med sökorden i de två utvalda tidningarna analyserats närmare genom en kvalitativ textanalys. Artiklar som sökorden har identifierat, men som inte har direkt relevans för ämnet, har sällats bort. Det berör artiklar som till exempel handlar om Europa eller europeiska länder i strikt geografisk bemärkelse, annonser, eller direkt opolitiska artiklar.

För *Minerva* har relevanta artiklar i stället identifierats manuellt, genom en kvalitativ textanalys av hela *Minervas* material från 3 mars 1848 till 1 juli 1848. Detta eftersom *Minerva* inte är digitaliserad i KB:s databas. Analysen har skett på Kungliga biblioteket i Stockholm under 2019.⁷³

Det faktum att den manuella metoden skiljer sig åt jämfört med digitala sökord för de andra tidningarna är utan tvekan en brist i studiens metod. Här finns en risk att artiklar som på olika sätt berör frågeställningarna, men som inte identifierats av sökorden i *Aftonbladet* och *Allehanda*, har exkluderats ur källmaterialet. Trots det kan denna risk ses som relativt liten att påverka analysen i någon märkbar riktning, dels eftersom de nyckelbegrepp som

⁷² Svenska dagstidningar. Kungliga biblioteket, <https://tidningar.kb.se/>.

⁷³ Svenska Minerva. Stockholm: Kungliga biblioteket, 1848.

utgörs av sökorden också har varit i fokus för den manuella genomgången av *Minerva*, dels eftersom den kvantitativa analysen av fördelningen av gestaltningar kommer att kompletteras av en kvalitativ analys av de individuella utsagorna i varje tidning.

Sökordens fokus, såväl i den digitala som i den manuella sökningen, premierar utsagor om Europa och det europeiska eftersom det är huvudintresset för denna studie. Därmed finns redan i sökordens utformning ett medvetet företräde för europeisering framför nationalisering och internationalisering. De identifierade artiklarna kan följaktligen inte betraktas som ett representativt urval för hela den svenska debatten 1848 utan endast för ett utsnitt av debatten som berör Europa och det europeiska.

Utsagor som har bedömts som relevanta för att besvara frågeställningarna i alla tre tidningar har sedan förts in i ett register, där följande information ingår:

- Utgivningsdatum
- Utgåvans nummer
- Artikelrubrik
- Typ av artikel⁷⁴
- Relevant citat (ev. 2: a citat)
- Gestaltning

Utgåvans nummer har använts som referenser i fotnoterna till varje citat. För en korrekt numrering har flera utsagor från samma utgåva numrerats enligt metoden (utgivningsnummer + a,b,c). Dessa identifikationsnummer har sedan kombinerats med varje tidnings initialer (SM, AB, DA).

II) Kategorisering av utsagornas gestaltningar

Efter att utsagorna har förts in i registret har de kategoriserats efter gestaltning (för en genomgång av gestaltningarna se följande avsnitt). En utsaga kan innehålla en eller två olika gestaltningar. De flesta av utsagorna har dock endast bedömts ha en gestaltning. Gestaltningen baseras på det relevanta citatet och dess sammanhang i den artikel där det framträder.

⁷⁴ I vissa fall har även platsen i tidningen angivits i form av bild- och spaltnummer för att underlätta kontroll av uppgifter.

Därefter har det ackumulerade resultatet av utsagornas gestaltningar presenterats för respektive tidning. Det inkluderar en kvalitativ genomgång av exempelutsagor och av variationer inom varje gestaltning i respektive tidning. Presentationen är tänkt att ge läsaren en fördjupad inblick i varje tidnings svar på frågeställningarna.

III) Analys av resultatet

I ett tredje steg har resultatet i varje tidning analyserats med ett historiserande perspektiv utifrån frågeställningarna som beskrivs i inledningen och efter förhållandet mellan nationalisering, internationalisering och europeisering som beskrivs i inledningen. Fokus ligger här framförallt på underfrågorna till frågeställningen som redan definierats (se avsnitt Syfte & frågeställning).

I analysen kommer ett särskilt jämförande perspektiv mellan tidningarna avseende frågornas svar att beaktas. Slutligen kommer jag med bakgrund i analysen att inleda en diskussion kring 1848 års svenska erfarenhet som en möjlig grund för ett kollektivt europeiskt minne och ökad europeisering inom historieforskningen.

Del II

V. Undersökning av journalistiska gestaltningar

I källmaterialet har sju huvudsakliga gestaltningar identifierats som på olika sätt berör frågeställningarna. Dessa har identifierats genom en nära läsning av det empiriska materialet som har transkriberats till registret i kombination med en läsning av den tidigare idéhistoriska forskning som beskrivit centrala politiska idéers framväxt åren kring 1848. I analysen av det empiriska materialet har fokus legat på att försöka identifiera centrala idéer som i förhållande till Europa och det europeiska ges en journalistisk gestaltning. Det kan handla om åsikter som uttrycks om händelserna 1848 kopplat till ett visst land eller om nyhetsrapportering från händelser som har med revolutionerna att göra.

Att kategorisera journalistiskt material i kategorier av gestaltningar innebär alltid ett visst mått av generalisering och det är möjligt att tänka sig både en minskning och utökning av antalet kategorier. Här har dock fokus legat vid att kategorisera materialet på ett sätt som dels gör de individuella idéer rättvisa, dels inte gör mängden gestaltningar oöverskådlig för vare sig för mig eller för läsaren. Dessa både värden står ibland emot varandra. Exempelvis inkluderar gestaltningen "Ryssland vs. Europa" också utsagor om exempelvis Turkiet. Dessa är dock så få till antalet att de inte kan bli föremål för en egen kategori. Precis som gestaltningen "Paris som centrum" inkluderar utsagor om det svenska förhållandet till Frankrike hade det teoretiskt också varit möjligt att inkludera en kategori om Sveriges förhållande till Tyskland. Här har dock utsagorna som berör Tyskland bedömts ha en så diversifierad karaktär att de svårligen kan placeras i en och samma kategori.

Som framgår av gestaltningarnas definitioner här nedan skiljer sig också gestaltningarna åt i sin interna diversifiering. Gestaltningen "Europeisk enhet" innehåller exempelvis en större mångfald av individuella utsagor och politiska idéer än "Europeisk pacifism". Detta beror på den ojämlika idémässiga komplexiteten i varje gestaltning. Utöver de sju gestaltningarna förhåller sig också innehållet i utsagorna till tidningarnas olikartade ideologiska profiler (moderat-liberal, radikal-liberal, konservativ) samt till det triangulära förhållandet mellan nationalisering, internationalisering och europeisering. Samtliga dessa analysverktyg kommer att användas senare för att dechiffrera gestaltningarnas idémässiga innehåll.

Här nedan definieras de identifierade gestaltningarna idéhistoriskt och kontextuellt baserat på tidigare historisk och idéhistorisk forskning.

Ryssland vs. Europa (RE)

Denna gestaltning beskriver förhållandet mellan ett modernt och progressivt Europa som kontrasteras mot ett despotiskt och bakåtsträvande Ryssland. Ibland har denna gestaltning etniska förtecken genom beskrivningar av Ryssland som asiatiskt. I vissa fall nämns även Turkiet tillsammans med Ryssland, men detta rör sig endast om ett fåtal fall varför fokus ligger vid just Rysslandsbilden.

Denna bild grundar sig i förhållandet mellan Ryssland och Europa som länge präglats av motsättningen mellan despotism och modernism.⁷⁵ 1848 präglas den västerländska Rysslandsbilden av föreställningar som bottnar i politiska och geopolitiska förändringar efter Napoleonkrigen. Rysslandshistorikern Martin Malia spårar en förändring från en i grunden optimistisk syn på Ryssland till en betydligt mer pessimistisk till följd av Rysslands alltmer dominant roll gentemot Europa, till följd av Rysslands geopolitiska roll efter Wienkongressen 1814. Vid Wienkongressen var den dominerande bilden att Ryssland är att betrakta, eller på sikt skulle kunna betraktas, som en del i en västerländsk politisk och kulturell gemenskap. I stora drag utgick denna syn från upplysningens idéer om modernisering men också den faktiska modernisering som inletts under Peter den Store.⁷⁶

Under den andra fjärdedelen av 1800-talet hade den välkomnande europeiska inställningen förbytt till en distinkt pessimism där Ryssland sågs som omöjligt att modernisera och rysk kultur som väsensskild från västerlandet. Malia kallar denna tid ”Rysslandslitteraturens svarta tidsålder par excellence” i Europa och ser den främsta källan till denna i marquis de la Custines *La Russie en 1839* som blev en bästsäljare. Där förmedlas en berättelse från de la Custines resa i landet där Ryssland sågs som ett enda stort fängelse och där den självpåtvungade isolationismen från allt västerländskt gjort befolkningen misstänksam mot allt utländskt. de la Custine konstaterar också att Peter den Stores moderniseringsarbete var ett misslyckande men också att Ryssland var oförmöget att anpassa sig till den europeiska civilisationen givet dess barbariska och asiatiska karaktär. Resultatet såg han i ett kulissliknande samhälle. Han menade också att den ryska despotismen skulle

⁷⁵ Gerner & Karlsson. Rysk spegel, 158.

⁷⁶ Malia. Russia under western eyes, 88–89.

myнна ut i aggressiv politik gentemot Europa. En liknande bild förmedlades av skotten och parlamentsledamoten David Urquhart som under 1848 publicerade fyra pamfletter som varnade Europa för ett expansivt Ryssland.⁷⁷

Innan dess hade också de realpolitiska omständigheterna förändrats. Det ryska hårdföra ingripandet för att störta det nyvaknade polsk-nationella upproret 1830 hade fått Ryssland att i högre grad framstå som modernitetens antites.⁷⁸ Denna bild kompliceras dock av att ledaren för det polska nationellt sinnade motståndet mot tsar Nicholas – Adam Czartoryski – några år innan som minister åt den förstnämnde hade publicerat ett av de första politiska förslagen för ett slags federalt Europa där Ryssland ingick. I Czartoryski framträder alltså en konkret personlig koppling mellan å ena sidan det tidiga 1800-talets idéer om ett enat Europa, Ryssland inkluderat, och de national-liberala rörelsernas motstånd mot Ryssland som senare kom att få fotfäste allt starkare fotfäste från 1830.⁷⁹ Som Gunnar Åselius skriver i sin avhandling var de russofobiska tendenserna också starkast bland liberaler under åren kring 1848, medan det hos de konservativa fanns en viss förståelse för Ryssland som motvikt mot ”revolution och kaos”.⁸⁰

I denna gestaltning söks alltså de svenska uttrycken för de idéer om Ryssland som antitesen till det moderna Europa, och variationer i dessa uttryck givet tidningarnas olika politiska inriktningar.

Paris som centrum (P)

Paris eller Frankrike beskrivs som centrum för den politiska händelseutveckling 1848 som bereder vägen för politisk förändring och modernisering i liberal anda i hela Europa. Ofta, men inte alltid, har denna gestaltning starkt liberala, liberal-radikala eller socialistiska förtecken. Denna gestaltning hänger ihop dels med Paris roll som politiskt och intellektuellt centrum för Europa, dels med Paris specifika roll i 1848 års revolution.

Paris eller Frankrikes generella roll i upptakten till 1848 beror dels på Paris roll som huvudstad för upplysningsidéerna och tillhörande politiskt radikala idéer. Sedan 1700-talet hade både det franska språket och den franska kulturen gjort landet till ett centrum i den

⁷⁷ Malia. *Russia under western eyes*, 98.

⁷⁸ Malia. *Russia under western eyes*, 94.

⁷⁹ Se Czartoryskis memoranda ”Un système politique à adopter par la Russie” och ”Instructions secrètes” 1803–04. I Tägil. (red.). *Europa – historiens återkomst*, 73.

⁸⁰ Åselius. The “russian menace” to Sweden, 86–87.

bildade européns ögon.⁸¹ Under 1800-talet fortsätter Paris att vara ett intellektuellt centrum i Europa. Stadens roll har bäst summerats litterärt av Walter Benjamins titel på exposén *Paris, die Hauptstadt des XIX. Jahrhunderts*, i betydelsen att Paris var modernitetens huvudstad.⁸² Synen på Paris och Frankrike som en föregångare i Europas väg mot moderniteten har kartlagts i politisk form 1848 genom Körners studie av franska kampsånger från 1848, som åberopade ansvaret för ”*la grande nation*” att leda de europeiska folken mot de demokratiskt revolutionära ideal.⁸³ Denna gallocentriska politiska vision för Europa hade också föregångare i form av äldre idéer om ett franskt Europa under Richelieu och Ludvig XIV.⁸⁴

Det övriga Europas förhållande till Frankrike 1848 påverkas också av att landet är en av få realiserade nationalstater. Sedan 1789, och även innan dess under monarkismen, hade Frankrike genomgått en nationaliseringsprocess som var ett unikt exempel i Europa. Därmed utgjorde landet en förebild för de liberala rörelser som sökte nationell frigörelse i Europa innan och under 1848. 1831 skriver Victor Hugo profetiskt om ”det dova ljudet av än så länge under jorden dolda revolutioner, som driver in sina underjordiska gångar under alla Europas kungariken – förgreningar av den stora centrala revolutionen, vars krater finns i Paris”.⁸⁵ Körner konstaterar i analogi med Hugo att flera av de misslyckade revolutionerna 1848 för andra nationella rörelser samma år bidrog till att Frankrike alltmer framstod som ett ”ouppnåeligt ideal”.⁸⁶ Frankrikes roll som föregångsland förstärks också av det faktum att februarirevolutionen 1848 var en av få revolutioner som hade åstadkommit en märkbar politisk förändring, i form av Louis Philipptes abdikering och Julimonarkins fall. Den nya radikala regeringen med utrikesminister Lamartine, tog därför tillfället i akt att förstärka bilden av ett Frankrike som *fredligt* ville sprida nationella och demokratiska idéer runt om i Europa, i motsats till 1789. Lamartine gör detta 1848 genom sitt *Manifeste à l'Europe* som är en appell där han delvis vill försäkra det övriga Europas regeringar att den nya franska regeringen inte har några krigiska avsikter, dels offentliggör en politisk vision där franska revolutionen 1789 framställs som starten på en politisk rörelse mot frigörelse som kommer avslutas med en världsfederation.⁸⁷

⁸¹ Nyman. ”Paris under upplysningen”. I Sellberg. (red.). Den skapande staden, 174.

⁸² Benjamin. Passagearbetet.

⁸³ Vincent, Charles. *Album Révolutionnaire*. I Körner. (red.). 1848: A European Revolution?, 96.

⁸⁴ Tägil. (red.). Europa – historiens återkomst, 69.

⁸⁵ Hugo, Victor. Feuilles d’automne. I Vuyenne. Europatankens historia, 104.

⁸⁶ Körner. (red.). 1848: A European Revolution?, 212.

⁸⁷ Lamartine gör dock ingen egentlig åtskillnad mellan Världsfederation än Europaunion, se Vuyenne. Europatankens historia, 111.

I denna gestaltning eftersöks alltså både beskrivningar om Paris och Frankrike som ett allmänt europeiskt centrum för intellektuell och politisk utveckling, men också beskrivningar av detta centrum som föregångare i en mer uttalad politiskt liberal vision för Europa.

Svensk exceptionalism (SE)

Denna gestaltning berör utsagor som betonar skillnader mellan Sverige och det övriga Europa, ofta i referens till de politiska revolutionerna 1848. Det handlar bland annat om hävdandet av särskilda svenska (eller nordiska) geografiska, kulturella eller etniska karaktärsdrag. Det kan dock likaledes snarare handla om en slags pragmatisk argumentation, där den självvalda svenska isolationismen från tilldragelser i Europa framhävs som ett sätt att säkra freden i Sverige. Särdragen kan användas både i positiv och negativ bemärkelse, beroende på hur skribenten vill beskriva Sveriges förhållande till Europa och omvärlden.

Idén om att det finns en svensk särart har sina rötter i de för-nationalistiska idéer som fördes fram av kungamakten i Sverige under 1500- och 1600-talet. Där hittar man exempelvis den götiska myten och bilden av Sverige som den västerländska civilisationens vagga, och som alltså snarare handlade om att placera Sverige i centrum av världshistorien än att betona vissa partikulära drag. Under 1700-talet kom dock andra idéer som hade mer med verkligheten att göra få fotfäste i det bildade svenska medvetandet. Då växte en svenskspråkig offentlighet fram genom böcker, tidningar och tidskrifter. Dessutom ökade användningen av honnörsord som syftade på ”nationen” eller ”fosterlandet”. Gustav III använde sig karaktäristiskt av begreppet *esprit national* för att beskriva denna nationella identitet.⁸⁸

Nils Ekedahl har visat hur den lutherska religionen under 1700-talet var den svenska särart som var viktigast för att särskilja och upphöja Sverige som nation jämfört med andra länder.⁸⁹ Under 1700-talet växer också betydelsen av den svenska naturen för att framhäva den svenska nationens särart, vilket inte minst är fallet med bildkonstnären Elias Martin.⁹⁰

1848 befinner sig historiskt mitt emellan 1700-talets tidiga statsnationalism och den tydligt definierade statsnationalism som kommer till uttryck i början av 1900-talet. Under denna tid utmärks också den svenska statsnationalismen av ett nära släktskap med

⁸⁸ Karlsson & Lindberg. (red.). Nationalism och nationell identitet i 1700-talets Sverige, 7–12.

⁸⁹ Karlsson & Lindberg. (red.). Nationalism och nationell identitet i 1700-talets Sverige, 49–69.

⁹⁰ Karlsson & Lindberg. (red.). Nationalism och nationell identitet i 1700-talets Sverige, 17.

kulturnationalismen i form av Skandinavismen.⁹¹ I denna kategori eftersöks idéer som på olika sätt uttrycker liknande idéer om en svensk särart i förhållande till det europeiska eller Europa under 1848. Det kan handla om ett betonande av vissa etniska eller kulturella särdrag i lynnet som har politiska implikationer, men också om som i fallet Elias Martin, ett framhävande av vissa geografiska eller konstnärliga aspekter.

Europeisk enhet (EE)

Denna kategori handlar om att händelserna 1848 beskrivs utifrån en europeisk enhet i politisk bemärkelse. I denna gestaltning betonas Sveriges politiska, kulturella, ideologiska eller känslomässiga band till det övriga Europa och de politiska omvälvningarna. Det kan också handla om att betona den transnationella karaktären i 1848 års revolutionära rörelser, eller om att beskriva en politisk vision för ett enat Europa.

Det politiska tänkandet om Europa som en enhet under 1800-talet har redan beskrivits initialt i inledningen till denna studie. En av de första som under 1800-talet formulerade en politisk idé om ett enat Europa var den tidigare nämnde polacken Adam Czartoryski genom sin tid som minister åt ryske tsaren Alexander I. Czartoryski tänkte sig ett Europa som skulle styras av ett ömsesidigt erkännande av nationalitetsprincipen för gränsdragningar. Den tidiga pan-europeiska federalismen har därmed starka band till nationalismen. När begreppet ”europeisk federation” används i uppsatsen är det således denna idéströmning som åsyftas. 1831 skriver den romantiske historikern Jules Michelet följande rader i *Le Banquet* som är karaktäristiska för den tidens euforiska Europatänkande:

Det europeiska fosterlandet börjar ta form. Hur? Genom lidandet, genom emigrationen, genom exilen... Jag har älskat dem alla, dessa Europas stora fosterland, jag har återfunnit dem alla, med deras olikheter, inom mig själv. För mig har de alla var för sig betytt en uppenbarelse. Mitt Tyskland har skänkt mig Luther, mitt Polen försakelsens idé...⁹²

Det var en liknande idé om ett enat Europa, stött på nationalitetsprincipen, som Giuseppe Mazzini förställde sig när han 1834 grundade organisationen *Jeune Europe*, där italienska, tyska och polska nationalister deltog. Vid sidan av dessa radikal-liberala röster fanns också idén om ett enat Europa hos den tidiga socialismen, i form av tänkaren Henri de Saint-Simon

⁹¹ Tägil. (red.). Europa – historiens återkomst, 462–463.

⁹² Vovenne. Europatankens historia, 108–109.

eller J-P. Buchez.⁹³ Under 1848 kommer de tankar om ett enat Europa som byggts upp under första hälften av 1800-talet i liberala och radikala kretsar till uttryck som en konsekvens av det släktskap som upplevdes mellan de olika revolutionernas anhängare.⁹⁴

Vid sidan av de liberal-radikala och socialistiska visionerna ett enat Europa, dröjer sig dock en europeisk enhetstanke kvar som har sina rötter i en äldre tanke om maktbalans mellan Europas länder som grund för fred. Den kan delvis spåras till ”Le Grand Dessein d’Henri IV” och bilden av ett kristet Europa gentemot Ryssland och Turkiet. Le Grand Dessein, som förmodligen har hertigen av Sully som upphovsman, menade att jämvikt mellan ett antal europeiska stater var eftersträvansvärt. Den förutsåg till och med ett europeiskt råd med en armé till förfogande för att upprätthålla freden och jämvikten. Idén om den eftersträvansvärda jämvikten mellan Europas makter från ”Le Grand Dessein” går igen under det Metternichska systemet som skapas under Wienkongressen 1814, och blir en bärande idé i en konservativ enhetstanke om Europa som 1848 står mot liberala och nationalistiska anspråk.⁹⁵

Denna gestaltning betraktar både de liberala och radikala idéerna om ett ”nationernas” Europa eller ”europeisk federation” 1848, liksom det konservativa enhetstänkandet baserat på maktbalans, som två parallella uttryck för ”europeisk enhet”.

Europeisk pacifism (EP)

Denna gestaltning berör kritik mot krig och betonandet av brödrskapet mellan Europas folk och det långsiktiga värdet av fred på den europeiska kontinenten. Pacifism som politisk ideologi i form av ett principiellt motstånd mot väpnat konflikt har en lång historia i Europa. En substantiell del av dessa idéer har sina rötter i ett antal kristna samfund som Brock beskriver väl i *Pacifism in Europe to 1914*.⁹⁶ I denna studie är dock inte främst denna religiöst motiverade tankeströmning som eftersöks, utan en politisk och rättslig tanke där fred ses som ett egenvärde i en europeisk kontext.

Även denna politiska fredstanke har ofta fått ideologiska influenser från en kristen tradition. de Rougemont spårar den till Francisco de Vittoria (1480–1546) som argumenterade att krig per definition var motståndare till mänsklighetens väsen, och därmed

⁹³ Tägil. (red.). Europa – historiens återkomst, 73.

⁹⁴ Voyenne. Europatankens historia, 112.

⁹⁵ Tägil. (red.). Europa – historiens återkomst, 62–63, 70–71.

⁹⁶ Brock. *Pacifism in Europe to 1914*, 3–24.

också till kristenheten. I europeisk kontext har denna tanke tagits vidare in i den politiska filosofin tack vare Erasmus av Rotterdam, som i sina verk argumenterade mot europeiska furstars egoistiska krig, på den kristna enhetens bekostnad.⁹⁷ I samma tradition som Erasmus förtjänas även Olaus Petri (1497–1552) att nämnas, som pläderade mot hyllandet av det krigiska i de göticistiska myterna.⁹⁸ För alla dessa tänkare var det den universella kristenheten, snarare än Europa som politisk eller kulturell enhet, som skulle skyddas från despotiska och krigiska furstar. Det går dock inte att förneka att ”kristenheten” för Erasmus ibland blev synonymt med det geografiska konceptet Europa, såsom när han ironiserar över att först ena alla ”riktiga kristna” och sedan ”attackera Turkiet”.⁹⁹

Med upplysningstänkandet växer sedermera en sekulär pacifistisk tradition fram, där människovärdet och människans frihet, sätts som det främsta värdet i en pacifistisk universell världsordning. Kants *Zum ewigen Frieden* (1795) är ett av de främsta exemplen i denna tradition, där fred på global nivå ses som det högsta målet för en politisk utveckling. Det universella anspråket i de tankar som Kant förde fram förväxlas dock friskt med ”Europa” under det tidiga 1800-talet. Gränsen mellan det ”universella” och det ”europeiska” tenderar nämligen att under det sena 1700-talet och tidiga 1800-talets politiska filosofi att vara i högsta grad flytande, vilket franske utrikesministern 1848 – Lamartine – ger ett framstående exempel på i diktverket *La marseillaise de la paix*.¹⁰⁰ Victor Hugo gav uttryck för liknande tankar. Han såg ”tydligt det universella broderskapet” framför sig men den ”europeiska republiken” var han fullkomligt säker på att man kommer uppnå.¹⁰¹

I materialet från 1848 eftersöks alltså den europeiska fredstanke som kan ha både kristna eller sekulära rötter och som åberopar brödraskapet mellan de europeiska folken och fredlig samexistens i Europa som ett egenvärde.

⁹⁷ ”...le Rhin séparait le Français de l’allemand, mais le Rhin ne peut séparer le Chrétien du Chrétien”, ur *Querela Pacis undique gentium ejectae profligataeque* (1515). I Rougemont. 28 siècles d’Europe, 82.

⁹⁸ de Rougemont. 28 siècles d’Europe, 83.

⁹⁹ de Rougemont. 28 siècles d’Europe, 82.

¹⁰⁰ Lamartine. *La Marseillaise de la Paix*, 794–799.

¹⁰¹ Vuyenne. *Europatankens historia*, 110–111.

Modelland (M)

Modelland är den enda gestaltning som inte kan definieras normativt, utan snarare handlar om en viss form av argumentation. Det handlar om ett flertal utsagor där ett annat europeiskt land lyfts upp som ett politiskt modelland för Sverige eller för Europa. Ett karaktärsdrag i denna gestaltning är att modellandet fyller funktionen av en konkret politisk vision som en del i en argumentation, exempelvis kopplat till konstitutionella frågor.

Modelland används retoriskt på ett likartat sätt som ”utopi” som första gången förekommer i Thomas Moores fiktiva reseskildring *Utopia* (1515) som framställer ett idealsamhälle, grundat på förnuft och rättvisa.¹⁰² Även om *Utopia* var en fiktiv skildring med ett specifikt idémässigt innehåll har konkreta länder historiskt används för att synliggöra vissa goda egenskaper med ett specifikt politiskt eller konstitutionellt system. Ett exempel på denna typ av konkreta politiska vision genom modelländer är hur USA under det tidiga 1900-talet framhölls som en konstitutionell modell för ett framtida ”Europas förenta stater”. Nationernas förbunds grundare, amerikanske presidenten Woodrow Wilson, tillhörde de som propagerade för en sådan modell.¹⁰³

I denna gestaltning eftersöks alltså liknande fall där det i stället är europeiska länder som framhävs som modeller 1848 i den svenska debatten.

Skandinavism (S)

Denna kategori betonar Skandinavienheten, i kulturell eller politisk bemärkelse, ofta med krigiska förtecken mot Tyskland eller som en politisk vision där Skandinavien är en del av en större europeisk kulturell/politisk gemenskap.

Skandinavismen som vinner gehör under mitten av 1800-talet kan idéhistoriskt placeras in som ett typiskt uttryck för *kulturnationalism* i motsats till *statsnationalism*, enligt Friedrich Meineckes distinktion.¹⁰⁴ De bärande idéerna i skandinavismen var att de tre skandinaviska länderna (även ibland med Finland) utgjorde en egen kulturnationell enhet utöver de tre (eller fyra) staterna.

¹⁰² Nordin. *Filosofins historia*, 268–273.

¹⁰³ Bouchard. *Le citoyen et l'ordre mondial*, 2008.

¹⁰⁴ Tägil (red.). *Europa – Historiens återkomst*, 462.

Under 1840-talet kom skandinavismen till Sverige via Danmark och vann gehör främst i liberala kretsar, där den enligt Nils Elvander blev den dominerande inriktningen i den svenska nationellt sinnade liberalismen. Idén om den kulturnationalistiska hållningen i Skandinavismen förklarades i ett tal 1845 i Kalmar av docenten P.A. Siljeström som observerade

en tendens hos nationerna att sluta sig tillsamman och gruppera sig efter en ordning, som lika ursprung, lika lynne, lika bildning och språk giva vid handen. Det är en verklig nationlighetsprincip, som röjer sig i tidsandans strävanden... en folkslagens protest emot en nyckfull och våldsförande regentpolitik förfoganden över nationernas öden.¹⁰⁵

I talet framstod också skandinavismens politiska vision som en del av en större europeisk eller internationell ambition när man beskrev att de nationalistiska rörelserna kunde utmynna i “en gemensam civilisation [som] skall förena alla folk till ett fredligt, stort brödraförbund”.¹⁰⁶

Trots att skandinavismen propagerade för ett liberalt nationalitetssträvande där folkens frigörelse ömsesidigt skulle erkännas i Europa kan man dock se agerandet i det dansk-tyska kriget 1848 som ett svek av just dessa principer. Under kriget accepterade skandinavisterna danska statsterritoriella argument för att behålla Schleswig, vilket gick emot kulturnationalismens principer om man ser till den tyska minoritetens rätt till självbestämmande. Enligt Elvander gjorde detta de liberala elementen i den skandinavistiska rörelsen opålitlig därefter.¹⁰⁷ På samma sätt som skandinavisterna agerande emot sina liberala principer ifråga om den tyska minoriteten i Schleswig och på så sätt förenades med dansk statsnationalism förenande hållningen gentemot Finland skandinavismen med svensk statsnationalism. Här lade skandinavisterna ingen större vikt vid Finlands språkliga särart utan såg Finland som en svensk kulturfär, ofta i kombination av en starkt aggressiv hållning gentemot Ryssland.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Elvander. Från liberal Skandinavism till konservativ nationalism, 367–368.

¹⁰⁶ Elvander. Från liberal Skandinavism till konservativ nationalism, 367–368.

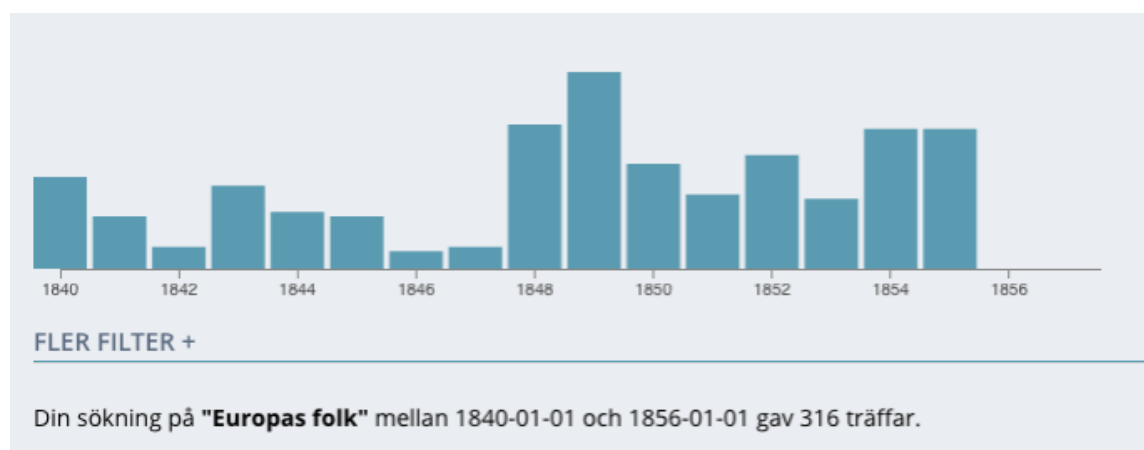
¹⁰⁷ Elvander. Från liberal Skandinavism till konservativ nationalism, 369.

¹⁰⁸ Elvander. Från liberal Skandinavism till konservativ nationalism, 368.

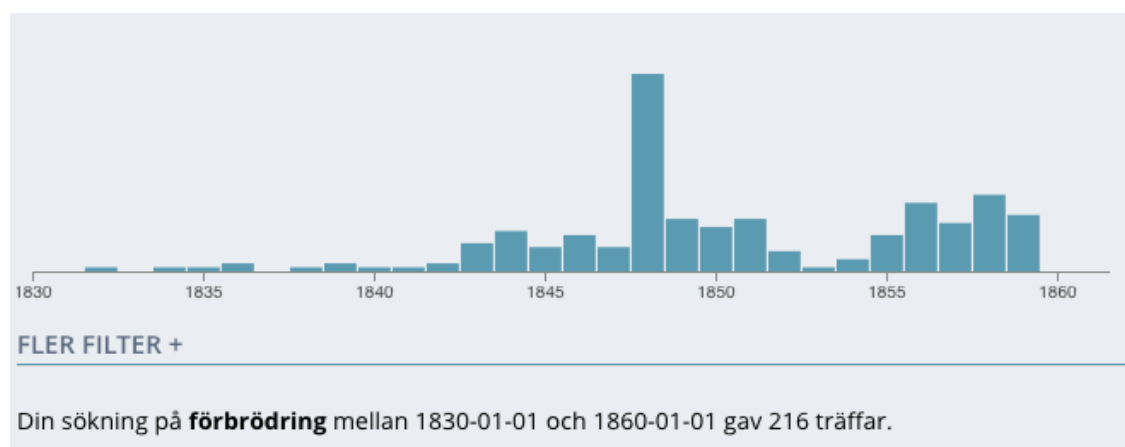
VI. Resultat

Resultatet av sökningar på centrala sökord i hela Kungliga bibliotekets digitaliserade databas av svenska dagstidningar visar på en kvantitativ uppgång av vissa begrepps förekomst 1848. Sökningar på "Folkförbund", "Europas folk", "Europeiska friheten" och "Förbrödning" visar alla på en kvantitativ uppgång i användningen av dessa begrepp 1848 jämfört med omkringliggande år, både före och efter. I vissa fall kvardröjer sig uppgången även 1849. Dessa sökningar berör alltså alla digitaliserade svenska dagstidningar och inte enbart de tre utvalda tidningarna, för att kunna visa på vissa kvantitativa trender 1848. Här nedan redovisas sökningarna av två av sökorden (fig. 2 och fig 3).¹⁰⁹ I den efterföljande matrisen redovisas det kvantitativa resultatet av fördelningen av gestaltningar mellan de tre olika tidningarna. Därefter presenteras resultatet i mer detaljerad form i varje tidning.

Figur 2.

Figur 3.

¹⁰⁹ Diagrammen är hämtade från sökresultatet på Kungliga bibliotekets databas för digitaliserade dagstidningar. <https://tidningar.kb.se/> (Hämtad: 2020-02-15)

Antal gestaltningar

Kod gestaltning	Svenska Minerva	Aftonbladet	Dagligt Allehanda
	(Antal gestaltningar)	(Antal gestaltningar)	(Antal gestaltningar)
RE	2	8	4
P	1	5	7
SE	6	3	2
EE	8	17	23
EP	9	1	2
M	2	4	2
S	1	6	7
	Totalt= 29	Totalt= 44	Totalt = 47
	* 28 utsagor av vilka 1 utsaga med dubbel gestaltning	* 40 utsagor av vilka 4 utsagor med dubbel gestaltning	* 41 utsagor av vilka 6 utsagor med dubbel gestaltning

1) Ryssland vs. Europa

Gestaltningen Ryssland vs Europa var relativt ovanligt förekommande i *Minerva* och minst jämfört med *Aftonbladet* och *Allehanda*. Endast i två utsagor förekommer gestaltningen. Den första söker i en notis distansera utvecklingen av den "Den republikanska andan" som i sammanhanget får innebörden av att vara europeisk, från de reformer som just då var på väg att genomföras i Ryssland:

Reformen får insteg i Ryssland! Må man dock icke tro, att denna reform är af revolutionär syftning och står i något nära sammanhang med den republikanska andan. Åhnej, det är blott en Ukas af den 15 mars, hvarigenom lifegna tillåtas förvärfva fast egendom.¹¹⁰

Den andra gången gestaltningen förekommer är det i kombination med gestaltningen "europeisk pacifism" när *Minerva* i en kommenterande artikel argumenterar emot ett danskt-tyskt krig 1848. I argumentationen särskiljer *Minerva* ett inomeuropeiskt krig mellan närbesläktade folk och ett krig mot "barbarer", där ryssar och turkar nämns som exempel:

Skola Danmarks och Tysklands folk rasa mot hvarann med hat, blodsutgjutelser och härjningar, och Europas öfriga folk biträda dem i dessa bemödanden? Skulle man då icke en enda gång vilja taga saken i lugnt öfvervägande, och, i stället att se den genom entusiasmens förstoringsglas, betrakta den med förnuftets och sanningens oväpnade ögon.¹¹¹

Distansen mot det "barbariska" Ryssland används alltså för att lyfta fram en pacifistisk vision för Europa där man betonar släktskapet mellan danskar, tyskar och andra européer.

¹¹⁰ SM 49b.

¹¹¹ SM 69.

2) Paris som centrum

Denna gestaltning förekommer endast en gång i *Minerva*, i en artikel som publicerats 9 mars, bara en vecka efter att nyheterna om februarirevolutionen i Paris nått Stockholm:

Den stora inflytelse som de i Paris inträffade händelserna otvifvelaktigt utöfva icke blott på Frankrikes utan på hela Europas ställning, gör det naturligt, att hvar och en med väntande nyfikenhet och oro fäster blick på hvad komma skall.¹¹²

Minerva konstaterar alltså att Paris och Frankrike utövar ett enormt inflytande på det övriga Europa genom februarirevolutionens fortsättning, men inte att man hyllar det franska exemplet som modell. Det faktum att *Minerva* talar om både "nyfikenhet och oro" gör att läsaren får intrycket av en dubbelhet i *Minervas* förhållande till Frankrike.

3) Svensk exceptionalism

Svensk exceptionalism var den tredje vanligast förekommande gestaltningen i *Minerva* och förekommer i ungefär en femtedel av alla utsagor, totalt 6 stycken. Det var också den största jämfört med förekomsten i både *Aftonbladet* och *Allehanda*. Första gången det förekommer är 9 mars, då *Minerva* publicerar en artikel som handlar om att Sverige måste söka bevara sin neutralitet i händelse av ett allmänt europeiskt krig till följd av februarirevolutionen.¹¹³

Flera av utsagorna i *Minerva* handlar om att skydda den svenska monarkin och konstitutionella modellen från europeiska liberala reformidéer. 28 mars skriver exempelvis *Minerva* i en artikel om den demokratiska representationsfrågan:

Man [reformvännerna] ansåg med ett ord icke att Sverige var i verkligheten en monarkisk stat med några fria former, men att folket börjat föreställa sig, att det var en konstitutionell stat i modernt Europeisk mening.¹¹⁴

Samma poäng, att betona Sveriges "fria" modell, återkommer några dagar senare den 4 april, där *Minerva* återigen riktar kritik mot de liberala reformvännerna för att gå för långt:

¹¹² SM 29.

¹¹³ SM 29b.

¹¹⁴ SM 36&37.

Är åter meningen [hos reformvännerna] att göra Sverige till en konstitutionell stat i modernt europeisk mening (...)¹¹⁵

Därefter citerar *Minerva* den preussiska rojalistiska sången *Heil der in Siegeskranz* i svensk översättning, ett i sammanhanget tydligt ställningstagande för monarkin mot februarirevolutionens idéer. *Minerva* hyllar också den goda karaktären på svenska statsmän och tilliten mellan svenska folket och dess styresmän, i motsats till förhållandet på den europeiska kontinenten. Bland annat framhålls franske kungen Louis Philippes och den österrikiske statskanslern Metternichs landsflykt som två dåliga exempel, i motsats till Sverige:

Vi ärna alldeles icke påstå, att man i vårt kära fädernesland haft några dylika [L.Philippe och Metternich]; vi äro tvärtom optimister i den mening, att vi alltid tro det bästa, d.v.s. det mycket goda, om vår nästa och i synnerhet om våra statsmän.¹¹⁶

Den svenska exceptionalismen får också i *Minerva* formen av satir. I en artikel den 14 mars med rubriken "Några betraktelser öfver förloppet af den i Frankrike timade Statshvälfningen" riktar *Minerva* kritik mot att de "mänskliga rättigheter" som "borgararistokratin" kämpar för bara leder till utsugning av arbetarna. *Minerva* ironiserar sedan över att de svenska kapitalisterna är narcissister som tror att "hela Europa" har ögonen på dem "äfvén i vår fattiga avlägsna nord". Tydligt i denna utsaga är att *Minerva* använder Sveriges position i Europas periferi för att få de svenska liberalerna att framstå som uppblåsta och löjliga i sin strävan efter politiska reformer.¹¹⁷ Ett liknande drag kan ses i en artikel som berör marsoroligheterna i Stockholm där *Minerva* förlöjligar revolten genom en jämförelse till händelserna i Europa:

Man tyckes här hafva velat efterhärma hvad på andra ställen blifvit gjordt utan att likväl den agerande hopen synes det ringaste hafva vetat vad den ville.¹¹⁸

¹¹⁵ SM 40.

¹¹⁶ SM 51.

¹¹⁷ SM 31.

¹¹⁸ SM 34.

4) Europeisk enhet

Europeisk enhet var den näst vanligaste gestaltningen i *Minerva*, men betydligt mindre i jämförelse med både *Aftonbladet* och *Allehanda*. Den förekommer i åtta utsagor. Talande för flera exempel av denna gestaltning är att Europas enhet framställs ur ett konservativt perspektiv, exempelvis när *Minerva* 25 april kritiserar Norges långtgående demokratiska reformer och ställer det mot ett i övrigt konservativt Europa:

... försöket att gå ännu längre i republikanism [i Norge] skulle, under hela det öfriga Europa med framgång handlade i konservatismens anda, varit en galenskap...¹¹⁹

Ett annat exempel åberopar den gamla europeiska principen om maktbalans och vikten av europeisk samling mot ett enat Tyskland, som enligt *Minerva* skulle bli alltför mäktigt. Den 13 juni skriver *Minerva*:

Vissheten [om Tysklands erövringsplaner] innebära uppmaningen till de övriga europeiska staterna, som nu hvar för sig ega en del af hvad Tyskland eftersträfvade att ensamt få på sin lott, att i tid samla sig och i sin linda qväfva den lilla universalmonarki-ungen.¹²⁰

I *Minerva* finns dock också utsagor som belyser de revolutionära händelsernas enorma inverkan på hela Europa 1848. 1 april skriver man hur februarirevolutionens avskaffande av den franska monarkin "skakade Europas statsform i sina grundvalar".¹²¹ Även den transnationella aspekten av de radikala rörelserna i Europa 1848 lyfts upp. 13 april skriver tidningen om de tyska radikala demokraterna som vistas i Paris och om deras planer på att införa republik i Tyskland.¹²² Ett intressant exempel i denna gestaltning är också en satirisk kommentar som ironiserar om en artikel i Stockholms Dagblad där man uttryckt belåtenhet över att en fransk tidning talat om Sverige-Norge som en del av "det europeiska statsförbundet":

Man kan väl förstå att den nya hoftidningen [Stockholms Dagblad] är nöjd med artikeln, ty hon tillägger: "det är ändå hugnande att utländska blad ännu icke betrakta Sverige och Norge såsom helt och hållet isolerade från det Europeiska statsförbundet". Ja, säg det! Är det icke märkvärdigt att man i Frankrike ännu vet att Sverige och Norge ligga i Europa. Man är således klokare än Dagbladets

¹¹⁹ SM 49.

¹²⁰ SM 70.

¹²¹ SM 39.

¹²² SM 44.

politiske skriftställare, som, att döma efter hans artiklar i representationsfrågan och andra frågor, åtminstone ej tyckes veta hvad som tilldrar sig i Europa.¹²³

Minerva ironiserar över Stockholms Dagblads belåtenhet om den franska tidningens publicering och betonar självklarheten i att Sverige-Norge är en del av Europa. Det är också ett försök att avliva den politiska gestaltningen av Europa, och återgå till en strikt geografisk betraktelse.

5) Europeisk pacifism

Europeisk pacifism var den vanligast förekommande gestaltningen i *Minerva* med nio utsagor. Den är också avsevärt starkare än i både *Aftonbladet* och *Allehanda*, där den nästan inte förekommer alls. Ett tema som förekommer flera gånger i denna gestaltning är kritik mot aggressiv nationalism generellt och mot Skandinavismens krigiska inställning mot Tyskland i synnerhet. Ett exempel är en publicering 4 maj:

Gifves det någonting orimligare, än att se Tyskland, som nyss gifvit sig friheten, kasta sig öfver Danmark, som arbetar i samma syftning, för att frånrycka det en del av dess egendom"(...) "Den blindhet som nu beherrsakar en del af Europas folk, är verkligen för stor och påtagligt att kunna bli långvarig.¹²⁴

I samma artikel kritiserar *Minerva* den krigshetsande retorik som förekom mot Tyskland i *Allehanda* där man bland annat talar om "Tysklands fega bandithorder":

Det är ej med sådana lindrigast sagt: oförnuftiga, smädelser man visar sitt hjeltmod och väcker sympathier för den sak man vill försvara.¹²⁵

I en annan artikel går *Minerva* till attack mot den skandinavistiska studentpolitiken som vill se ett skandinaviskt krigsföretag mot Tyskland. 9 maj skriver man att om Sverige ska hjälpa Danmark bör det vara för att hjälpa deras "förvirrade finanser, dess förstörda handel, dess stagnerande industri, dess enkor och faderlösa barn" och inte "bortkasta" pengar på något krigsföretag.¹²⁶ En annan artikel med samma andemening handlar om att konflikten mellan

¹²³ SM 69b.

¹²⁴ SM 53b.

¹²⁵ SM 53b.

¹²⁶ SM 55.

Österrike och Italien måste lösas fredligt. Artikeln talar till och med om “bortläggandet av allt nationalhat” i motsats till den “brödrakärlek” man vill ska präglade Europa.¹²⁷

I *Minerva* finns också exempel på kritik mot upprustning av militären i Frankrike där *Minerva* menar att Europas frihet skulle tjäna på en mindre fransk armé.¹²⁸ *Minervas* egen korrespondent i Paris ger dock en delvis annan bild av det franska läget i en artikel daterad 6 maj där man försäkrar att “republiken älskar och högaktar Tyskland”:

Aldrig ska hon, jag är derom öfvertygad, träffas af förebrådelser, att ha återvänt till de föråldrade barbariska begreppen om eröfringar och inbaldning i främmande staters angelägenheter.¹²⁹

6) Modelland

I *Minerva* förekommer två utsagor där ett modelland lyfts upp i en europeisk kontext. I båda fallen handlar det om Belgiens konstitutionella modell som lyfts fram som exempel, vilket skiljer ut *Minerva* från både *Aftonbladet* och *Allehanda*. Ur en svensk konservativ synvinkel framstår Belgiens modell som eftersträvansvärd. I en artikel från den 2 maj med rubriken “Ser det verkligen så farligt ut för Europas alla konungar?” för *Minerva* fram tesen att Belgien utgör en monarkisk modell som lyckas stå emot den aggressiva republikanska retoriken från de franska tidningarna:

I Belgien härskar sann, oförfalskad, uppriktig frihet, betryggad genom ett konungadöme, som är att föredraga framför ett osäkert, af partier skapat, påträngd och beherskad republikanskt presidentskap. Frankrike måste ännu länge arbeta och lida, innan det kommer till denna lugna frihet.¹³⁰

I den andra artikeln den 20 juni med rubriken “Något om tillståndet i Belgien” beskrivs Belgien som modelland för Europa ännu tydligare. Med bakgrund i ett tal som den belgiske kungen hållit i Bryssel skriver *Minerva*:

Af Konungen [i Belgien] sjelf uttalades ord, som genljudade i alla hjertan, och Belgien ådagalade inför hela Europa en sans, en statsklokhed, hvaraf man icke ansett det mäktigt, och som väl förtjent att tagas till mönster af andra länder, der det ännu jäser och, som vi frukta, länge torde komma att jäsa.¹³¹

¹²⁷ SM 48.

¹²⁸ SM 67.

¹²⁹ SM 54.

¹³⁰ SM 52b.

¹³¹ SM 73.

Belgien verkar på det sättet ha utgjort en monarkisk, konstitutionell modell som tilltalade den konservativa hållning som *Minerva* företrädde.

7) Skandinavismen

Skandinavismen förekommer nästan inte alls som gestaltning i *Minerva*. I jämförelse med *Aftonbladet* och *Allehanda* är skillnaden slående där Skandinavismen är relativt vanligt förekommande. Den enda gång det förekommer är i en artikel som handlar om svenska frivilliga till dansk-tyska kriget och där *Minerva* talar om "danska bröder". Samtidigt finns i artikeln en underton av kritik mot den svärmiska studentskandinavismen:

Ungmod, som hoppades på andras bekostnad få göra en liten lustresa ned till våra Danska bröder, der dricka mången ny brorskål och förnya åtskilliga äldre, sjunga patriotiska sånger, hålla vackra tal om Skandinavismen med hvad dertill hörer, och resa hem när hösten kommer och penningarna äro slut.¹³²

Artikeln har ett starkt drag av generationsskillnad när den talar om "ungmod" och deras ansvarlösa hållning till pengar. Skandinavismen framstår som ett pojkkäckt, slösaktigt och oseriöst äventyr i förhållande till den mer mogna men samtidigt vänskapliga förhållandet till Danmark som *Minerva* vill förmedla till sina läsare.

Aftonbladet

1) Ryssland vs. Europa

I *Aftonbladet* är "Ryssland vs. Europa" en betydande gestaltning och betydligt större jämfört med både *Minerva* och *Allehanda*. Den förekommer i åtta av fyrtio utsagor. *Aftonbladet* associerar gärna bilden av Ryssland som föråldrat, bakåtsträvande och ibland "asiatiskt" till de konservativas motsättningar av demokratiska reformer i Sverige. I denna argumentation framhålls Europa, och framförallt Norge och Danmark, som föregångsexemplet gentemot Ryssland som Sverige bör välja:

¹³² SM 65.

Men skall Sverige kunna slita den kedja, som fjettrar oss vid det föråldrade asiatiska systemet, vid Rysslands förebild, i ett ögonblick då hela det öfriga Europa lösgör sig derifrån, så är det första vilkoret en representation, på samma grunder som det öfriga Europa numera erkänner för de bästa;¹³³

Vissa publiceringar åberopar också Europa i en mer aggressiv kamp gentemot Ryssland. I en proklamation som *Aftonbladet* kommenterat, skriver man om vikten av att tyskar och polacker undviker krig med varandra för att bilda gemensam front mot “österns barbarer”:

Förbannelsen af ett krig mellan *tvenne folk, hvilka äro bestämda att med innerlig förbrödring motstå österns barbarer, skall icke falla på våra, utan på edra (polackernas) hufvuden!* (AB:s kursivering)¹³⁴

Det finns också exempel på publiceringar där det ryska folket framställs som fientligt ställt mot det “upproriska Europa” 1848 som man menar framstår som hädiskt i ryska ögon. “Ryska presterna förkunna att Kristus är afskaffad i det icke ryska Europa”, skriver *Aftonbladet* 28 april i en kommentar till en artikel i *Breslauer Zeitung*. Man talar till och med om att Ryssland fantiserar om ett religionskrig mot Europa.¹³⁵ *Aftonbladet* återger också hur idén om ett “europeiskt folkförbund” mot Ryssland sprider sig bland de svenska studenterna som firar februarirevolutionen. På en skandinavisk fest som anordnades i Uppsala den 6 april skriver *Aftonbladet* om stämningen bland de liberala studenterna:

Många frisinna skålar blifvit proponerade, bland andra en skål för franska republiken, dervid marseljäsen sjungits två gånger, en skål för ett europeiskt folkförbund emot Ryssland.¹³⁶

Beskrivningen av festen återkommer i en annan publicering 4 maj där *Aftonbladet* återger hur filosofen Axel Nyblaeus utbringar en skål “för ett allmänt förbund mellan den civiliserade vesterns nationer mot östern”. Därefter skålar de för den franska republiken som blandas med Marseljäsen och den patriotiska sången “Kung Carl”.¹³⁷

¹³³ AB 80.

¹³⁴ AB 93.

¹³⁵ AB 97c.

¹³⁶ AB 83.

¹³⁷ AB 102.

2) Paris som centrum

Denna gestaltning förekom i fem utsagor av fyrtio och är mindre vanligt förekommande än i *Allehanda*, men något mer vanlig än i *Minerva*. Det starkaste exemplet på denna gestaltning är när *Aftonbladet* beskriver de euforiska reaktionerna i Stockholm på nyheterna om februarirevolutionen i Paris den 8 mars, vilket är en utsaga som förtjänas att återges i sin helhet:

Ehuru långt vi ligga från scenen för händelserna, visade det sig äfven här sistliden gårdag, att afståndet inom idéernas och känslornas verld icke följer miltalets proportioner. Man kan utan misstag påstå, at revolutionen i Paris i går sysselsatte sinnena härstädes och utgjorde föremålet för alla tankar och all uppmärksamhet lika mycket som alla öfriga göromål tillhoppa. Gamla män, som mångden skulle ansett förtorkade, syntes med tårar af enthusiasm i ögonen; personer, som man skulle trott föga intresserade för politiken, lyckönskade hvarandra under hjertliga handtryckningar, likasom hade de varit Fransmän; redan vid middagen hade åtskilliga partier formerat sig på värdshuset, der skålar tömdes för det tappra Pariserfolket, och Marseljäsen uppstämades, och på eftermiddagen sprang mången champagnekork, till firande af den underbara dramen.¹³⁸

De målande beskrivningarna av stockholmarnas känslomässiga reaktioner får uppenbarligen återverkningar på det offentliga samtalet. Senare, 20 mars, kommenterar *Aftonbladet* hur februarirevolutionen i Paris skapat sådan entusiasm i Sverige "som man knappt skulle tilltrott det svenska lynnet".¹³⁹

I tre fall handlar det om *Aftonbladets* återgivelser av tre externa aktörer, inte om redaktionens egna åsikter, även om det är ett redaktionellt val att inkludera citaten i artiklarna. Två av dessa återger den tidigare nämnda skandinavistiska festen i Uppsala, där två talare framhåller Frankrike som centrum för en frihetsrevolt som sveper över Europa. Det talas om att "Från Frankrike hade 'frihetens gudinna blifvit överförd till Tyskland', för att ytterligare sprida "sina gyllene frukter".¹⁴⁰ Den andra publiceringen återger också hur franska republiken hyllas av de svenska studenterna. Samtidigt återger *Aftonbladet* hur de svenska studenterna blandar hyllningstal för Frankrike med svenska patriotiska sånger och hyllningstal till Oscar I.¹⁴¹ Den tredje publiceringen är en översättning av den franske utrikesministern Alphonse de Lamartines "Manifest till Europa över Frankrikes ställning"

¹³⁸ AB 56.

¹³⁹ AB 66.

¹⁴⁰ AB 84c.

¹⁴¹ AB 102.

som publiceras den 17 mars. Det är en lång artikel där Lamartine formulerar sin politiska vision för Frankrike och för Europa. Fokus i artikeln ligger vid de femtio år som gått sedan revolutionen 1789 vilket enligt Lamartine gjort Europa redo för upplysningens idéer:

År 1792 voro Frankrikes och Europas idéer icke förberedda att fatta och erkänna den stora harmonien emellan nationerna, till människoslägtets väl. (...) I våra dagar är filosofien folkets egen sak. Femtio års frihet att tänka, tala och skriva, har gjort sin verkan. Böckerna, journalerna, talarstolarne hafva utfört den europeiska upplysningens apostolat.¹⁴²

Valet av *Aftonbladets* redaktion att publicera Lamartines manifest kan därmed ses som ett sätt att exponera en utpräglad gallocentrisk politisk vision för Europa, med rötterna i 1789 års idéer som utgångspunkt för ett liberalt-nationellt uppvaknande över hela kontinenten.

3) Svensk exceptionalism

Svensk exceptionalism förekom i tre av fyrtio utsagor och var därmed en relativt liten gestaltning. Den var något mer vanlig än i *Allehanda* men betydligt mindre vanlig än i *Minerva*. En insändare i *Aftonbladet* framhåller Sveriges särart i negativ mening då den pekar på hur "vårt lands egendomliga folklynne och geografiska förhållanden" varit ett hinder för att genomföra en konstitutionell reform för full nationell representation, alltså avskaffad ständsriksdag, jämfört med det övriga Europa.¹⁴³

En annan publicering är mer positiv till den svenska exceptionalismen. Det rör sig om en kommentar som *Aftonbladet* ger till ett tal av den franske politikern Prosper Duvergier de Hauranne riktat till sina elektorerna i departementet Cher. Adressen är publicerad i översättning och talar bland annat om det "europeiska samfundets" val av konstitutionellt system, som enligt de Haurenne lutar åt ett införande av republik på bred front. *Aftonbladet* kommenterar genom att dels hylla de Haurenne och konstaterar att inte bara Frankrike utan också Italien, Tyskland och Danmark nu verkar genomgå djupa sociala förändringar.

Samtidigt vill man dock att Sverige:

¹⁴² AB 64.

¹⁴³ AB 57b.

på långt håll och genom aflägsenheten skyddade, såsom vi hoppas, från det våldsamma i Europas händelser, dock med uppmärksamt öga och följa deras utveckling och lyssna på erfarne mäns ord.¹⁴⁴

Samma tanke om Sveriges geografiska position i Europas periferi som ett skydd mot våldsamheter går igenom i en senare publicering som recenserar Frederika Bremers *Nya teckningar ur vardagslivet* där man anmärker:

Ett verk av hennes hand är alltid en händelse här, i vår lugna nord, dit stormen, som skakar Europa, ej kan hinna: "Vi hafva ju våra skogar och berg, som skydda oss".¹⁴⁵

4) Europeisk enhet

Europeisk enhet var den största gestaltningen i *Aftonbladet* med totalt 17 av 40 utsagor. Den var något mindre än i *Allehanda* men betydligt större än i *Minerva*. Det är dock en gestaltning som innehåller en stor variation av olika exempel på hur den europeiska enheten porträtteras.

Några publiceringar lyfter Europas progressiva förändring som ett skäl för att genomföra demokratiska reformer även i Sverige. I en återgivelse av ett tal vid reformbanketten i Örebro skriver *Aftonbladet* om hur "ingen stat kan isolera sig från de andra" i Europas politiska "ombildningsprocess" och att "äfven vårt fädernesland är inne uti den allmänna rörelsen".¹⁴⁶ Den gestaltningen återkommer i en annan artikel som återger tal av den halländske riksdagsmannen Bengt Gudmundsson som retoriskt frågar om det svenska folket kommer att nöja sig med "löften om ömhet" i en tid när "hela Europa reser sig för att ordna samhällsskicket på rättvisans grund".¹⁴⁷

I *Aftonbladet* finns också exempel på hur Europa åberopas när den national-liberala kampen 1848 beskrivs i andra länder, såsom i Italien, Portugal eller England. Om Italien skriver *Aftonbladet* att "det italienska folkets befrielsekrig, till afkastande af österrikiska herraväldets (sic!) odrägliga ok, uti de Lombardo-Venetianska staterna, har tillvunnit sig hela Europas sympatier".¹⁴⁸ En liknande användning av "Europa" som ett slags politiskt samvete finns i en publicering som uttrycker sorg över nyheten om en massaker på reformvänliga i

¹⁴⁴ AB 78.

¹⁴⁵ AB 148.

¹⁴⁶ AB 104.

¹⁴⁷ AB 149.

¹⁴⁸ AB 114.

Neapel där *Aftonbladet* skriver att "Europa skall med harm inhemta, att de konstitutionella fallit offer för ett förhatligt förräderi".¹⁴⁹

Gestaltningen av en ohämmad och europeiskt progressiv enhet förstärks i en översättning av en artikel från den danska tidskriften *Nord och Syd* där skribenten skriver att "Europa har nu, äntligen, definitivt brutit med medeltiden; här födas icke längre undersåtar, utan människor." Skribenten ifråga tangerar också de skandinavistiska idéerna när han beskriver hur förändringarna kommer att för alltid förändra Europas "statsfysionomi" och ser utvecklingen av unioner som oundviklig.¹⁵⁰

Något av det mest märkvärdiga i denna gestaltning finns dock inte i det vanliga redaktionella materialet eller i översättningar eller insändare, utan i det skönlitterära bidraget till *Aftonbladet* i form av en följetång av den tyske radikale skriftställaren Harro Harring.¹⁵¹ Harring skrev den politiskt radikala romanen *Dolores* som översattes och publicerades på svenska i *Aftonbladet*, som en följetong i ett antal nummer under 1848. I *Dolores* beskriver Harring den italienske revolutionären Giuseppe Mazzinis vision för en politisk rörelse som skulle genomföra universell nationell frigörelse i Europa. Resultatet blev organisationen *Giovine Europa* (Unga Europa) som grundades som en slags internationell kommitté 1834 efter modell av den italienska nationalistiska rörelsen *Giovane italia*. Rörelsen hade också en idé om en ny federal organisation för ett Europa som baserades på principen om nationell frigörelse.¹⁵² I följetången ger Harring en skönlitterär tolkning av hur Mazzinis radikala rörelse spred sig genom Europa och gav upphov till olika kupp försök. Det ger en inblick i hur Mazzinis idéer uppfattades av de liberalt radikala krafterna i Europa 1848. Harring skriver om hur Frankrike och Schweiz blev centrum för nationalistiska rörelser från andra europeiska länder som tvingats i exil:

Män af fem nationer, till det mest för sin patriotism landsförvista och till döden dömda, sökte en tillflyktsort i Frankrike och Schweiz, närmade sig hvarandra, ledda af den anda, som lifvade dem, och förenade sig till en beväpnad insurrektion för Europas frigörelse, för upprättandet af en off och defensiv allians af Europas folk till inbördes understöd på nationalitetens grundval och i mensklighetens anda.¹⁵³

¹⁴⁹ AB 133.

¹⁵⁰ AB 121.

¹⁵¹ AB 63–70, 72–76, 79–83, 86, 91, 93, 97, 101, 105–107, 109, 114, 116 och 119.

¹⁵² Mack Smith. Mazzini.

¹⁵³ AB 121.

Harring beskriver också hur det även fanns skandinaver bland de radikala nationalisterna som uppehöll sig i Frankrike och Schweiz “ehuru få till antalet och utan anspråk på att representera vår nationalitet”.¹⁵⁴ En av följetongens delar slutar i ett bittert upprop för det “unga Europa” som Harring vill ska ta plats i de gamla monarkiernas ställe ännu inte blivit verklighet:

Alla de svårigheter, som förräderi och intrig kunde lägga i vägen, användes med den finaste beräkning, att förlama vår styrka, tillintetgöra våra planer och hämma en strid, hvars följder otvifvelaktigt skulle hafva brutit despotismens nacke i Europa, styckat det gamla Europa med dess blodsbestänkta throner, öfverändakastat tyranniets prerogativer och på spillrorna af de svett- och bloddrypande monarkierna kallat till lif ett ungt Europa - ett ungt Europa, som i de unga nationerna af den transatlantiska verdens förenta stater skulle hafva funnit sina bundsförvandter.¹⁵⁵

Trots att det rör sig om en skönlitterär text är råmaterialet hämtat från Harrings egna erfarenheter av att ha deltagit i Mazzinis rörelse. I en del av romanen i *Aftonbladet* skriver till och med Harring ut stadgarna för Mazzinis organisation *Giovane Europa* som grundlades i Bern 1834, och som hade flera nationalistiska rörelser som medlemmar.¹⁵⁶ En mer lyrisk framställning av det “unga Europa” som Harring propagerar för finns i den svenske skalden Johan Nyboms dikt som citeras i *Aftonbladet*, och som förtjänas att återges i sin helhet:

Europas folk på sina kedjor skaka,
den gamla formen mer ej hålla vill,
och ministärer falla, troner braka:
det syns, att Gud med folket vara vill.
Allt dödkött, vuxet kring ett rikets hjärta,
det måste skäras bort, om ock med smärta¹⁵⁷

Nybom talar inte i samma utpräglat realpolitiska termer som Harring gör i sin framställning av Mazzinis idéer, men bilden av det unga, liberala Europa i motsats till det gamla monarkiska Europa, är definierande för båda utsagorna.

¹⁵⁴ AB 121.

¹⁵⁵ AB 121.

¹⁵⁶ AB 121b.

¹⁵⁷ AB 84c.

5) Europeisk pacifism

Europeisk pacifism är en gestaltning som nästan inte alls förekommer i *Aftonbladet*. Den är minst bland alla tre tidningar och betydligt mindre än i *Minerva*. Enda gången den förekommer är det i en kommentar till Lamartines manifest till Europa, där *Aftonbladets* redaktion beskriver den konsensus som tycks råda kring att det “europeiska samfundets” främsta uppgift att upprätthålla freden och åstadkomma “alla nationers” medverkan i “civilisationens verk”. Det europeiska samfundet ges på så sätt en pacifistisk innebörd, vid sidan av det politiska framåtskridandet i nationerna.¹⁵⁸

6) Modelland

Modelland förekommer i fyra utsagor i *Aftonbladet*, vilket är dubbelt så mycket som i både *Minerva* och *Allehanda*. Tre gånger handlar det om Norge som lyfts fram som konstitutionell modell för Europa, medan det en gång är Preussen som lyfts fram. En gång återges en argumentation för Norge från en diskussion vid reformsällskapets sammankomst i Stockholm:

icke finnes någon representantförsamling i Europa [som i Norge], som under lika lång tid ådagalagt en så stadgat och passionsfri hållning, samt så sammanväxt med sjelfva folklynnnet.¹⁵⁹

Det bör dock poängteras att en av dessa gånger framhålls Norges exempel i motsats till en argumentation av Lars Hjerta, som dock också verkar se Norge som ett föregångsexempel. Trots det framhålls det norska exemplet tydligt i *Aftonbladet*. Bland annat i en publicering genom en insändare den 2 maj där skribenten skriver att:

Men hvilka fördelar också desa [det franska och engelska] hvar för sig kunna äga, tyckes det dock icke vara önskligt, att söka införa någon representation efter andra principer, än den norska, som säkert är den bästa i Europa;

Aftonbladets redaktion uttrycker också sympati för det preussiska systemet som modell. En korrespondent-artikel konstaterar att Preussens nya vallag “är en ibland de friaste, som hittills

¹⁵⁸ AB 67.

¹⁵⁹ AB 83.

sett dagen i Europa".¹⁶⁰ Tydligt i alla exempel är att både Norge och Preussen framhålls som konstitutionella modeller för Europa tack vare sina långtgående reformer för nationell och demokratisk folkrepresentation.

7) Skandinavism

Skandinavism var en relativt vanlig gestaltning i *Aftonbladet* och förekommer i sex av fyrtio utsagor. Den är något mindre än i *Allehanda* men betydligt större än i *Minerva*. I denna gestaltning förekommer artiklar som tar ett tydligt ställningstagande för Danmark i den tyskdanska konflikten. I en artikel 21 juni skriver *Aftonbladet* att den svenska regeringen bör verka för "ett oberäkneligt godt, icke blott för Danmarks sak, utan ock för hela Europas." Därmed kopplas stödet för Danmark ihop med en princip om vad som är rätt i "Europas" samvete.¹⁶¹

Den krigiska tonen är ännu tydligare i en artikel som uppmanar till bildandet av ett medborgar-garde i Stockholm och önskar "ära och seger" åt "våra skandinaviska medbröder danskarna".¹⁶² I en annan återgivelse av den skandinaviska festen i Uppsala är udden ännu tydligare riktad mot Tyskland när man poängterar att "Germanismen hotar den skandinaviska nationaliteten". Skandinavismen framstår nu alltså inte bara som en union av nationer, utan som *en nation*.¹⁶³

Skandinavismen framstår dock inte bara som en aggressiv sammanslutning mot Tyskland, utan också som en idé som är en del av ett nytt Europa präglad av förbrödring. I ett brev från Köpenhamns borgarrepresentation riktat till, får man förmoda, Stockholms borgerskap, skriver man att "I vor Tid besjaeler en ny Tanke Europa. Beslaegtede Stammer søge hinanden, knytte sig inderligere sammen."¹⁶⁴ De skandinavistiska studenterna i Lund går ännu längre när man i en proklamation i *Öresundsposten* som återpublicerats i *Aftonbladet* skriver:

Hvarje utveckling i nationell rigtning inom ett af de skandinaviska folken är ett steg närmare det gemensamma målet: Skandinavians uppträdande i det europeiska folkförbundet såsom en magt, hvars stämna kräfver gehör.¹⁶⁵

¹⁶⁰ AB 90.

¹⁶¹ AB 141.

¹⁶² AB 79b.

¹⁶³ AB 84.

¹⁶⁴ AB 116.

¹⁶⁵ AB 79.

Skandinavismen som idé rör sig alltså i *Aftonbladet* mellan bitvis krigisk agitation mot det Tyskland mot tycker rubbar den europeiska rättvisan och maktbalansen, å andra sidan en fredlig idé som ingår i tanken på ett "europeiskt folkförbund" byggt på nationell förbrödring.

Dagligt Allehanda

1) Ryssland vs. Europa

Ryssland vs Europa förekommer i 4 av 41 utsagor i *Allehanda*. Det rör sig både något fler än i *Minerva*, men bara hälften jämfört med *Aftonbladet*. *Allehanda* kontrasterar det faktum att "Europa är friare" nu jämfört med 1820 mot det faktum att Ryssland inte förändrats.¹⁶⁶ Däremot påtalar *Allehanda* samtidigt i en artikel att "äfvén vore det högst besynnerligt om den väldiga stöt som skakat Europa icke skulle öfva någon inflytelse på Kejsarriket". Man tycks alltså från *Allehandas* redaktion uttrycka en vilja att den europeiska revolutionsvågen också ska påverka Ryssland, vilket verkar hänga ihop med rädslan för ett krig mellan det revolutionära Europa (Tyskland) och det kejsarliga Ryssland över staden Danzig.¹⁶⁷

Här syns, liksom de andra tidningarna, beskrivningar av Ryssland som "asiatiskt" i motsats till det progressiva Europa. 29 maj skriver *Allehanda* att Tysklands inre stridigheter i följd av revolutionerna "åter släppt Asiens vindar lösa öfver Europa" och att Frankrikes och Tysklands nya revolutionära enhet under april 1848 såg Ryssland "kastadt utur det europeiska samhällsförbundet" och hade "dragit en skiljemur emellan Europas och Asiens politiska lif".¹⁶⁸

Den nya liberala och revolutionära vänskapen mellan Frankrike och Tyskland beskrivs också i motsättning till Ryssland till den grad att tyskarna är beredda att gå i krig mot kejsarriket för att rädda den fransk-tyska vänskapen:

¹⁶⁶ DA 58.

¹⁶⁷ DA 82.

¹⁶⁸ DA 123.

Långt ifrån att vara fiendtligt mot Tyskland, eller välvilligt stämmt emot Ryssland, började Frankrike sin republikanska bana med broderliga helsingar till Tyskarne. (...) De ädlare Tysklands söner visste med sig att Tyskland var Europas hjerta (...) De uttalade äfven denna mening: "ensamma, sjelfständiga, mot Ryssland ! aldrig mot Frankrike, heldre, i nöden, *med* Frankrike mot Ryssland !" ¹⁶⁹

Bilden av det revolutionära och progressiva Europas oundvikliga antagonism mot det ryska framställs också komiskt i en replik från *Allehandas* redaktion 28 april. Föregående dag har en skribent under rubriken "skandinaviskt stridsrop" i nationalistisk anda och med hårda ordalag kritiserat Sverige för att inte ingripa i kriget om Schleswig på Danmarks (och Rysslands) sida mot tyskarna.¹⁷⁰ Svaret blev en "Översättning av det insända stridsropet i *Allehanda*":

Sveriges konung! Gör förbund med morasens Tsar, med steppernes mäktige beherrskare! Sverige vill strid och Sverige får då strida mot Europa. Till vapen, till vapen emot Europa, emot friheten, emot civilisationen! Lefve trälldomen! lefve mörkret! lefve Ryssland! Till vapen, medborgare, till vapen!¹⁷¹

Det är värt att notera att båda skribenterna ifråga använder Europatanken när de argumenterar för sin sak: För den skandinavistiske skribenten genom att Sverige enligt honom kvalificerar sig för de "europeiska folkstammarnes rättvisa förakt", i *Allehanda* om "Europa" som synonymt med "friheten" och "civilisationen" mot "Ryssland", "träldomen" och "mörkret".

2) Paris som centrum

Paris som centrum fanns med i 7 av 41 utsagor, och var störst i *Allehanda* jämfört med de två andra tidningarna. I utsagorna finns beskrivningar av hur Frankrike var källan till den "elektriska gnista" som påverkat hela Europa:

Från Frankrikes Februaridagar har ock en elektrisk gnista utgått, af hvilken de flesta Europas folk i mer eller mindre mån känt sig antända, och framförallt våra anförvandter af Germanisk stam. Tysklands samtliga folk hafva icke allenast proklamerat en enhet utan skillnad till stater, utan ock inom de särskilda staterna en enhet utan skillnad til stånd och klasser, i likhet med den i Frankrike. Så äfven i brödrariket Danmark; - (...) Hos oss har samma folkets röst gjort sig gällande genom Reformsällskaperna.¹⁷²

¹⁶⁹ DA 123b.

¹⁷⁰ DA 96.

¹⁷¹ DA 97.

¹⁷² DA 111.

De svenska reformsällskapen binds alltså i denna gestaltning samman med februarirevolutionen i Paris som stegvis spridit sig över Europa. Detta journalistiska grepp återkommer 17 mars när Uppsalastudenternas firande av februarirevolutionens nyheter beskrivs genom att studenterna delade ut trikolor-band under rop av “vive la République” och hurrarop för Kung Oscar och Skandinavien.¹⁷³ Ett annat exempel är en artikel som ursprungligen publicerats i *Jönköpingsbladet* som beskriver hur nyheterna om franska revolutionen givit upphov till en förhöjning av “sinnenas temperatur”.¹⁷⁴ 9 mars beskrivs liknande hur “Europas lugn” stå i oskiljaktigt sammanhang med händelserna i Paris.¹⁷⁵

I *Allehanda* finns dock också exempel på en mer radikal-liberal hållning där Frankrike visserligen beskrivs som “liberalismens vagga”, men där den nuvarande franska regeringen ses som reaktionär kontrasteras mot den franska nationen som ser “frihetens nederlag såsom sitt eget, och i dess segrar ser sina idéers framgång”. *Allehanda* distanserar sig alltså från regeringen för att i stället hylla det franska folkets revolutionära anda.¹⁷⁶

Ett liknande ideologiskt påkallande av “upplysningens idéer” som en del av det franska finns i Lamartines manifest till Europa, publicerat 18 mars. Där framhåller utrikesminister Lamartine att Frankrike och Europa nu är redo för de idéer som Frankrike hade fått erfara 1789. Femtio år av idéernas spridning hade enligt Lamartine “utfört den europeiska upplysningens apostolat”.¹⁷⁷

3) Svensk exceptionalism

Svensk exceptionalism var en ovanlig gestaltning i *Allehanda*. Endast två publiceringar har kategoriserats till den, till skillnad från *Aftonbladet* där den är något större och i *Minerva* där den är betydligt större. Även när fokus riktas mot innehållet i dessa två publiceringar framstår gestaltningen som mycket vag. Den ena publiceringen berör en artikel som återger Reformmiddagen 18 mars i de la Croix sal i Stockholm. Under middagen framfördes en dikt som återges i *Allehanda*:

¹⁷³ DA 64.

¹⁷⁴ DA 76.

¹⁷⁵ DA 57.

¹⁷⁶ DA 59.

¹⁷⁷ DA 65b.

Under Svea banér, Äran mot oss let;
Och vår Kung för oss an, Vår förtröstan är Han.
Fast en verld står i brand, Är Han trygg i sitt land;
Ty Han fatta förstår Hvaråt tidsandan går,
"Hilmen gifve oss frid! Men om den icke vinnes utan vapen och strid,"
För vår Kung vi med mod Skola offra vårt blod;
Ty Hans vilja är varm, Han är rättvis och god.¹⁷⁸

Dikten framställer kungen som patriotisk symbol som är "trygg i sitt land" i motsats till den värld som "står i brand". Ändå nämns inte Europa specifikt. Det är snarare den svenska nationalismen som betonas i motsats till en osäker omvärld.

Den andra publiceringen är en insändare som handlar om ekonomisk politik där skribenten föreslår en nationell plan för byggandet av järnvägar, i syfte att staten kompenserar för exportbortfallet till följd av oroligheterna i Europa. I texten slår skribenten fast skillnaderna mellan Frankrikes osunda hållning ifråga om statsfinanser och Sveriges sundare inställning:

Och under det Louis Blanc håller föreläsningar för arbetarne i Luxembourg, i stället för att skaffa dem arbete; under det han för dem utvecklar en överställbar teori för arbetets organisation; under det den poetiska Regeringen i Frankrike består 30 000 francs om dagen för att skaffa Louis Blanc åhörare; organisera vi vårt lilla land, arbetet för det enda sätt, som det kan organiseras, och gifva det stora Europa ett exempel.¹⁷⁹

Genom att den franska regeringen framställs som "poetisk" och oansvarig i förhållande till Sverige som ska "gifva det stora Europa ett exempel" vill skribenten framhäva Sveriges positiva särart. Texten kan dock knappt tillskrivas *Allehandas* radikalliberala inriktning då redaktionen i en kommentar till texten faktiskt poängterar att skribenten ifråga är mer konservativ än själva tidningen. Med en sådan kommentar har redaktionen distanserat sig från texten, trots att den är publicerad.

¹⁷⁸ DA 66.

¹⁷⁹ DA 93.

4) Europeisk enhet

Europeisk enhet var den enskilt största gestaltningen i *Allehanda* och även något större än i *Aftonbladet*, samt betydligt större än i *Minerva*. Sammanlagt 23 publiceringar ingår i gestaltningen. Det är också en diversifierad kategori med flera olika inriktningar.

Typiskt för bilden av den europeiska enheten i *Allehanda* är att Europa betonas för att artikulera en specifikt radikalliberal, eller republikansk, vision för Europas styrelseskick. Ett exempel är en kommenterande artikel, ursprungligen publicerad i *Öresundsposten*, den 18 mars som argumenterar för att Sverige efter 1848 års tilldragelser måste följa efter det övriga Europa i att avskaffa ärvda privilegier:

Medan Europa kastar privilegierna, prerogativerna, klassväsendet öfverbord, skola vi af en bisarr artighet låta detta samma klassväsen, som vi i grunden avsky så godt som någon, ännu hafva en hand vid rodret? "Vi tro det vara den fria pressens pligt att just nu, i detta betydelsefulla moment af den nya världshistorien, oförbehållsamt uttala den [tanken om liberala reformer] ifrån Sundet ända upp till nordanfjälls.¹⁸⁰

Ett annat exempel finns i en redaktionell kommentar 27 mars som menar att 1848 förändrat den politiska spelplanen radikalt så att "privilegiernas tid är förbi i hela Europa och äfven i Sverige".¹⁸¹ 16 maj går *Allehandas* egen korrespondent i Paris ännu längre och skriver att den "demokratiska republiken [är] den statsform som för närvarande förestår Europa, och den som bäst uppfyller statens ändamål, af en fulländad organism".¹⁸² En mer poetisk tolkning av denna radikalliberala vision för Europa uttrycks i en dikt publicerad den 15 juni under namnet *Athénienne: Vivat Europia!* av okänd skribent:

Nu slåss ju der som hund och katt båd' krigsman och cevill!
Europia är då rent besatt och vet ej hvad hon vill?
Fick jag riglera som jag tror är bäst för en nation,
då satt man vackert stilla, bror, och värna med båd näbb och klor sin fria konstitution!
Och kunde man så borde man försvara grannens med!
Det vore bättre det, minsann, än tycka håret af varann på karnibalisk sed!
Fick jag riglera för en stund så gick nog allting bra;
då blef det strax ett folkförbund i Europia!¹⁸³

¹⁸⁰ DA 65c.

¹⁸¹ DA 71.

¹⁸² DA 111b.

¹⁸³ DA 136.

Dikten är tydlig dels i sitt ställningstagande för konstitutionalism men också för försvaret av de konstitutionella principerna hos "grannen", det vill säga i det övriga Europa.

En annan vanligt förekommande gestaltning är att Europas enhet och skandinavismen ses som två sidor av samma mynt. Den 8 april skriver en insändare som tar ställning för Danmark i det dansk-tyska kriget om de "volkaniska utbrott" som är på väg att "pånyttföda Europa" från "Tiber-strömmen till Eidern, från Medelhafvet till Östersjön". Ropen på "frihet och nationalitet" menar skribenten kommer föra samman folken i Europa och knyta besläktade folk till varandra. Insändaren avslutas med "Lefve Danmark! Lefve Skandinavien!".¹⁸⁴

I likhet med i de andra tidningarna finns också utsagor som beskriver Europa som ett slags samvete eller gemenskap, mot vilket de skandinaviska folken måste visa sig tappra nog att kvala in. Insändaren under rubriken "Skandinaviskt stridsrop" om att Sverige ska skämmas för att inte ha bistått Danmark i kriget mot Tyskland och att det gör Sverige förtjänt av "de öfriga, till nationalitetsenhet sträfvande, Europeiska folkstammarnes rättvisa förakt" är ett exempel på detta. Ett liknande exempel finns 28 juni i en korrespondentartikel som skriver om hur "Europa har sitt öga fästadt på er [Sverige och Norge]" i väntan på bistånd för den danska krigssaken.

Det kanske allra främsta exemplet på Europa som en slags moralens väktare finns dock i en artikel 29 maj som i nutida öron på ett nästan profetiskt sätt beskriver Tysklands vägval ifråga om synen på andra folks strävande efter nationell enhet:

Tyskland! Tyskland! ditt politiska oförstånd, ditt Preussiska öfvermod, din samfälda praktiska otymplighet har omkastat ditt eget, vår Nords, vårt Europas, nyligen herrligt uppblomstrande öden! – Vänd om innan du belastat dig med en blodskuld, som för evigt i historien beröfvar dig den moraliska storhet, till hvilken du var ämnad.¹⁸⁵

I *Allehanda* finns också ett uttryck för europeisk enhet genom att beskriva 1848 års rörelers transnationella dimension. Exempelvis en artikel 29 maj som beskriver den "republikanska" vänskapen mellan Frankrike och Tyskland och om deras gemensamma motstånd mot Ryssland. Den 18 maj skriver *Allehanda* också om synen på nationalismen i Europa och intar en medelposition. Nationssträvandet i Europa ses som något positivt i motsats till "kosmopolitiskt slaveri", där Napoleon despotism nämns. Samtidigt betonas att nationen inte

¹⁸⁴ DA 82c.

¹⁸⁵ DA 123c.

får stå i motsats till den “ojemförligt större, mänskliga familjerikedomen”. Här finns alltså en syn på ett Europa som ett mellanting mellan strävande efter nationell gemenskap och universell, mänsklig gemenskap.¹⁸⁶

5) Europeisk pascifism

Europeisk pascifism var en liten kategori i *Allehanda*, även om den var något större än i *Aftonbladet* men betydligt mindre än i *Minerva*. Den förekommer endast två gånger. Den första gången rör det sig om en utrikesartikel som beskriver en fest som bidragit till “förbrödring” mellan tyskar och de av tyskarna “fruktade” tjeckerna. Bland annat skriver man

Ett band av den utmärktaste brödrakärlek och enighet omfattade alla deri deltagande klasser (...) Om denna förbrödring blir varaktig (...) så är landets lugn försäkradt.¹⁸⁷

Man kan diskutera om utsagan inte bör betraktas som en gestaltning av “europeisk enhet” i stället. Eftersom förbrödringen ändå ställs i artikeln mot risken för väpnat våld mellan tyskar och tjecker har den ändå betraktats som ett uttryck för en pacifistisk Europasyn.

Det andra exemplet är betydligt tydligare. Den rör sig om en analys från 27 juni som kritiserar de tyska staterna för att våldföra sig på Danmark och därmed äventyra “Europas fred”, i ett inlägg i debatten om den dansk-tyska konflikten om Schleswig:

Vi hafva, från första början uttryckt vår fasta öfvertygelse att det var ett stort fel af de Tyska stormakterne, att våldföra Europas fred till förmån för det Schleswig-Holsteinska revolutionära partiet, liksom det var en stor orättvisa.¹⁸⁸

6) Modelland

Modelland förekom bara i två utsagor i *Allehanda*, vilket är hälften av *Aftonbladet* men lika många som *Minerva*. Eftersom modellandet ifråga dock skiljer sig kvalitativt mellan tidningarna kommer jag här nedanför att redogöra för utsagorna. I båda utsagorna i *Allehanda* är det Frankrike som lyfts fram som förebildslandet för Europa. Den första är en artikel från *Allehandas* korrespondent i Paris som skrivit en artikel om den franska konstitutionella

¹⁸⁶ DA 114.

¹⁸⁷ DA 129.

¹⁸⁸ DA 146.

utvecklingens roll för Europa, och skriver med hänsyn till den kommande politiska utvecklingen:

Man väntar nu allt af nationalförsamlingen. Gud gifve att den uppfyller dessa förväntningar. Mycket hade Frankrike då gjort för det öfriga Europa och för hela menskligheten.¹⁸⁹

Den andra artikeln kommer också från redaktionens korrespondent i Paris som den 31 maj skriver om hur diskussionen om sociala reformer i Frankrike kan påverka det övriga Europas politiska och sociala utveckling. Korrespondenten uttrycker en förhoppning:

Måtte styrelsen [Frankrikes] skynda, att taga några afgörande steg för lösningen af den fråga, hvarpå Frankrikes, hvarpå Europas välfärd beror!¹⁹⁰

Den handlar alltså dels om Frankrike som ett föregångsland, dels i konstitutionell, dels i social, bemärkelse.

7) Skandinavism

Skandinavism var med sju utsagor en av de större kategorierna i *Allehanda* och den största jämfört med *Aftonbladet* och *Minerva*. En intressant aspekt av denna gestaltning i *Allehanda* är att den nästan uteslutande förekommer tillsammans med gestaltningen "europeisk enhet" (i alla utsagor utom en), vilket exemplifieras här nedan. Ett redan citerat exempel på det är när Uppsalastudenterna vill se "Skandinavians uppträdande i det europeiska folkförbundet, såsom en magt, hvars stämman kräver gehör."¹⁹¹

Samma idé syns 8 april i en insändare till *Allehanda* som talar om de "volkaniska utbrott" som "från Tiber-strömmen till Eidern, från Medelhafvet till Östersjön" ska "pånyttföda Europa". Insändaren argumenterar samtidigt för den danska krigssaken och avslutas med "Lefve Danmark! Lefve Skandinavien!"¹⁹²

Ett annat exempel där Skandinavismen knyts ihop med en större Europatanke är en insändare med titeln "*Köpenhamns borgarrepresentanters skrifvelse till svenska folket*" som vädjar till svenska folket för hjälp i kriget mot Tyskland:

¹⁸⁹ DA 107.

¹⁹⁰ DA 125.

¹⁹¹ DA 79.

¹⁹² DA 82c.

I vor Tid besjaeler en ny Tanke Europa. Beslaettede Stammer søge hinanden, knytte sig inderligere sammen. Stor og skjøn er denne Tanke, og herlige Frugter vil den baere i Fremtiden; men i Tydskland, som var uvant til Friheden, er den bleven forskuret og overspaendt; udartet til Erobringslyst, forblinder den Folkene for Ret og Uret.¹⁹³

Den nya tanken som “besjälar Europa” är alltså en allmäneuropeisk rörelse där Skandinavismen blir en beståndsdel. Samtidigt menar skribenten att det tyska agerandet sviker denna nya förbrödring mellan folken, genom sitt krigsföretag. Det faktum att artikeln är skriven av Köpenhamns borgare gör också att den skandinaviska dimensionen blir än starkare för läsaren. Samma argumentation syns i en redaktionell artikel 29 maj där det “preussiska öfvermodet” kontrasteras mot “vår nord, vårt Europas, nyligen herrligt uppblomstrande öden”.¹⁹⁴

Trots att Skandinavismen nästan uteslutande förekommer i form av en argumentation för Sveriges deltagande i det dansk-tyska kriget finns också en kommentar från *Allehanda* som vill begränsa engagemanget. 28 april skriver redaktionen i en replik till en insändare som argumenterar för en svensk militärinsats:

"Må *frivillige* ställa sig under Dannebrogen, må Svenske medborgare tills vidare *enskildt* visa sitt deltagande, ej med ord blott, men äfven med handling.." (Redaktionens kursivering)¹⁹⁵

Kommentaren följde som en mer seriös anmärkning efter det ironiska och satiriska svaret till “Skandinaviskt stridsrop”.

¹⁹³ DA 117.

¹⁹⁴ DA 123c.

¹⁹⁵ DA 97.

VII. Analys

I frågeställningarna specificeras att det främsta analytiska intresset för denna studie är bilden av Europa, förhållandet mellan nationalisering, europeisering, internationalisering, samt Sveriges plats i Europa. I denna del kommer jag att analysera fördelningen av gestaltningarna och gestaltningarnas innehåll i de tre tidningarna, genom att besvara de tre analysfrågor som anges i metodavsnittet.

Minerva

1) Europatanken

Den Europabild som förmedlas i *Minerva* har tydligt pacifistiska inslag. "Europeisk pacifism" var den enskilt största gestaltningen i hela tidningen, och den är även betydligt mer välrepresenterad i *Minerva* än i de två andra tidningarna. Europa framställs i *Minerva* som en samling politiska makter vars fredliga samvaro är central för Sverige och för hela kontinenten, i analogi med de konservativa idéer om maktbalans som kan spåras till 1600-talets *Le grand dessein* men som också präglade Wienkongressen.

Framförallt är värnandet av freden i Europa en hållning som *Minerva* intar i förhållande till det dansk-tyska kriget om Schleswig, och i motsats till *Aftonbladet* och *Allehanda* som i stället i varierande utsträckning tar Danmarks sida. *Minerva* argumenterar för att hellre lägga svenska pengar på att hjälpa Danmarks "faderlösa barn" än för en militär hjälpinsats. De få gånger direkt polemik faktiskt förekommer de tre tidningarna emellan rör det sig faktiskt just om den olikartade synen på det dansk-tyska kriget. Det syns till exempel 4 maj när *Minerva* kritiserar *Allehanda* för "oförnuftiga smädelser" för att ha använt uttrycket "Tysklands fega bandithorder", en medveten förolämpning av Tyskland.¹⁹⁶ Även utanför frågan om Schleswig förekommer den pacifistiska Europatanken, exempelvis när *Minerva* kritiserar Frankrikes upprustning av armén, som man betraktar som ett hot mot freden i Europa.¹⁹⁷

¹⁹⁶ SM 53b.

¹⁹⁷ SM 67.

Den pacifistiska Europatanken i *Minerva* formuleras i samspel med en distinkt kritik mot de nationalistiska rörelserna 1848. I en artikel om konflikten mellan Österrike och Italien ställer *Minerva* retoriskt "nationalhat" mot den "brödrakärlek" man vill ska präglade Europa. Det är en radikalt annorlunda uppfattning än den som framträder i både *Aftonbladet* och *Allehanda* där både statsnationella och kulturnationella (skandinavistiska) anspråk i hög grad åberopas som delar av en europeisk brödrakärlek och ett politiskt frihetsideal, inte som dess motsats. *Minerva* ger med andra ord uttryck för en politisk Europatanke som bygger på fred och samexistens mellan olika stater och folk men som vänder sig emot nationalismen. I stället verkar *Minerva* betrakta nationalismen som frön till ökade konflikter på kontinenten.¹⁹⁸ Denna hållning anas också i tidningens ironiserande av skandinavismens studentikosa idealism där svenska studenter som vill åka till Köpenhamn och strida för danskarna i kriget framställs som pojkkaktiga och slösaktiga "ungmod" som vill "resa hem när hösten kommer och penningarna äro slut".¹⁹⁹ Kritiken av skandinavismen blir därmed också en del av den konservativa kritiken som riktades mot de nationalistiska strömningarna som i *Aftonbladet* och *Allehanda* stod i starkt förbund med liberala och radikalliberala politiska ideal.

I materialet från *Minerva* framträder också en konservativ, politisk vision för Europa, i motsats till den mer progressiva i *Aftonbladet* och den uttalat republikanska i *Allehanda*. Detta är det verkligt intressanta som framträder i materialet och som tillför ny information i förhållande både till det europeiska forskningsläget med Körner (2000) i spetsen samt till det svenska forskningsfältet kring 1848. Paris och Frankrikes roll som ledare för en revolutionär kamp och ett föregångsexempel 1848 ges mycket mindre utrymme i *Minerva*, än i de andra tidningarna. Inte heller ses februarirevolutionen eller Frankrikes radikalt republikanska rörelse som ett exempel för hela Europa, som är fallet både i *Aftonbladet* och i *Allehanda*. Snarare betonas det faktum att Frankrike som stort land har en inverkan, men oklart i vilken politisk riktning. I stället följer *Minerva* utvecklingen med "nyfikenhet och oro", vilket skiljer sig från *Aftonbladet* och särskilt från *Allehanda* som har en mer uttalat gallocentrisk position.²⁰⁰

Det politiska föregångsexempel som lyfts upp i *Minerva* för både Sverige och för det övriga Europa är Belgien. Sammantaget framhålls Belgiens konstitutionella modell som ett föregångsexempel för ett monarkiskt statsskick, och för att argumentera för att monarkin fortsatt har en framtid i Europa efter 1848. Det rör sig om endast två artiklar, men exemplen

¹⁹⁸ SM 48.

¹⁹⁹ SM 65.

²⁰⁰ SM 29.

är både konkreta och utpräglat visionära. I artikeln “Ser det verkligen så farligt ut för Europas alla konungar?” argumenterar man för att Belgiens statsklock representerar “upriktig frihet” eftersom den betryggas genom ett konungadöme. Detta ställs mot Frankrike som “måste ännu länge arbeta och lida” innan man uppnår Belgiens “lugna frihet”. Belgien framstår därmed som politiskt och konstitutionellt överlägset Frankrike, som av liberaler betraktades som Europas politiska centrum. I en annan artikel framhålls den belgiske kungens tal som “inför hela Europa” visade “en sans, en statsklohet” som kan tjäna som modell för resten av kontinenten.²⁰¹ Det faktum att Belgien lyfts upp som en konservativ förebild har inte observerats tidigare i det svenska forskningsläget kring 1848 och är således en ny observation.

Den konservativa Europavisionen som *Minerva* förespråkar i form av konstitutionell monarki används också ibland för att angripa liberalers och radikalers modelländer. Bland annat framhåller *Minerva* Norges mer radikala konstitutionella modell som en avert i förhållande till det Europa som “med framgång handlade i konservatismens anda”. Europas samlade politiska inriktning används därmed för att få det norska exemplet att framstå som en avert.²⁰²

2) Sveriges plats i Europa

Minerva vill distansera Sverige från de revolutionära händelserna 1848, men skriver också om behovet för Sverige att upprätthålla den europeiska freden. Det faktum att “Svensk exceptionalism” är en stor gestaltning i *Minerva*, i motsats till *Aftonbladet* och *Allehanda*, visar att den svenska särarten var viktig att betona ifråga om händelserna 1848. Det handlar delvis om att betona den överlägsna svenska politiska särarten och karaktären i motsats till resten av Europa, men också om satir över hur liberaler och radikaler ville knyta Sverige närmare till händelserna på kontinenten. *Minerva* försvarar Sveriges egna och “fria” monarki, till en modern europeisk stat.²⁰³ Därtill framhåller man den franske kungen Louis Philippes och den österrikiske statskanslern Metternichs landsflykt i motsats till ett svenskt politikerideal där tilliten mellan folket och makten är central.²⁰⁴

²⁰¹ SM 52b.

²⁰² SM 49.

²⁰³ SM 40.

²⁰⁴ SM 51.

Här framträder också en tydlig spricka mellan det liberala och konservativa lägret i synen på det svenska folkets karaktär. Medan den i *Minerva* lyfts som en positiv aspekt i förhållande till det övriga Europa, är det i *Aftonbladet* tvärtom svenskens "egendomliga folklynne" som framhävs för att förklara varför man 1848 ännu hade misslyckats med att nå fram till demokratisk representation i Sverige.²⁰⁵ För *Minerva* visar detta retoriska grepp på en dubbelhet i synen på den svenska identiteten. Tidningen vänder sig emot kulturnationalismens *universella* anspråk på politisk makt, samtidigt som den framhäver svenskens *partikulära* karaktärsdrag i motsats till det europeiska, även om det är "fädernesland" och inte "nation" som används. Det framstår som ett uttryck för en äldre statsnationalism i motsats till den kulturnationalism som vinner mark 1848.

Ironin mot liberalers och radikalers vilja att knyta Sverige närmare Europa framträder bland annat i en artikel 14 mars där *Minerva* satiriskt skriver om hur de svenska borgarna är besatta av att vara i Europas blickfång och tror att hela Europa har ögonen på "vår fattiga avlägsna nord". Den ironin kopplas ibland också till en gallocentrisk Europabild, såsom när *Minerva* ironiserar att "är det icke märkvärdigt att man i Frankrike ännu vet att Sverige och Norge ligga i Europa". Retorikens kärna ligger i att sticka hål på det man uppenbarligen betraktar som en pompös liberal vision av ett Europa som kretsar kring händelserna i Paris. Däremot kan kritiken också betraktas i en djupare dimension, där *Minerva* söker desarmera det liberalt politiskt färgade begreppet "europeiskt statsförbund" genom att tala om Europa i strikt geografisk mening.²⁰⁶

Den konservativt färgade ironin kopplas också direkt till händelserna med marsoroligheterna 18–19 mars i Stockholm. *Minerva* skriver om de svenska revoltörerna som en hop efterhärmande aktivister. På så sätt distanserar *Minerva* de svenska marsoroligheterna från de politiska händelserna på kontinenten i syfte att få revoltörerna att framstå som imitatorer, utan mål eller mening med sina handlingar.²⁰⁷

3) Nationalisering, internationalisering och europeisering

I inledningen redogjordes för några centrala tankegångar som bidragit till att förflytta 1848 från en nationaliserad, till en europeiserad historiografi (Kaelbe, Körner, Valentin). Alla dessa tre har med sina forskningsbidrag på olika sätt belyst den europeiska dimensionen av

²⁰⁵ AB 57b.

²⁰⁶ SM 69b.

²⁰⁷ SM 34.

1848, både i de politiska rörelsernas transnationella dimension 1848 (Körner, Kaelbe), liksom händelsernas politiska implikationer för motsättningen mellan nationella och internationella ideal (Valentin).

När det gäller den transnationella dimensionen av de nationella politiska rörelserna 1848 har Körner redan visat hur dessa stod i intimt förbund med varandra, exempelvis avseende hur tyska martyrer blev frontfigurer i kampsånger för franska revolutionärer.²⁰⁸ Undersökningen av *Minerva* visar att det är en aspekt som är förhållandevis frånvarande, bortsett från en artikel som beskriver hur tyska demokrater i Paris haft ett möte om införandet av republik i Tyskland.²⁰⁹ Det är det enda renodlade exemplet på rörelsernas transnationella karaktär som finns i *Minerva* under den undersökta perioden, vilket tyder på att den transnationella dimensionen haft en förhållandevis liten spridning gentemot *Minervas* läsekrets. Vad gäller Mazzinis pan-europeiska rörelse har inte en enda artikel som tar upp denna identifierats i *Minerva*. Det skiljer sig från *Aftonbladet* där Harro Harrings semi-fiktiva roman *Dolores* publicerats som följetång, vilken ingående beskriver de expatrierade nationalistiska rörelserna i Frankrike och Italien, liksom Mazzinis pan-europeiska kommitté. Inte heller har *Minerva* publicerat den franske utrikesministern Lamartines manifest till Europa, som publicerats i både *Aftonbladet* och *Allehanda*. Det är svårt att veta om det är ett politiskt motiverat redaktionellt val av *Minerva* eller beror på andra skäl. Däremot är det rimligt att anta att *Minervas* konservativa läsekrets genom detta redaktionella val undanhölls viktig information om den transnationella och pan-europeiska aspekten av 1848 års rörelser.

Den konflikt som Valentin pekat på, om 1848 som en vattendelare mellan nationella och internationella ideal, kan identifieras även i *Minerva*. Däremot är det ibland ett svårtytt förhållande där gränsen mellan den "nationella", det "europeiska" och det "internationella" suddas ut och där *Minerva* intar olika ställningstaganden beroende på sakfrågan. Ett tema som *Minerva* återkommer till flera gånger är en konservativ kritik av den liberala nationalismen och av Skandinavismen, vilket redan redogjorts för. När *Minerva* försvarar "den europeiska friheten" och "brödrakärleken" mot "nationalhat" syns ett exempel på hur en konservativ kritik med pacifistiska drag börjar ta form mot de aggressiva uttryck som nationalismen antar 1848. I en rad andra artiklar intar dock *Minerva* en försvarsställning för en svensk statsnationalism när den svenska politiska karaktären ställs mot en enligt *Minerva* sämre kontinentaleuropeisk, politisk karaktär.

²⁰⁸ Körner (red.). 1848: A European Revolution?, 106.

²⁰⁹ SM 44.

Den pacifistiska Europatanke som *Minerva* artikulerar, inte minst i förhållande till konflikten mellan Danmark och Tyskland 1848, visar dock att försvaret av den svenska särarten på ett annat plan kunde kombineras med en stark och välartikulerad europeisk, politisk vision, i motsats till den liberala Europatanken. Den består till stor del i kritik av nationalismen som politisk kraft och för en europeisk statsgemenskap grundad på fred, monarki och maktbalans, och som har likheter med "Le Grand Dessein" som redogjordes för i inledningen.²¹⁰ Å andra sidan är distinktionen mellan det europeiska och det internationella tydlig i *Minerva* när man särskiljer mellan det "europeiska" och utom-europeiska "barbarer". Det sker i en artikel 10 juni där man särskiljer ett inomeuropeiskt krig mellan europeiska folk som ses som moraliskt förkastligt och ett krig mot exempelvis ryssar eller turkar som kan berättigas. Det är en etnifiering av Europatanken, i motsats till de medborgerliga, universella anspråk som anfördes i radikala kretsar. Samtidigt som *Minerva* alltså förkastar delar av den svenska, liberala nationalistiska (och skandinavistiska) retoriken med etniska förtecken målar man upp bilden av en gemensam europeisk kultur eller civilisation.²¹¹

Minervas artiklar som lyfter Belgien som konstitutionell modell för Sverige och för Europa visar samtidigt att det från en konservativ värdegrund var möjligt att inkludera europeiska politiska erfarenheter i den svenska debatten. Belgien framhålls, i motsats till både *Allehanda* och *Aftonbladets* modelländer (Frankrike och Norge), som ett exempel på en konstitutionell monarki som representerar lugn och stabilitet i motsats till den franska republikanska och våldsamma politiska utvecklingen. Belgien blir på så sätt idealbilden av ett konservativt statsskick som förmått anpassa sig efter tidens anda, utan att för den skull slå över i blodig revolution. Även om man inte heller uppskattar den franska politiska utvecklingen, gör man klart att Frankrike har ett enormt inflytande på "hela Europas ställning", vilket även det kan ses som ett exempel på att man var medveten om att Sverige inte var en ö i politisk mening. Aldrig i det belgiska exemplet återopas dock den belgiska "nationen". I stället är det belgiska "kungadömet" som får stå som idealbild. Europeiseringen i *Minerva* vittnar därmed om att Europa som politisk gemenskap för *Minerva* snarare var att betrakta som en samling stater eller suveräner än som en samling folk med nationella anspråk.

²¹⁰ Tägil (red.). Europa – historiens återkomst, 62–63.

²¹¹ SM 69.

1) Europatanken

Den Europatanke som förmedlas i *Aftonbladet* har starka drag av liberalt framåtskridande, inte minst i förhållande till det som betraktas som ett despotiskt Ryssland. I jämförelse med *Minervas* konservatism är denna antagonism av ett betydligt mer politiskt slag. Ryssland är inte bara ”barbariskt” och ”asiatiskt”, det representerar också det förgångna i politiskt avseende, medan Europa blir nästintill synonymt med ”friheten”, ”civilisationen” och ”förnuftet”. Förnuftstron återkommer också när *Aftonbladet* lyfter upp Norges liberala statsskick som ett exempel för övriga Europa genom att påtala att det representerar en ”passionsfri” hållning till statsskickets grunder.²¹²

I motsats till den mer konservativa bilden av Europa som en samling stater är Europabilden i *Aftonbladet* i högre grad ett ”folkens Europa”. Vid ett tillfälle återges detta samfund som ett ”europeiskt folkförbund mot Ryssland”, i en återgivelse av den skandinaviska festen i Uppsala 10 april.²¹³

Aftonbladet beskriver i högre grad än *Minerva* de transnationella dimensionerna av händelserna 1848 när ”frihetens gudinna” överfördes från Frankrike till Tyskland. Dessa transnationella dimensioner antar känslomässiga proportioner. Ett exempel på detta är hur *Aftonbladet* återger de starka känslomässiga reaktionerna hos stockholmarna när nyheten om februarirevolutionen i Frankrike nått staden. Glädjen som utspelade sig beskrivs i målande ordalag och stockholmarna firade ”likasom de hade varit fransmän” enligt tidningen. Den utsagan vittnar också om beskrivningarna av Paris som intar en särställning som politiskt epicentrum i *Aftonbladets* rapportering om händelserna 1848 och i mer entusiastiska ordalag än vad som är fallet i *Minerva*.²¹⁴

Som tidigare nämnts blir detta ”folkens Europa” för *Aftonbladet* ibland inte bara en politisk vision utan också en slags moralisk symbol. ”Europa” åberopas som ett samvete för de nationalistiska rörelser som för krig mot det man ser som orättfärdiga despotiska regimer, såsom italienska nationalisternas krig mot Österrike.²¹⁵ I fallet med den danska krigssaken i Schleswig åberopas ett europeiskt samvete för att få Sverige att framstå som fegt för att man

²¹² AB 83.

²¹³ AB 83.

²¹⁴ AB 56.

²¹⁵ AB 114.

inte bistår Danmark med militär hjälp mot Tyskland. Under rubriken ”Skandinaviskt stridsrop” skriver man att Sverige med att avstå hjälp till Danmark kvalificerar sig för ”de europeiska folkstammarnes rättvisa förakt”.²¹⁶

När det gäller den pan-europeiska enhetstanken som 1848 eftersträvade en sorts politisk union i Europa, kommer denna till betydligt större uttryck i *Aftonbladet* än i *Minerva*. Ändå rör det sig om några enstaka exempel. I det avseendet är Harro Harrings semi-fiktiva följetång *Dolores* det verkligt remarkabla, som har drag av propagandaskrift för Mazzinis pan-europeiska rörelse. *Aftonbladets* läsare fick genom detta tillträde till några av de mest långtgående politiska idéerna på en europeisk federation som uttrycktes under 1830-talet och fram till 1848. Det är dock värt att notera att förutom Harring, som själv var tysk, förekommer i de undersökta utsagorna inga andra fall där *Aftonbladets* eller externa skribenter belyst Mazzinis idéer eller rörelse. Det verkar alltså röra sig om ett viktigt, men förhållandevis isolerat, exempel i *Aftonbladet*.²¹⁷ Inte heller förekommer Harro Harrings följetång i tidigare studier i det svenska eller europeiska forskningsfältet kring 1848. Det verkar alltså röra sig om en ny bit källmaterial som breddar förståelsen för den Europabild som den svenska borgerligheten fick ta del av 1848.

På liknande sätt förhåller det sig med Lamartines manifest till Europa, som publicerades i *Aftonbladet* och som handlar om den franske utrikesministerns långtgående vision för ett Europa grundat på liberala ideal. Däremot verkar Lamartine inte ha gjort ett särskilt stort avtryck på den svenska debatten i *Aftonbladet*. Den enda kommentar som framkommer är en som hyllar Lamartines tillgivenhet till freden i Europa. Det är för övrigt enda gången som *Aftonbladet* framför en uttalat pacifistisk tanke och poängterar egenvärdet av fred mellan Europas stater, som annars inte är alls vanligt förekommande jämfört med i *Minerva*. Lamartine har dock, till skillnad från Harro Harring, redan blivit uppmärksammas i tidigare forskning om 1848, bl.a. Körner (2000).

²¹⁶ AB 96.

²¹⁷ Harro Harrings följetång *Dolores* publicerades i en lång rad nummer av *Aftonbladet* under 1848: 63–70, 72–76, 79–83, 86, 91, 93, 97, 101, 105–107, 109, 114, 116 och 119.

2) Sveriges plats i Europa

Det svenska deltagandet i det liberala och progressiva Europa som *Aftonbladet* propagerar för är inte lika självklar som den europeiska visionen. I en artikel 9 mars talas det om "vårt lands egendomliga folklynne och geografiska förhållanden" som ett hinder för att genomföra reformer i national-liberal anda. 20 mars skriver *Aftonbladet* liknande att de glada reaktionerna på februarirevolutionen var oväntade om man såg till det svenska "lynnet". Det fanns alltså redan 1848 en kulturell medvetenhet om en svensk särart, som skulle kunna utgöra ett hinder för en liknande politisk utveckling likt den på den europeiska kontinenten. Samtidigt som de känslomässiga banden till februarirevolutionen bland svenskarna ("som om de vore fransmän") hyllas, och Europa som en progressiv enhet förs fram, är alltså osäkerheten om Sveriges deltagande i detsamma påtaglig. 21 mars skriver *Aftonbladet* att det "europeiska samfundets stora kallelse är att upprätthålla freden och åstadkomma alla nationers medverkan till fullföljande af förbättringar af utvecklingens och civilisationens stora verk".²¹⁸ Samtidigt, några dagar efteråt, skriver man i en liknande redaktionell kommentar, i referens till en fransk proklamation, att Sverige nogsamt bör följa utvecklingen, men bör skydda sig från det våldsamma i de europeiska rörelserna. Det går alltså att i *Aftonbladet* både se en viss entusiasm över de revolutionära händelserna, men samtidigt en oro och försiktighet vad de skulle komma att innebära för Sverige.²¹⁹

En liknande asymmetri i förhållandet till Sveriges plats i Europa kan anas i förhållandet mellan utländsk republikanism och inhemsk monarki. I *Aftonbladet* förkommer flertalet utsagor som återger hur liberalt, nationellt och skandinavistiskt sinnade studenter och borgare hyllar februarirevolutionen genom att sjunga Marseljäsen, utbringa skålar för "friheten och Frankrike" och i tal hylla den franska republiken. Samtidigt sågs det inte på något sätt som en motsättning för dessa att i nästa andetag hylla Kung Oscar med tal, rojalistiska sånger och hurrarop. Hyllandet av den franska republikanismen och nationalismen i *Aftonbladet* fanns parallellt med en uppslutning kring den svenska monarkin.

²¹⁸ AB 67.

²¹⁹ AB 78.

3) Nationalisering, internationalisering och europeisering

I förhållandet mellan ovanstående begrepp är skandinavismen särskilt intressant, som har en framträdande gestaltning i *Aftonbladet*. Skandinavismen intar en ambivalent position mellan nationalisering och europeisering i *Aftonbladet*. Å enda sidan kan skandinavismen betraktas som kulturnationalismen *par excellence*. Samtidigt är det ett faktum att det fanns en internationell dimension i skandinavismen, och att Skandinavismen som rörelse var, om inte transnationell, så åtminstone gränsöverskridande. Det som Körner (1999) beskrivit som de transnationella dimensionerna av 1848 mellan tyska och franska radikaler, hade sin motsvarighet i skandinavismen mellan liberaler och radikaler i Sverige, Danmark och Norge. I *Aftonbladet* återges flera av de skandinaviska studentsammanskomster som präglades av dessa internationella ideal.

Bland annat återger tidningen en allmän europeisering och förbrödring över kontinenten. Det syns i Köpenhamns borgarråds brev i *Aftonbladet* 20 maj som skriver ”I vor Tid besjaeler en ny Tanke Europa. Beslaegtede Stammer søge hinanden, knytte sig inderligere sammen.”²²⁰ Det framträder också i översättningen från den danska tidningen *Nord och Syd* som betonar att européerna kommer att söka sig till unioner med varandra till följd av att ha ”brutit med medeltiden”.²²¹

Samtidigt framträder i *Aftonbladet* en uppenbart krigisk och aggressiv skandinavism som hade udden vänd främst mot Tyskland i fråga om det dansk-tyska kriget om Schleswig och där de skandinaviska anspråken flyter samman med en äldre svensk statsnationalism.

Våra skandinaviska medbröder danskarne rusta sig till en vidtutseende strid. Ära och seger åt dem! Kanske ett världskrig inom kort står med brandfacklan vid våra hem och nödgar oss att kämpa för konung, familj, egendom och fädernesland, för allt vad som är kärt på jorden (...) Ja! den tid är ej aflägsen, då ett medborgaregarde i Stockholm måste skydda Sveriges herrliga, undersköna hufvudstad.²²²

I motsats till den fredliga Europatanke som i *Minerva* vände sig mot det tysk-fientliga och krigiska i skandinavismen, framstår en dylik utsaga som nästintill anti-europeisk. Det visar också på att det i skandinavismen som idé fanns en slitning mellan ett ideal som ofta knöt an till europeisering, för att inte säga internationalisering, öppenhet och sympati med kulturella

²²⁰ AB 116.

²²¹ AB 121c.

²²² AB 79b.

grannar, men som när den prövades i realiteten ofta slog över i hat (främst mot Tyskland) och krigiska uttryck.

Europeiseringen kommer dock tydligast till uttryck i Harrings autobiografiska följetång *Dolores*. Här beskrivs på ett skönlitterärt sätt Mazzinis rörelse i Europa och hur man 1833 upprättade ett centrum i staden Chambéry i Savoien varifrån man ville sända sitt frihetsevangelium till Europas folk. I följetången beskrivs till och med stadgarna för den europeiska kommitté som Mazzini ville upprätta, där nationella rörelser skulle vara medlemmar. Haring skriver också att det i Mazzinis nationalistiska rörelse *La Giovine Italia* fanns skandinaver, ”ehuru få till antalet och utan anspråk på att representera vår nationalitet [den italienska]”. *Dolores* utgör därmed ett unikt exempel i det studerade materialet på en artikelserie där de pan-europeiska och federala idéerna som formats under 1830-talet artikulerades politiskt i pressen för en svensk publik, men i skönlitterär form.²²³

Bernard Voyenne skriver i *Europatankens historia* att idéerna om en ”europaunion” ofta blandades med ”världsunion” hos franska intellektuella 1848 utan särskilt stor åtskillnad dem emellan. I *Aftonbladet* är detta sällan fallet då *eupeiseringen* särskiljs från *internationaliseringen* främst genom ett tydligt uttryckt förakt mot Ryssland och österlandet. De gånger politiska ideal uttrycks i internationella termer utöver det europeiska är det främst genom att göra anspråk på axeln Nordamerika – Europa. Således förekommer i *Dolores* en utsaga om hans vision för ett progressivt ”ungt Europa” som tillsammans med ”den transatlantiska världens förenta stater” har sina bundsförvanter.²²⁴ På liknande sätt syns detta i en återgivelse av Johan Nyboms skäl för ”den civiliserade vesterns nationer mot östern”.²²⁵

Dagligt Allehanda

1) Europatanken

Den Europatanke som framträder i *Allehanda* har flera saker gemensamt med den i *Aftonbladet*. I båda tidningar är den grundläggande idén att skapa ett folkens och frihetens Europa mot de gamla fursteeliterna. I *Allehanda* framträder dock denna politiska vision som än mer radikal, vilket bland annat kommer till uttryck i ställningstaganden i mer polemisk

²²³ AB 121.

²²⁴ AB 121.

²²⁵ AB 102.

retorik för ett demokratiskt statsskick. I en text som är daterad 4 februari, alltså innan nyheterna om februarirevolutionen nått Stockholm, pekas Ryssland, Preussen och Österrike ut som reaktionära stater tillsammans med den franska regeringen.²²⁶ Däremot menar skribenten att det franska nationen, i motsats till dess regering, för en frihetens kamp och ser ”hvarje frihetens nederlag såsom sitt eget”. I en dikt publicerad 15 juni tar *Allehanda* ställning för varje nations rätt till en fri konstitution och för ett europeiskt folkförbund.²²⁷

Denna ideologiskt färgade Europabild där de europeiska staterna kan vara antingen vänner eller fiender av progressionen kan ställas emot den mer pacifistiska och statiska Europabild som förmedlas i *Minerva*.

1848 betraktas redan i mars av *Allehanda* som ett brytningsår med det gamla Europa man skriver att privilegiernas tid nu är förbi. I april går en insändare så långt som att tala om en ”pånyttfödelse” för Europa och en analys 11 maj talar om hur hela kontinenten ändrat sina inre förhållanden.²²⁸

Den förestående förändring av Europa i demokratisk riktning som *Allehanda* stödjer har utan tvekan starkt gallocentriska drag, vilket inte minst syns kvantitativt av det faktum att gestaltningen Paris som centrum är störst i just *Allehanda* av de tre tidningarna. Februarirevolutionen i Paris betraktas som ett självklart epicentrum som ska leda Europa, och förväntningarna på besluten i Paris var höga. *Allehandas* korrespondent pekar flera gånger ut att ”Europas välfärd” beror på de politiska beslut som de franska politikerna fattar, och att Frankrikes konstitutionella utveckling är av stor betydelse för det ”öfriga Europa och menskligheten”.²²⁹ Från den ”gnista” som först tändes i Paris skulle sedan det övriga Europa följa. I en artikel från 16 maj beskrivs den revolutionära rörelsens utveckling, från Paris via Tyskland mot Danmark, och till sist till Sverige genom reformsällskapen i de stora städerna. Det knyter an till idén om koncentriska cirklar och om nationaliseringen som en paneuropeisk process.²³⁰

I likhet med *Aftonbladet*, men i motsats till *Minerva*, finns också ett starkt drag av ryssfientlighet i den Europatanke som förmedlas, medan fientligheten mot Tyskland i den dansk-tyska konflikten stundom tonas ned. Det syns exempelvis i den underhållande översättningen av ”Skandinaviskt stridsrop” som framställer ett krig mot Tyskland som ett krig ”emot Europa, emot friheten, emot civilisationen”.

²²⁶ Ursprungligen publicerad i Calmarposten (DA 59).

²²⁷ DA 136.

²²⁸ DA 108.

²²⁹ DA 107.

²³⁰ DA 111.

Det som däremot saknas i *Allehanda* helt är någon artikel som beskriver Mazzinis pan-europeiska rörelser, eller någon av de andra europeiska intellektuella som arbetade i samma anda. Det närmaste är Lamartines manifest till Europa som också publicerades i *Aftonbladet*. Avsaknaden av Mazzinis rörelse i *Allehanda* kan ses som anmärkningsvärt då *Allehanda* politiskt var den tidning som stod närmast Mazzinis radikal-liberala aspirationer på universell nationell frigörelse i Europa.

Europa återopas dock också som ett samvete i *Allehanda*, men i mer krigiska ordalag, där en korrespondentartikel manar till en svensk-norsk insats till Danmarks krig i Schleswig. ”Europas har sitt öga” fäst på svenskarna och norrmännen för att se om ”det ännu bor mandom och trohet i nordens skogar och fjällar!”, skriver *Allehandas* korrespondent.²³¹

2) Sveriges plats i Europa

Sveriges plats i den Europabild som artikuleras i *Allehanda* är mer underkastad den allmänna rörelsen i progressionens anda än vad som exempelvis är fallet i *Aftonbladet*. Medan Sverige i *Aftonbladet* noggrant ska följa och observera, är det i *Allehanda* tydligt att Sverige skyndsamt bör följa efter de revolutionära rörelsernas krav på ökade demokratiska reformer. *Allehanda* skriver i mars om hur Kung Oscar måste ägna sitt styre åt de liberala idéernas sak, i motsats till det som man ser som en alltför konservativ svensk ministär. 11 mars är det ett ännu mer direkt språk där Kung Oscar uppmanas följa de reformer som skett i Rom, Toscana och Sardinien.²³²

Samtidigt som Sveriges roll i det Europa som *Allehanda* tänker sig är mindre partikulär och mer inlemmad i en europeisk, för att inte säga universalistisk världsåskådning baserat på vissa liberala och demokratiska principer, finns ett mer partikulärt förhållningssätt gentemot den svenska monarkin. I likhet med i *Aftonbladet* uttrycks ett starkt stöd för Kung Oscar i *Allehanda*. 17 mars återges hur de radikala Uppsalastudenterna delade ut trefärgade band i trikolorens färger för att fira februarirevolutionen, sjöng Marseljäsen, hurrade för ”revolutionen” och samtidigt leverop för Kung Oscar och Skandinavien. Här finns alltså en slags paradox: den franska republikanismen hyllades som en allmän europeisk modell, men denna idé kunde inte omkullkasta stödet för den svenske kungen.²³³

²³¹ DA 147.

²³² DA 59.

²³³ DA 64.

Måhända kan denna paradox förklaras med att de svenska republikanska idéerna fördes fram med stor försiktighet. En sådan inställning kan man ana när *Allehanda* intar en mer optimistisk inställning till den svenska karaktären än *Aftonbladet*. 5 april skriver man i en analys med referens till händelserna i Frankrike och Danmark att med en regering med rätt agenda kommer svenska folket ej visa sig mindre förmöget till stora handlingar än Europas övriga folk.²³⁴ Den utsagan visar på en kontrast i bilden av det svenska ”lynnet”, både jämfört med *Minerva* och *Aftonbladet*. I *Minerva* framställs den svenska politiska karaktären som överlägsen kontinentaleuropéns i fråga om svenskens förhållande till sina politiker medan det i *Aftonbladet* i stället är det svenska ”lynnet” som ses ett hinder för vidare reformer i nationell riktning.²³⁵

Man kan anta att *Allehandas* mer universalistiska inställning till Sveriges roll i en allmän europeisk utveckling delvis var konsekvensen av en politisk vision där varje nation förväntades följa en utstakad demokratisk, och konstitutionell utveckling, i likhet med den i Frankrike.

3) Nationalisering, internationalisering och europeisering

I materialet från *Allehanda* framstår förhållandet mellan ovanstående begrepp som mer hierarkiskt än vad som är fallet i de övriga tidningarna. I utsagorna framgår att nationen (Sverige) hade en betydligt mer underordnad roll i en europeisk utvecklingskurva än vad som är fallet i *Aftonbladet*, men framförallt *Minerva*. *Allehanda* uttalar tydligt en vision om att Sverige ska följa Europa in i den nya världshistorien (sic!) genom att avskaffa privilegier och klassväsende. På så sätt knyts den nationella frigörelsen, inte bara till en europeisk, utan också en internationell teleologisk historiesyn i likhet med Mazzinis idé om nationen, Europa och världssamfundet som koncentriskt cirklar.²³⁶

Trots det beskriver alltså *Allehanda* inte Mazzinis idéer närmare, som Haring gör i *Aftonbladet*. Däremot knyts europeiseringen i *Allehanda* till Paris och Frankrike som ett modelland som både utgör epicentrum för 1848 års idéer och för en politisk process som via Tyskland och Danmark ska nå Sverige. Man talar också ofta om Europa som ett ”folkförbund”, vilket förstärker bilden av en radikal-liberal vision för kontinenten.

²³⁴ DA 79b.

²³⁵ SM 51, AB 57b.

²³⁶ DA 65c.

Däremot används också Europa stundtals som synonymt med de europeiska furstehusen och den *Concert of Europe* som man ville göra sig kvitt. I stället åberopas ”mänskligheten” som nationens verkliga grund. Det resonemanget knyter nationen till en kosmopolitisk världsordning genom att förbigå Europa.²³⁷ Samtidigt finns i *Allehanda* frön till den ”vattendelare” mellan nationella och internationella ideal som Körner (2000) pekar ut när man ifrågasätter den nationella gemenskapens verkliga mål:

Ett nationligt lif är visserligen icke någon tomhet, det har i språket, och den dermed sammanhängande broderliga, familjevärma, daningen en gemensam, stor, oskattbar, familjerikedom; men så vidt som denna rikedom ännu endast är en negation från den allmänna, ojemförligt större, mensklige familjerikedomen, kan nationaliteten endast på ett jemförelsevis lägre trappsteg af odlingen utgöra syftet för ett sträfvande framåt (...) Nationalitetsbegreppet är likväl redan något ovärderligt när det utvecklar sig till motsats mot kosmopolitiskt slafveri, och det är såsom sådant det nuvarande nationlighets-sträfvandet i Europa uppkommit.²³⁸

Nationen är alltså ett nödvändigt steg, men nationen allena utgör endast ett steg på en utvecklingskurva som sträcker sig mot någon typ av universellt styrelseskick. Häri ligger alltså grund för en framtida konflikt: nämligen den om nationen är ett mål i sig eller om nationen bara är ett nödvändigt steg på vägen mot en större gemenskap, må det vara Europa eller mänskligheten?

Allehandas resonemang om detta ska dock kontrasteras mot dess mer aggressiva nationalistiska hållning i fråga om den tysk-danska konflikten i Schleswig. I stället för att värna den ”mensklige familjerikedomen” och propagera för fred mellan Tyskland och Danmark väljer man här att ta ställning för en aggressiv skandinavistisk linje där Tyskland anklagas för sitt ”politiska oförstånd” och ”preussiska öfvermod”.²³⁹ När den tyska kulturnationalismen kolliderar med den skandinaviska (danska) statsnationalismen verkar *Allehanda* alltså ändå välja det senare, trots sina radikal-liberala ställningstagande för ett europeiskt folkförbund och för nationen som ett steg på en större allmän förbrödring.

²³⁷ DA 72.

²³⁸ DA 114.

²³⁹ DA 123c.

Del III

VIII. Slutsats

Denna studie har sökt visa hur Europatanken skildrades i svensk press under det stora europeiska revolutionsåret 1848. Analysen av tre dagstidningar med var sin politisk inriktning ger en komplex bild hur den svenska pressen förhöll sig till Europa som politiskt begrepp och hur man betraktade Sveriges plats i detta Europa. Att den svenska och specifikt den stockholmska pressen med Björklunds ord var ”europatillvänd” är alltså ett genomgripande kännetecken som manifesterades på flera olika sätt.²⁴⁰ Det är viktigt att här komma ihåg att undersökningen genom sökorden identifierat endast den del av debatten där Europa och det europeiska diskuteras som relevanta begrepp, men inte den övriga politiska debatt som exempelvis berörde nationalism, svensk inrikespolitik eller övrig världspolitik 1848.

Med den begränsningen av studien i åtanke reviderar analysen av en mängd utsagor om 1848 års händelser, såväl i Sverige som utomlands, delar av Körners tes från 2000 om 1848 som en vattendelare mellan nationella och internationella ideal.²⁴¹ I den svenska debatten om Europa 1848 finns utan tvekan frön till det sena 1800-talets och 1900-talets motsättningar mellan nationalism och internationalism. Det syns i diskrepansen mellan skandinavismens teori som ofta inlemmades i en idé om ett fredligt, europeiskt folkförbund men där dess praktik 1848 utmynnade i en aggressiv nationalism gentemot Tyskland. Vi ser alltså redan här hur nationalismens praktik sådde ett frö till de krigiska anspråk den senare kom att anta i flera europeiska länder, inklusive Sverige. Vi kan också se det i det försiktiga ifrågasättandet av de nationella idéerna i de mest radikal-liberala delarna av pressen, *Dagligt Allehanda*, till förmån för en ”högre”, europeisk samhällsordning.

Samtidigt framträder en mer komplex bild i det studerade materialet där Europa och det europeiska i den svenska debatten ofta får formen av syntes mellan både nationella och internationella ideal. Undersökningen visar att ett symbiotiskt förhållande existerade mellan nationella och internationella tankegångar i den svenska pressen 1848, i likhet med det som

²⁴⁰ Björklund. ”Må de herrskande klasserna darra”. 59

²⁴¹ Valentin. *Geschichte der deutschen Revolution 1848–49*. I Körner. (red.). 1848: A European Revolution?, 3–6

Sluga pekar på.²⁴² Om Valentin identifierat en början på en vattendelare kan man alltså konstatera att denna process var långt ifrån avslutad 1848.

För det första visar undersökningen att användningen av ett politiskt resonerande kring Europa som en enhet inte på något sätt var isolerad till de liberala eller radikala tidningarna, än mindre till enbart de revolutionära händelserna Körners antologi uppehåller sig vid.²⁴³ I konservativa *Minerva* artikuleras en alternativ Europatanke där freden och maktbalansen mellan Europas stater gavs substantiellt utrymme. Det är en pacifistisk Europatanke som inte sällan vänder sig emot skandinavismens och den liberala och radikala nationalismens ibland aggressiva uttryck, liksom emot generell militarism. Här syns alltså en Europatanke som knyter an till internationella ideal och som har mycket gemensamt med det europeiska fredsbygge som tagit rot i Europa sedan 1945, men inte med de liberala och radikala tidningarnas Europatanke. Detta faktum att det var den konservativa tidningen som företrädde denna tanketradition 1848 i Sverige ger en verkligt ny pusselbit som inte framträder i tidigare forskning och som går emot Körners antologi (2000), och som inte heller framträder i Rosenlund och Söderholms bok (2018), vilka gör gällande att de internationella och europeiska idealen fördes vidare enkom genom de liberala och radikala rörelserna i den pressdebatten.

I *Aftonbladet* och i *Allehanda* framträder i motsats till *Minerva* emellertid en Europatanke där det europeiska dels görs till synonymt med progression och liberal reformanda i Europa, dels ofta i kontrast till det man betraktar som ett ”despotiskt”, ”barbariskt” och ”asiatiskt” Ryssland. Med andra ord en Europatanke som hade universella och internationella anspråk i sin europeiska kontext men samtidigt var geografiskt, etniskt och politiskt kringskuren från ett universellt och internationellt ideal. Detta förhållande var känt sedan tidigare genom den forskning som presenterats under gestaltningen ”Ryssland vs. Europa” och stärker tesen att synen på Ryssland hade förändrats genuint vid tiden för revolutionerna 1848. Samtidigt var skandinavismen inte enbart en kulturell nationalistisk strömning, isolerad till de skandinaviska ländernas inre politiska och kulturella liv, utan åtminstone i teorin hade en tydligt tänkt plats i en större Europeisk gemenskap i form av ett europeiskt folkförbund byggt på nationalitetsprincipen. Detta lyfts upp och bekräftar det material som redan presenterats i Rosenlund och Söderholms verk (2018) och som till stor del härrör från Nils Erdmanns biografi om August Blanche.

²⁴² Sluga. *Internationalism in the Age of Nationalism*, 155.

²⁴³ Koselleck, Reinhart. ”How European Was the Revolution of 1848/49?”. I Körner. (red.). 1848: A European Revolution?, 209.

Nationaliseringen knyts också till en allmän europeisering i samtliga tidningar när dessa använder andra europeiska länder för att uttrycka en politisk ”nationell” vision för Sverige. I *Minerva* förs Belgien fram som en förebild för svensk konstitutionell monarki, och i *Aftonbladet* får Norge rollen som konstitutionell förebild för Sverige, medan det i *Allehanda* är Frankrike som ses som det stora föregångslandet. Den politiska klass i Stockholm som tidigare forskning visat främst vände sig mot engelska och franska politiska förhållanden verkar här alltså ha haft en större tankepluralism från fler europeiska länder.²⁴⁴ Här finns också exempel på där Europa i politiskt hänseende åberopas som ett slags moraliskt samvete, i syfte att ge legitimitet åt åsikter som respektive kan inlemmas i en nationalistisk, liksom en internationalistisk politisk vision. Att Belgien fördes fram som en konservativ idealbild har inte uppmärksamrats i tidigare svensk forskning om 1848 och tillför därför en ny pusselbit. Inte minst visar det också hur den transnationella dimensionen av 1848, redan välbelagt i Körners antologi, var starka i det radikal-liberala lägret, men också fanns hos de konservativa.

I inledningen redogjordes för hur bilden av 1848 de senaste decennierna i historisk forskning omtolkats. Från att ha betraktats som starten på ett nationellt medvetande i Europa har flera historiker – däribland Kaelbe och Soldani – visat hur 1848 snarare bör ses som starten på ett europeiskt politiskt medvetande i Europa.²⁴⁵ Grunden för detta bygger huvudsakligen på betydelsen av de transnationella dimensioner som fanns i de liberala och nationalistiska rörelserna 1848, men också på de tankar om Europa som en politisk enhet och visioner om en större europeisk federation som fick fotfäste i de mer radikala lägren i den politiska debatten. Undersökningen visar att denna analys till del överensstämmer med den svenska debatten, men med några förbehåll. I både *Aftonbladet* och *Allehanda* beskrivs den känsla av gemenskap som svenskar som firade februarirevolutionen kände med revolutionärerna i Paris. Det är också beskrivningarna av firandet av franska februarirevolutionen i Stockholm, men även i studentstäderna Lund och Uppsala, som utgör den tydligaste transnationella dimensionen av 1848 års händelser i tidningarna. Här antar alltså det europeiska enhetstänkandet en specifikt Frankrike-tillvänd karaktär som exempelvis även diskuteras

Samtidigt är de mer radikala idéerna om upprättandet av någon typ av europeisk federation inte mycket ovanliga i den svenska pressen. Begrepp som ”folkförbund” och

²⁴⁴ Björklund. ”Må de herrskande klasserna darra”, 59.

²⁴⁵ Soldani. ”Annäherung an Europa im Namen der Nation”; Kaelbe. ”1848”. I Körner (red.). 1848: A European Revolution?, 12.

Europa som ”samfund” och ”civilisation” förekommer relativt ofta, men ytterst få gånger som ett uttalat politiskt konkret projekt. Den tyske skriftställaren Harro Harrings semi-fiktiva följetång *Dolores* i *Aftonbladet* är i det sammanhanget ett anmärkningsvärt och unikt exempel på hur Giuseppe Mazzinis radikala idé om en europeisk federation, alltså en multi-nationell politisk gemenskap, beskrevs för en svensk publik. Också detta tillför en helt ny pusselbit och bekräftar att trots Sveriges läge i periferin av händelserna 1848 blev en svensk initierad läsekrets i främst Stockholm exponerad för de mest långtgående och radikala idéerna om europeisk gemenskap som cirkulerade i Kontinentaleuropa. Dessa slutsatser kan ses i analogi med de i Björkmans nya avhandling som beskriver exponeringen av socialistiska och kommunistiska klassidéer i Stockholmspressen.²⁴⁶ Ett radikalt idéarv fanns utan tvekan närvarande i Stockholm, både vad gäller klassbegreppet men också Europatänkandet.

Det europeiska medvetandet som kommer till uttryck i den svenska pressen 1848 förhåller sig däremot ambivalent till Sveriges politiska system. Synen på Sverige illustrerar också väl en situation där nationalisering och europeisering kolliderar i synen på politisk utveckling. I de liberala och radikala medierna blandades vurm för den franska republikanismen och dess universella anspråk på nationalitet och demokrati med en stark vurm för den svenska monarkin. Det är dock uppenbart att många liberaler inte upplevde detta som på något sätt en motsättning av principiell natur. Ännu mer vacklande är synen på vilken roll Sverige bör spela i ljuset av de kontinentala händelserna 1848. I *Minerva* betonas svenska positiva särdrag gentemot kontinenten, medan det i *Aftonbladet* är det svenska ”lynnet” som står i vägen för konstitutionella reformer av europeisk typ. Även i liberala *Aftonbladet* är det dock uppenbart att man snarare önskar att Sverige ska observera händelserna i Europa, snarare än att imitera dem.

Endast i *Allehanda* inlemmas Sverige i en större teleologisk utvecklingskurva som pekar på realiserandet av demokratiska ideal. Detta inbegrep också en stark vurm för franska februarirevolutionen, som exempelvis Björkman visat även fanns i det ännu mer vänsterradikala Söndagsbladet.²⁴⁷ Det verkar också som att den svenska pressen, medvetande om Sveriges geografiskt perifera ställning, inte enbart såg detta som ett politiskt problem, utan också som ett skydd mot våldsamheter.

²⁴⁶ Björkman. ”Må de herrskande klasserna darra”.

²⁴⁷ Björkman. ”Må de herrskande klasserna darra”, 10.

IX. En väg mot europeisering med positiva historiska lärdomar?

I inledningen till denna studie ställdes frågan om revolutionsåret 1848 har potential att utgöra basen för en europeisering av den europeiska historien med positiva historiska lärdomar. Frågan bottnar i att dagens europeiska union i den allmänna politiska debatten och i den allmänna historieskrivningen kommit att betraktas som en naturlig slutpunkt på århundraden av europeiska krig, konflikter och lidande. Det är en historisk tolkningsram som till stora delar haft ett uttalat politiskt mål: att undvika krig och folkmord på den europeiska kontinenten. Samtidigt har identitetsforskare pekat på hur det ensidiga betonandet av negativa lärdomar bidrar till att dagens moderna europeiska identitet saknar historiskt djup.²⁴⁸

Jean-Baptiste Duroselle (1990) var den som initierade vägen mot en historieskrivning som försöker lösa just denna brist på "historiskt djup" genom att inlemma den europeiska historien i en transnationell och pan-europeisk tolkningsram som är värderingspolitiskt relevant för dagens moderna europeiska samhällsbygge i EU. Här delar jag helt jag fullt ut Duroselles ambition men kan konstatera att de senaste decenniernas historiska forskning inte vidareutvecklat hans arv i den utsträckning man skulle önska. I det avseendet hoppas jag att den här uppsatsen kan bidra till att återaktualisera idén om en europeisk historieskrivning som är bärare av positiva historiska lärdomar och där särskilt 1848 kan fungera som en utgångspunkt för att skriva en Europas moderna politiska historia.

Ytterligare en aspekt av frågan är skillnaden mellan den amerikanska och den europeiska moderna identiteten. Statsvetaren Samuel P. Huntington beskriver i sin bok *Who Are We? rötterna till den "American Creed"* som kommit att prägla USA, där 1776 spelar rollen som en avgörande minnesplats för de värderingar varpå den amerikanska republikanismen vilar.²⁴⁹ Bland Europas nationer har Pierre Nora antagit en liknande utmaning genom att spåra den franska nationella identiteten till ett antal centrala *lieux de mémoire* (minnesplatser).²⁵⁰ På europeisk nivå har dock en liknande utredning av minnesplatserna för de europeiska värderingar som i dag utgör grunden för våra politiska system lyst med sin frånvaro. En sådan liknelse bygger dock på antagandet att den europeiska

²⁴⁸ Mikkeli. Europe as an idea and identity

²⁴⁹ Huntington. Who Are We? The Challenges to America's National Identity.

²⁵⁰ Nora. (red.). Les Lieux de mémoire, 24

identiteten till sin karaktär är jämförbar med nationella identiteter och i sin utvecklingsfas kan kvalificeras som en ”kvasi-nation”, en beskrivning som i sig inte är okontroversiell.²⁵¹

I *Identity: Contemporary Identity Politics and the Struggle for Recognition* (2019) argumenterar Francis Fukuyama för hur misslyckandet att skapa en liknande pan-europeisk identitet under efterkrigstiden, med historiska rötter till vissa centrala politiska värderingar, kommit att bereda vägen för delar av den nynationalistiska våg som i vår tid sveper över den europeiska kontinenten.²⁵²

1848 har redan av europeiska beslutsfattare identifierats som en kollektiv minnesplats som skulle kunna ha potential att råda bot på just en sådan avsaknad av historiskt djup i den europeiska identiteten. Som beskrivs i inledningen till denna studie använder sig det nystartade *Europeiska historiens hus* i Bryssel av revolutionsåret 1848 som en startpunkt för Europas moderna politiska historia. Samtidigt har ny idéhistorisk forskning visat hur 1848 års politiska debatter kan ge fördjupad kunskap om de politiska idéer som fortfarande präglar Europa: demokrati, nationell identitet och socialt tänkande.²⁵³ Denna undersökning har försökt visa hur 1848 års svenska erfarenhet på samma sätt kan placeras in i denna bredare, europeiska historia för våra mest centrala politiska värderingar, med potential att erbjuda just en historisk minnesplats med positiva lärdomar. 1848 års svenska erfarenhet kan med Kaelbes ord rätteligen beskrivas som den moderna Europatankens födelseår, även om de idéer som är centrala för att identifiera ett politiskt europeiskt medvetande inte kan isoleras till en liberal och radikal idétradition, utan likväl finns i en konservativ sådan.

Gemensamt för alla dessa idéströmningar är att de använde sig av Europa för att uttrycka politiska, framtidsvisioner. *Europos* – ”Att ha vision” – så som de Rougemont något mystiskt sammanfattar essensen i den europeiska identiteten, gör sig här påmind även i 1848 års svenska historia och i de dagstidningar som detta år hade ögat riktat mot omvälvningarna på den europeiska kontinenten. I sin mest radikala form uppenbarar sig den europeiska visionen 1848 i en idealisering av de demokratiska idéernas möjlighet att uppnå en utopi. Ett talande exempel på detta ser vi hos den franske språkforskaren Émile Littré som 1848 i tidningen *Le National* väl sammanfattar känslan:

Känslan av europeiskt broderskap växer, allteftersom revolutionen sprider sig och den demokratiska saken vinner nya anhängare... Det är på tiden, att internationella kommittéer organiserar sig i syfte att

²⁵¹ Se t.ex. den nederländske statsvetaren Jos de Beus. ”Quasi-National European Identity and European Democracy”. *Law and Philosophy*, 2001

²⁵² Fukuyama. *Identity*, 167–169.

²⁵³ Moggach & Stedman Jones. (red.). *The 1848 Revolutions and European Political Thought*, 1–11.

överallt bereda jordmånen för den demokratiska sammanslutning, som måste förverkligas. Genom sin historia, genom sin känslolinställning och genom sina intressen drivs Västerlandet mot en republikansk federation.²⁵⁴

Som denna undersökning visat kontrasterades denna radikala vision 1848 av en konservativ Europatanke som motsatte sig nationalhat, krig och som har gemensamma drag till dagens europeiska fredstanke efter 1945. I spelet mellan båda dessa visioner, både den idealistiska, och den konservativa Europatanken, torde det vara möjligt för framtidens historiker, politiker, kulturpersonligheter och utbildningsväsende att formulera en europeisk minnesplats som är bärare av positiva lärdomar med bred folklig förankring, som komplement till de minnesplatser som på 1900-talet binder krig, förödelse och Förintelse till den europeiska identiteten.

En sådan historisk lärdom är sannerligen inte utan invändningar och risker. Som beskrivits i 1848 års svenska erfarenhet fanns där frön till ett uppblommande ”nationalhat”, inte minst genom skandinavismen som blev motor för ett hat mot *Germanismen* och Tyskland. I 1848 framträder också hur liberala och progressiva idéer om Europa ofta inkluderade en antites i bilden av ett despotiskt och barbariskt Ryssland eller Turkiet. I 1848 års historia finns alltså, trots värderingar som knyter an till demokrati, rättsstat och moderna friheter, också rötterna till en europeisk chauvinism som framhäver Europas överlägsenhet, ibland med uppenbart etniska förtecken. Det torde dock inte vara omöjligt för europeiska historiker att överkomma denna komplexitet i en historiedidaktisk uppgift inför det kommande decenniet: att utforska 1848 års minnesplatser för positiva lärdomar, men samtidigt synliggöra dess potentiellt destruktiva element för framtidens européer.

I dessa invändningar mot en europeisk identitet rotad i 1848 års minne öppnar sig också möjligheter till ytterligare historisk forskning kring 1848 års svenska och nordiska minne. Exempelvis hade det varit möjligt att företa en större studie av den svenska debatten, som förutom bilden av Europa, också inkluderar den svenska inrikespolitiska debatten. I vilken grad de europeiska idéer och ideal som presenterats i denna studie motsägs av den nationella inrikespolitiska debatten i pressen är hittills ett outforskat ämne som ytterligare skulle ge en mer heltäckande bild av 1848 års svenska minne och komplettera förhållandet mellan europeisering, nationalisering och internationalisering. Som nämns i inledningen utgör 1849 års reformriksdag i Örebro ett möjligt studieföremål för en sådan undersökning.

²⁵⁴ Vuyenne. Europatankens historia, 112.

En sådan studie hade också fördjupats ytterligare av ett jämförande perspektiv med pressen i något av de skandinaviska länderna, Tyskland eller Frankrike.

Likaledes skulle det också vara möjligt att vända blicken utåt och företa en studie som fokuserar på 1848 års icke-europeiska erfarenhet i den svenska eller europeiska debatten. I denna studie anses bara vissa sådana erfarenheter. Inte minst förhållandet till rapporteringen från och beskrivningen av USA och Sydamerika, men också icke-västerländska länder i Afrika, Asien, eller den svenska kolonin Sankt-Barthélemy, hade bidragit till att ytterligare fördjupa 1848 års svenska erfarenhet ur ett globalhistoriskt och icke-eurocentriskt perspektiv.

Käll- och litteraturförteckning

Tidningar

Aftonbladet. Nr. 52–149. 1848 (Hämtade från Kungliga bibliotekets databas för digitaliserade dagstidningar: <https://tidningar.kb.se/>)

Dagligt Allehanda. Nr 54–149. 1848 (Hämtade från Kungliga bibliotekets databas för digitaliserade dagstidningar: <https://tidningar.kb.se/>)

Svenska Minerva. Nr. 29–77. Kungliga bibliotekets samlingar. Stockholm: 1848

Trycka källor och litteratur

Agulhon, Maurice. *1848 ou l'apprentissage de la République, 1848–1852*. Paris: Éditions du Seuil, 1973

Almquist, Helge. ”Marsoroligheterna i Stockholm 1848”. Samfundet S:t Eriks årsbok, 1942

Anderson, Benedict. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Fjärde upplagan. London: Verso, 2016 (ursprungligen publicerad 1983)

Benjamin, Walter. *Passagearbetet: Paris, 1800-talets huvudstad*. Bd 1. Stockholm: Atlantis, 2015

Berglund, Mats. *Massans röst: Upplopp och gatubräk i Stockholm 1719–1848*. Diss., Stockholms universitet, 2009.

de Beus, Jos. “Quasi-National European Identity and European Democracy”. *Law and Philosophy*. Vol. 20. 283–311, 2001

Björkman, John. ”Må de herrskande klasserna darra”: *Radikal retorik och reaktion i Stockholms press, 1848-1851.*, Diss. Möklinta: Gidlunds förlag, 2020

Blanche, August och Erdmann, Nils. *Samlade arbeten [19] August Blanche och hans samtid*. Stockholm: Bonnier, 1892

Bouchard, Carl. *Le citoyen et l'ordre mondial 1914–1919: Le rêve d'une paix durable au lendemain de la Grande Guerre*. Paris: Editions A. Pedone, 2008

Brock, Peter. *Pacifism in Europe to 1914*. Princeton: Princeton University Press, 1972

Calligaro, Oriane. *Negotiating Europe: EU Promotion of Europeanness since the 1950s*. New York: Palgrave MacMillan, 2013

”Declaration on European Identity”. *Europeiska gemenskapernas officiella tidning*. Nr 12, december 1973: Luxemburg: Europeiska gemenskapernas publikationsbyrå, 118–112

https://www.cvce.eu/obj/declaration_on_european_identity_copenhagen_14_december_1973_en-02798dc9-9c69-4b7d-b2c9-f03a8db7da32.html

Ducourtieux, Cécile. Bruxelles se dote d'une Maison de l'histoire européenne. *Le monde*, 2017-05-10, https://www.lemonde.fr/culture/article/2017/05/10/bruxelles-se-dote-enfin-d-une-maison-de-l-histoire-europeenne_5125181_3246.html

Duroselle, Jean-Baptiste. *L'Europe: Histoire de ses peuples*. Paris: Perrin, 1990

Elvander, Nils. “Från liberal Skandinavism till konservativ nationalism”. *Scandia*. Nr 27, 1961: 366–386

Europeiska Rådet. *Anslutningskriterierna (Köpenhamnskriterierna)*. EUR-Lex: http://eurlex.europa.eu/summary/glossary/accession_criteria_copenhagen.html?locale=sv

Freitag, Sabine. “National Union or Cosmopolitan Unity? Republican Discourse and the Instrumental Approach towards the German Question”. I Körner, Axel. (red.). *1848: A European Revolution? International Ideas and National Memories of 1848*, New York: Palgrave, 2000

Fukuyama, Francis. *Identity: Contemporary Identity Politics and the Struggle for Recognition*. London: Profile Books, 2019

Gerner, Kristian och Karlsson, Klas-Göran. (red.). *Rysk spegel: Svenska berättelser om Sovjetunionen – och om Sverige*. Lund: Nordic Academic Press, 2019

Gustafsson, Karl Erik och Rydén, Per. (red.). *Den svenska pressens historia: Åren då allting hände (1830–1897)*. Bd 2. Stockholm: Ekerlids förlag, 2001

- Habermas, Jürgen. *Borgerlig offentlighet: kategorierna "privat" och "offentligt" i det moderna samhället*. Lund: Arkiv, 1984
- Huntington, Samuel P. *Who Are We? The Challenges to America's National Identity*. New York: Simon & Schuster, 2004
- Iriye, Akira. "The Internationalization of History". *The American Historical Review*. Vol. 94. Nr 1, februari 1989, 1–10, <https://doi.org/10.1086/ahr/94.1.1>
- Johansson, Rune. "Idéer om Europa – Europa som idé: Europeiskt enhets- och samarbetstänkande". I Tägil, Sven. (red.). *Europa – historiens återkomst*. Hedemora: Gidlunds, 1992
- Jülich, Solveig, Lundell, Patrik och Snickars, Pelle. (red.) *Mediernas kulturhistoria*. (Mediehistoriskt arkiv; Vol. 8). Stockholm: Statens ljud- och bildarkiv, 2008
- Kaelble, Hartmut. "1848: Viele nationale Revolutionen oder eine europäische Revolution?", i Hardtwig, Wolfgang. (red.). *Revolution in Deutschland und Europa 1848/49*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1998
- Karlsson, Michael och Strömbeck, Jesper. (red.). *Handbok i Journalistikforskning*. Lund: Studentlitteratur, 2015
- Karlsson, Åsa och Lindberg, Bo. (red.). *Nationalism och nationell identitet i 1700-talets Sverige*. Uppsala: Swedish Science Press, 2002 <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:613081/FULLTEXT01.pdf>
- Koselleck, Reinhart. "How European Was the Revolution of 1848/49?". I Körner, Axel. (red.). *1848: A European Revolution? International Ideas and National Memories of 1848*, New York: Palgrave, 2000
- Kundera, Milan et al. (En samling internationella skribenter). Il y a feu dans la Maison d'Europe. *Libération*. 2019-01-25 https://www.liberation.fr/planete/2019/01/25/il-y-a-le-feu-a-la-maison-europe-le-manifeste-des-patriotes-europeens_17053059
- Körner, Axel. "The European Dimension in the Ideas of 1848 and the Nationalization of Its Memories". I Körner, Axel. (red.). *1848: A European Revolution? International Ideas and National Memories of 1848*, New York: Palgrave, 2000

de Lamartine, Alphonse. "La Marseillaise de la Paix". *Revue des Deux Mondes*. Bd 26, 1841, 794–799 https://fr.wikisource.org/wiki/La_Marseillaise_de_la_paix

Lejeune-Resnick, Evelyne. "L'idée d'États-Unis d'Europe au Congrès de la Paix de 1849". *Revue d'Histoire du XIXe siècle*. Nr 7, 1991, 65–72 https://www.persee.fr/doc/r1848_0765-0191_1991_num_7_1_2118

Mack Smith, Denis. *Mazzini*. New Haven/London: Yale University Press, 1994

Malia, Martin. *Russia under western eyes: From the bronze horseman to the Lenin mausoleum*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 1999

af Malmberg, Mikael. "Sverige i Norden och Europa: Från Kalmarunionen till EG-integration". I Tägil, Sven. (red.). *Europa – historiens återkomst*. Hedemora: Gidlunds, 1992

Mikkeli, Heikki. *Europe as an idea and an identity*. Basingstoke: Macmillan, 1998

Moggach, Douglas och Stedman Jones, Gareth. (red.). *The 1848 Revolutions and European Political Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018

Namier, Lewis. *1848: The Revolution of the Intellectuals*. London: Oxford University Press, 1944

Nilsson, Göran B. "Sweden 1848 – on the road to the "middle way"". I *Europe in 1848: Revolution and reform*. Dowe, D. Haupt. H.G. Langewiesche, D. Sperber, J. (red.). New York: Berghahn books, 2001

Nora, Pierre. (red.). *Les Lieux de mémoire*. Paris: Gallimard, 1997

Nordin, Svante. *Filosofins historia: Det västerländska förnuftets äventyr från Thales till postmodernismen*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur, 2013

Nyman, Magnus. *Upplýsningens spegel: Götheborgs Allehanda om Frankrike och världen 1774–1789*, Stockholm: Atlantis, 1994

Perényi, János. *Revolutionsuppfattningens anatomi: 1848 års revolutioner i svensk debatt*. Diss., Uppsala universitet, 1979

- Rosenblad, Jan-Gunnar. Söderholm, Gundel. *1848: Nationalismen föds i ett brinnande Europa*, Stockholm: Carlsson förlag 2018
- de Rougemont, Denis. *28 siècles d'Europe: La conscience européenne à travers les textes*. Paris: Christian de Bartillat, 1991 (ursprungligen publicerad 1961)
- Scharp, Dag W. *Människan, Rättvisan, Friheten: En krönika om Folkpartiets historia*. Uddevalla: Bohuslänningens AB, 1956
- Sellberg, Erland. (red.). *Den skapande staden: Idéhistoriska miljöer*. Stockholm: Carlssons bokförlag, 2008
- Sluga, Glenda. *Internationalism in the age of nationalism*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2013
- Smith, Anthony D. *The Ethnic Origins of Nations*. Oxford: Basil Blackwell, 1986
- Soldani, Simonetta. "From Divided Memory to Silence The 1848 Celebrations in Italy". I Körner, Axel. (red.). *1848: A European Revolution? International Ideas and National Memories of 1848*, New York: Palgrave, 2000
- Soldani, Simonetta. "Annäherung an Europa im Namen der Nation. Die italienische Revolution 1846–1849". I Dowe, D, Haupt, H-G och Langewiesche, D. *Europa 1848. Revolution und Reform*. Dietz: Bonn, 1988
- Sperber, Jonathan. *The European Revolutions, 1848–1851*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994
- Strömbeck, Jesper. *Makt, medier och samhälle: En introduktion till politisk kommunikation*. Stockholm: SNS förlag, 2009
- Tägil, Sven. (red.). *Den problematiska etniciteten: Nationalism, migration och samhällsomvandling*. Lund: Lund University Press, 1993
- Tägil, Sven. (red.). *Europa – historiens återkomst*. Hedemora: Gidlunds, 1992
- Valentin, Veit. *Geschichte der deutschen Revolution 1848–49*, Berlin: Ullstein Verlag, 1930; 1931

Wilson, K. och Van der Dussen, J. (red.). *The History of the Idea of Europe*. London: Routledge, 1995

Voyenne, Bernard. *Europatankens historia*. Stockholm: Kooperativa Förbundets bokförlag, 1953

Åselius, Gunnar. *The "Russian menace" to Sweden: the belief system of a small power security elite in the age of imperialism*. Diss., Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 1994 <https://pubs.sub.su.se/579.pdf>

Elektroniska källor

Europaparlamentet. Pressrum, "European Parliament opens the House of European History on 6 May 2017" [Pressmeddelande], 2017-05-04

<http://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20170504IPR73468/european-parliament-opens-the-house-of-european-history-on-6-may-2017> (Hämtad 2020-01-12)

Europeiska historiens hus. "Europa som global stormakt" <https://historia-europa.ep.eu/sv/den-permanenta-utställningen/europa-som-global-stormakt> (Hämtad 2020-01-21)

Timbro. *Timbro Authoritarian populism index*. Stockholm: 2019 <https://populismindex.com/> (Hämtad 2020-01-21)

Marsoroligheterna. *Nationalencyklopedin*. 2019 <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/marsoroligheterna> (Hämtad 2020-01-31)

Bild försättsblad

Münster, Sebastian. *Europa regina* [teckning. 1570. Wikimedia Commons]

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Europe As A Queen Sebastian Munster 1570.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Europe_As_A_Queen_Sebastian_Munster_1570.jpg) (Hämtad 2020-01-30)